

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Tomo Novosel

**Koronavirus: spremembe in izzivi družinske dinamike zaradi
posledic epidemije**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2021

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Tomo Novosel

**Koronavirus: spremembe in izzivi družinske dinamike zaradi
posledic epidemije**

Magistrsko delo

Študijski program: Socialno delo z družino

Mentorica: doc. dr. Petra Videmšek

Ljubljana, 2021

»Zmagovalec ne verjame v slučaj.« (Friedrich Nietzsche, 1882)

PODATKI O MAGISTRSKEM DELU

Ime in priimek: Tomo Novosel

Naslov magistrskega dela: Koronavirus: spremembe in izzivi družinske dinamike zaradi posledic epidemije

Kraj: Ljubljana

Leto: 2021

Število strani: 125

Lektorica: dr. Aleksandra Gačić

Mentorica: doc. dr. Petra Videmšek

Koronavirus: spremembe in izzivi družinske dinamike zaradi posledic epidemije

Povzetek magistrskega dela:

V času koronavirusne bolezni Covid-19 se svet spoprijema s težavo pandemije in z navideznim bojem s skupnim sovražnikom, a ravno posledice pandemije in boja proti njej postavljajo posameznike – ljudi – na številnih ravneh v boj enega proti drugemu. V magistrskem delu bom skušal fokus posledic pandemije koronavirusne bolezni Covid-19 postaviti neposredno v družino, družinske odnose in dinamiko, ki je po mojem mnenju prizadela normalno delovanje skupnosti in ljudi, ki so že tako ali tako v stiski, potisnila še korak dlje čez rob zmogljivega. Socialno delo z družino je namenjeno reševanju kompleksnih psihosocialnih težav družin, na način soustvarjanja rešitev v delovnem odnosu (Čačinovič Vogrinčič, Mešl, 2020). Socialno-delovno ravnanje z družino v praksi zahteva precej moči, znanja in izkušenj, da lahko strokovna delavka vzdrži v delovnem odnosu in v socialno-delovnem kontekstu. Skozi to delo želim opozoriti na to, da se socialno delo spreminja, da je fluidno, kot se tudi spreminjajo težave, s katerimi se srečujejo družine znotraj lastne dinamike, ki je prav tako spreminjajoča ter v času globalne pandemije in njenih posledic še kako pod velikim pritiskom. Kot se spreminjajo družina in njeni izzivi na dnevni ravni, tako se morata prilagajati tudi socialni delavec in socialno delo kot takšno. Magistrsko delo raziskuje težave, ki jih je epidemija prinesla oziroma, ki jih je posredno povečala in skušala skozi teorijo socialnega dela prinesiti tudi nekaj odgovorov na težave, s katerimi se družine spoprijemajo.

Ključne besede: socialno delo z družino, socialno delo v izrednih razmerah, pandemija, travma in okrevanje

Author: Tomo Novosel

Title of Master`s Thesis: Coronavirus: changes and challenges in family dynamic as the result of the pandemic of the coronavirus

Mentor: doc. dr. Petra Videmšek

Location: Ljubljana

Year: 2021

Number of Pages: 125

Coronavirus: changes and challenges in family dynamic as the result of the pandemic of the coronavirus

Abstract:

The coronavirus is a global threat and humanity is dealing with an invisible enemy. In this thesis I will focus how the consequences of the pandemic directly impacted families and the relationships in them. Since social work with families is intended for solving complex psychosocial problems of families in a way that social workers co-create solutions, I will further explore this field and try to find new methods and approaches how to include the global pandemic into the wide context of social work. The thesis explores the problems that the pandemic has brought and has indirectly and directly increased the struggles many families are facing.

Keywords: coronavirus, social work with families, social work in extraordinary conditions, pandemic, trauma and recovery

KAZALO

1.	TEORETIČNI UVOD	1
1.1	Perspektiva pisca: vzgib ali uvodni razmislek.....	1
1.2	Perspektiva pandemije.....	2
1.3	Protikoronski ukrepi v Sloveniji.....	3
1.4	Primer ukrepov: šolanje in delo na daljavo.....	6
1.5	Socialno delo z družino	12
1.6	Pogovor v socialnem delu	14
1.7	Vzpostavljanje delovnega odnosa.....	15
1.8	Delo na dveh ravneh	19
1.9	Psihologija družinske skupine	19
1.10	Družine s številnimi izzivi v skupnosti	21
1.11	Socialno delo v kontekstu ločitve in razveze.....	23
1.12	K rešitvi usmerjeno socialno delo z družino.....	26
1.13	Neposredno socialno delo	29
2.	OPREDELITEV PROBLEMA	33
3.	METODOLOGIJA	34
3.1	Vrsta raziskave	34
3.2	Merski instrumenti in viri podatkov.....	34
3.3	Populacija in vzorec.....	34
3.4	Zbiranje podatkov	35
4.	REZULTATI	39
5.	RAZPRAVA	45
6.	SKLEPI	48
7.	PREDLOGI	50
8.	LITERATURA	51
9.	PRILOGE	56

1. TEORETIČNI UVOD

1.1 Perspektiva pisca: vzgib ali uvodni razmislek

Kot uvodni razmislek bi rad najprej stvari postavil pod lastno perspektivo. V času, ko to pišem, je na spletnem portalu Facebook Vlada Republike Slovenije pod svojim profilom objavila izjavo za javnost glede premeščanja starostnikov iz domov za ostarele v bolnišnico po tem, ko so kljub cepljenju ponovno zboleli za koronavirusno boleznijo Covid-19:

»Pri tem se moramo soočiti z dejstvom, da med starostniki, zlasti med oskrbovanci DSO, živi veliko ljudi, ki se jim življenje počasi izteka. Tudi pri njih premeščanje v bolnišnico samo zato, ker so okuženi z novim koronavirusom ni smiselno« (Facebook, 2021).

Podobna razdvojevalna in kakor koli obrnemo vprašljiva sporočila, retorika in razlage se od izbruha epidemije koronavirusne bolezni Covid-19 leta 2020 vrstijo ena za drugo. Zdi se, da nisem daleč od resnice, ko govorim o tem, da je epidemija novega koronavirusa zavzela naš vsakdanjik in da je kratko malo postala tema številka ena vsake naslovnice.

V tem magistrskem delu ne želim biti pristranski, niti ni namen tega dela razprava o vladnih ukrepih in smiselnosti. Dejstva so jasna: celoten svet se je in se v tem trenutku še bori proti epidemiji, ki je zarezala v večino panog. V več kot letu dni pandemije koronavirusne bolezni Covid-19 je zaradi nje umrlo več kot 3,3 milijona ljudi (podatek iz meseca maja 2021). V Sloveniji ta številka na dan, na katerega mineva točno eno leto od prve razglasitve epidemije v državi, znaša več kot 3.900 ljudi (RTV SLO, 2021). V času epidemije je bilo zaradi boja proti njej razglašeno izredno stanje, posledično so ljudje zaradi ukrepov čakanja na delo ali šole na daljavo bili predvsem doma, prepovedano je bilo prehajanje iz regij oziroma iz ene občine v drugo, deloma je bilo obvezno nošenje mask zunaj, uveljavljeni so bili še drugi ukrepi za zaježitev širjenja virusa. Podjetja so se zapirala ali so delavci bili v statusu negotovosti čakanja na delo. Tu govorimo ne samo o finančni stiski, temveč tudi o socialni, ki je posledica ukrepov za zaježitev širjenja virusa. Ravno zaradi tega bo to delo skušalo iskati odgovore na vprašanje, kako je epidemija koronavirusne bolezni Covid-19 vplivala na odnose v družini, kako se je spremenila družinska dinamika in kakšen vpliv je imela na uporabnike socialnega dela, ki so večkrat najšibkejši členi družbe v tem smislu. Je odrinjene potisnila kam drugam, kot še bolj ob rob? Smo se znali – človeštvo – s to krizo spopasti na način, ki je opolnomočil in dajal ljudem to, kar so v tem času najbolj potrebovali? Se je družina z vsemi ukrepi dela od doma in s tem drugačnim ritmom in razdeljenostjo vlog spremenila v odnosni dinamiki?

Meni je epidemija spremenila življenje, četudi si nisem mislil, ravno zaradi tega me je tema vpliva epidemije koronavirusne bolezni Covid-19 na uporabnike socialnega dela toliko bolj zanimala. Vsakršne novice, ki sem jih odprl v zadnjem letu dni, so imele le eno temo: koronavirus.

Skozi teoretični uvod dela bomo prešli na raziskovalno nalogo, ki se bo ukvarjala z različnimi posamezniki in družinami, ki so bili pripravljeni deliti svojo zgodbo za namen tega magistrskega dela. Kot je v socialnem delu vsak uporabnik zase različen, so tudi njihove zgodbe različne, a vse so iz časa pandemije, kar v socialno delo vnese nov dejavnik, ki ga bo treba upoštevati in zanj bo morda treba najti nove, alternativne pristope.

1.2 Perspektiva pandemije

V tem delu se večkrat srečamo z izrazom epidemija ali pandemija. Zmeda se je že na začetku pojava koronavirusne bolezni Covid-19 na globalni ravni kazala, ko so nekatere države razglasile epidemijo (lokalni pojav bolezni), medtem ko je Svetovna zdravstvena organizacija (WHO) razglasila pandemijo (pojav na globalni ravni).

Epidemija je izraz za nenaden izbruh in hitro širjenje nalezljive bolezni v človeški populaciji, ki v velikem obsegu presega normalno obolevnost. O pandemiji pa govorimo, ko gre za novo bolezen, ki povzroča resne zdravstvene težave, se zelo hitro širi in ki zajame človeštvo na velikem geografskem področju (Delo, 2020). Kot zanimivost je treba omeniti, da imamo poleg novega koronavirusa še vedno dejavne pandemije gripe (virus H1N1 od 2009) in HIV-a (od 1981).

Na Nacionalnem inštitutu za javno zdravje (NIJZ) so izdali uradno izjavo o izbruhu novega koronavirusa:

»V Vuhanu na Kitajskem so decembra 2019 zaznali več primerov pljučnic. Pri bolnikih so izključili številne običajne povzročitelje pljučnic oz. respiratornih okužb in potrdili okužbo z novim koronavirusom. Nov koronavirus so poimenovali SARS-CoV-2, bolezen, ki jo virus povzroča pa COVID-19. Bolezen se kaže s slabim počutjem, utrujenostjo, nahodom, z vročino, kašljem in pri težjih oblikah z občutkom pomanjkanja zraka. Natančni podatki o poteku bolezni se še zbirajo, saj gre za nov virus. Iz poročanja Kitajske pa lahko sklepamo, da poteka v lažji obliki pri približno 80 % okuženih. Težji potek naj bi imelo približno 20 % zbolelih. Tudi natančnega podatka o smrtnosti po okužbi z novim koronavirusom še ni, po poročanju Kitajske se ocenjuje na 2 %–4 %. Večina umrlih je bila starejša in je imela pridružene kronične bolezni

srca, pljuč, sladkorno bolezen ipd. Za težji potek bolezni je značilna pljučnica. Okužbe z novim koronavirusom od ostalih povzročiteljev akutnih okužb dihal, vključno s pljučnicami, ne moremo ločiti zgolj na osnovi poteka bolezni in bolnikovih težav. Za potrditev ali izključitev okužbe z novim koronavirusom je potrebno mikrobiološko testiranje. Koronavirus se dokazuje v brisu nosno-žrelnega prostora, v brisu žrela, izmečku dihal in še v drugih kužninah.» (NIJZ, 2020)

Od razglasitve pandemije do pisanja tega magistrskega dela je v tem času minilo več kot leto dni in v tem trenutku se v Sloveniji dejavno spopadamo s tako imenovanim tretjim valom epidemije, ki še vedno posega tako na gospodarsko kot tudi socialno področje. Ker gre pri pandemiji v prvi vrsti za svetovno zdravstveno krizo, so na temelju strokovnih skupin vlade držav sprejele različne ukrepe v boju proti pandemiji. Med najvidnejši ukrepi, ki so vsak po svoje tudi vplivali na življenje ljudi, bi izpostavil: policijsko uro, šolanje od doma, delo od doma, obvezno razdaljo med ljudmi, nošenje mask (v zaprtih prostorih in delno tudi v zunanjih prostorih), prepoved zbiranja in prepoved prireditev.

V času največjega števila okužb smo bili priča tako imenovanim »lockdownom« ali totalnim zaprtjem države, ki so omejili gibanje ljudi po regijah in občinah. Strokovnjaki so si bili, še posebej na začetku, enotni; distanca od ljudi, samoizolacija in karantena, nedruženje in ohranjanje distance bodo na dolgi rok premagali epidemijo, vendar so posledično ljudi, ki veljamo za družbena bitja, izolirali stran od drugih. Razprave in pogovori so se preselili na splet, prav tako šolanje in službe. Naša življenja, kot smo jih poznali v smislu fluidnosti, pretoka po državi, po opravilih, vožnja v službo in v šolo ter obiski prireditev so postali luksuzni objekti poželenja.

1.3 Protikoronski ukrepi v Sloveniji

Med epidemijo je med ljudmi – to ne velja samo za Slovenijo – prišlo do velikih dvomov v ukrepe (večkrat jih imenujemo tudi *protikoronski* ukrepi), predvsem se je generiralo več polov, izmed katerih lahko vidimo tudi dva glavna: tiste, ki verjamejo v korist ukrepov, in tiste, ki verjamejo, da so ukrepi namenjeni zatiranju ljudi in služijo drugim namenom. Kakršna koli je objektivna resnica, je treba to razdvojenost in ta strah ljudi vzeti zelo resno, saj izhaja iz stisk, ki so se pojavile v njihovih vsakdanjih življenjih.

Podjed (2020) je med svojimi dnevniškimi zapisi podal zanimivo dilemo:

»In komu od prijateljev in znancev, ki jih poznam tudi v živo in ne samo po spletu, naj verjamem? (...) In, naposled, kako naj verjamem drugim, če ne verjamem niti sebi? Ko zjutraj preberem novice, sem prepričan, da so vladni ukrepi pretirani in da nas skuša država vpreči v totalitarni jarem. Popoldne se že zalotim, kako razmišljam, da se je Kitajski in Singapurju prav z drastičnimi prijemi posrečilo preprečiti najhujše. Zvečer pa se znova vrnem h grafom na spletni strani univerze John Hopkins in jih gledam ter klikam na rdeče pike, ki me spominjajo na ošpice, ter skušam sam dojeti logiko pandemije in širjenja lažnih novic.« (Podjed, 2020, str. 57)

Muršič (2021) je mnenja, da bomo še naslednje desetletje analizirali in ugotavljali, kaj vse je vodilo v razplet, kot ga vidimo danes. Strinja se, da je bilo med epidemijo ogromno glasov – strokovnjakov iz različnih strok – in da so bili eni bolj slišani kot drugi, kar je vsekakor pripeljalo do zmede v smislu, katera pot je prava.

Rener (v Lamovšek, 2020) vidi, da je epidemija prinesla izjemno velik poseg v naš vsakdan in da se bomo enormnosti tega posega najbrž zavedali šele veliko kasneje. Po njenem mnenju je treba to preizkušnjo vzeti kot učno uro, da se naredi razmislek o tem, kako živimo in da se nam takšne situacije ne ponovijo. Ključno vlogo za življenje med in po epidemiji imajo Evropska unija (njeni ukrepi na evropski ravni), javno šolstvo in javno zdravje, znanost, stroka in nasploh vsi ljudje – če bomo to situacijo preživeli z ohranjanjem človečnosti, povezovalnosti, požrtvovalnosti, bo treba vse te odlike nujno okrepiti na sistemski ravni, kar pomeni, da moramo radikalno spremeniti dozdajšnji ekonomsko-socialni sistem.

Raziskava Valiconi (2021) na začetku aprila 2021 kaže, da po letu dni prebivalci Slovenije razmere zaradi epidemije koronavirusne bolezni Covid-19 kot negativne opisujejo v 71-odstotnem deležu. Rasteta tudi nezadovoljstvo z ukrepi in nezaupanje v delo vlade pri omejevanju širjenja virusa. 14 % vprašanih meni, da je stanje, v katerem smo *»kritično, na trenutke kaotično«*, 6 % vprašanih pa meni, da je stanje *»povsem brezupno«*. Polovica vprašanih je izjavila, da je situacija, povezana z epidemijo, trenutno *»neprijetna, utrujajoča«*. Glede kakovosti življenja je 37 % vprašanih odgovorilo, da je kakovost njihovega življenja *»enaka tisti pred pandemijo«*, 58 % jih svoje življenje po pandemiji doživlja kot *»bistveno manj kakovostno«*.

Reš (2021) z Logouta, centra za brezplačno zdravljenje zasvojenosti s spletom, opazuje, da po letu dni epidemije drugače ljubimo, drugače žalujemo in živimo. Psihologinja je mnenja, da velikih in bistvenih dogodkov v svojih življenjih, kot sta smrt v družini ali ločitev od partnerja,

nismo sprocesirali, kot bi morali. Epidemija je na plan prinesla intenzivnejše odnose in pokazala stvari, ki so se dolgo pometale pod preprogo in so v teh trenutkih izbruhnile na plan. Čustvene stiske so se povečale zaradi pomanjkanja zasebnosti ali zaradi tega, ker ljudje niso mogli videti ljubljene osebe, ki je na primer živela v drugi občini. Mladostniki so čustvene stiske doživljali celo v tej meri, da jih je vodila do poskusa samomora in samopoškodbe. Analize kažejo, da se je enormno povečala odvisnost od zaslonov in igranja iger med mladostniki.

Anketiranka Ksenja (RTV SLO, 2021) je opisala svojo izkušnjo epidemije koronavirusne bolezni Covid-19 tako:

»Testirala sem se, ker je bil pozitiven na virus eden od sodelavcev. Bolj preventivno, saj nisem imela nobenega simptoma, me je pa skrbelo za 84-letnega očeta, ki ima vrsto pridruženih bolezni. Doma so me debelo gledali, ko sem hodila z masko po hiši, a sem vztrajala do testa, ki sem ga morala čakati dva dni. Ko sem prejela klic osebnega zdravnika, da je bil moj PCR test pozitiven, sem bila kar šokirana. Moja prva misel je bila, samo da nisem okužila koga od domačih, potem me je postalo strah. Že sem se videla na respiratorju na intenzivnem oddelku. Sledila je akcija: vse, s čimer sem bila v stiku, smo dali prat oz. smo dezinficirali, spakirala sem hrano za 10 dni in se šla izolirati v sestrino stanovanje. Mislim, da še nikoli nisem tako prisluhnila svojemu telesu kot v tistih 10 dneh. Vsak dan sem pričakovala morebitno spremembo na slabše, a k sreči je ni bilo. Šlo je res za asimptomatski potek bolezni, le en dan sem bila bolj utrujena. Zaradi vseh zaščitnih ukrepov in previdnosti nisem okužila nikogar, zaradi česar sem si močno oddahnila.«

Raziskava NIJZ (STA, 2021) je nakazala, da epidemija slabša življenjski slog prebivalstva, vsekakor so s tem povezani tudi protikoronski ukrepi. Izsledki raziskave kažejo, da se najmanj ljudi strinja z omejitvijo gibanja (tako imenovana policijska ura), med drugim opozarjajo, da je pričakovana tudi rast kroničnih nalezljivih bolezni, ki se v tem obdobju niso dejavno zdravile.

Protikoronski ukrepi so upoštevali tudi gospodarsko oziroma ekonomsko situacijo, ki jo je v veliki meri svetovna pandemija povečala. Tisti, ki so bili že poprej odrinjeni na rob, so se v teh časih znašli v večjih težavah, hkrati je kriza v težave pahnila srednji razred, povsem je na primer na glavo postavila mlade družine, ki so lastnice nepremičnin in so težka odplačevale kredite. Vlada je z določenimi paketi pomoči skušala neenakost družbe minimalizirati, kar Leskošek (ZSSS, 2021) vidi kot izključujoč poskus:

»Prejemniki denarne socialne pomoči so dobili 150 evrov s prvim protikoronskim paketom, ki je bila izplačana šele poleti. Dobili so veliko premalo. S sedmim paketom pomoči so nekaj dobile velike družine, ker država misli, da moramo imeti veliko otrok. Posamezniki, prejemniki denarnih socialnih pomoči, pa niso dobili nič, ker jih oblast smatra za tiste, ki živijo na račun davkoplačevalcev. Veliko ljudi je iz pomoči izpadlo (npr. nekateri samozaposleni, ki nimajo rednega dohodka). Več kot imamo paketov pomoči, bolj vidimo, kdo je po mnenju vlade zaslužen in kdo si ne zasluži pomoči. Tu nastajajo velike razlike. Koronakriza je zagotovo povzročila povečevanje družbenih neenakosti.«

Ramovš (2021) je v intervjuju poudaril spregledano problematiko starostnikov v Sloveniji, ki jih je vedno več, prostorov v domovih za ostarele pa je premalo. Ramovš poudarja, da sta osamljenost in zapiranje v svoj svet starostnikom škodila že pred epidemijo, zdaj se je z epidemijo močno ogrozilo zdravje starih, saj je kriza dodatno povečala osamljenost najranljivejših. Slovenska filantropija (RTV SLO, 2021) je tako na primer zaradi osamljenosti okrepila prostovoljstvo akcijo Dan za spremembe in dala poudarek sloganu Premagajmo osamljenost, saj so ljudje zaradi epidemije postali še bolj nepovezani in osamljeni.

Bolj kot kdaj koli prej v zgodovini smo nagnjeni, povezani in kar je najbolj absurdno, bolj osamljeni in odmaknjeni kot hkar koli poprej (Podjed, 2020, str. 16). Sodobna tehnologija je prinesla svoj davek. Pred leti sem na nekem internetnem forumu prebral, kako zanimivo bi bilo, če bi nas obiskali vesoljci in si ogledali nas in internet. Šala, ki je zelo resnične narave, je šla v smer, da bi se začudili, češ, da imamo vse znanje sveta na dotik (internet), mi pa to uporabljamo, da na Instagram (socialno omrežje, op. p.) nalagamo, kaj smo imeli za večerjo. Kakor koli bizarno se utegne slišati, bo vendarle držalo, da sodobna tehnologija s seboj prinese tudi tegobe in čeprav je kot njena prednost predstavljena še boljša in lažje dostopna komunikacija, se vendarle veliko mladih srečuje z osamo in izolacijo.

1.4 Primer ukrepov: šolanje in delo na daljavo

Strokovnjakom skrbi ne vzbuja toliko pridobljeno znanje na daljavo, temveč psihološka plat, kognitivne sposobnosti, zaradi povečanega časa pred velikimi zasloni. Pretirana uporaba zaslonov namreč negativno vpliva na pozornost in zbranost učenca. Eden izmed vidikov kritike šole na daljavo vsekakor ostaja, da le-ta ni bila sistemsko zasnovana, temveč je sledila novicam in ukrepom »z danes na jutri«, kar je v praksi pomenilo, da so učenci pogosto prehajali med vsebinami, saj so menili, da jim predavanje učitelja ni zanimivo ali da jim ni treba sodelovati. Ko govorimo o prehajanju med vsebinami, imamo v mislih, da so raje več časa preživeli (tudi

med spletnim poukom) na sodobnih in zanje trendnih platformah, kot sta TikTok, YouTube, ali igrali videoigre na telefonu (Reš, 2021).

Maja Drobnič Radobuljac (2021), predstojnica enote za intenzivno otroško in mladostniško psihiatrijo, pravi, da so na začetku leta 2021 nujni oddelki v bolnišnici sprejeli za skoraj polovico več mladih v stiski, te pa morajo delno premestiti tudi na odrasle psihiatrične oddelke, saj zmanjkuje prostorskih kapacitet.

Tudi med študenti se med študijem na daljavo kaže veliko depresivnosti in osamljenosti, kar vzbujajo skrbi. Fakultete so bile leto dni med epidemijo zaprte za večino študentov, prav tako študenti zaradi epidemioloških razmer niso smeli opravljati študentskega dela, kar je za veliko študentov glavni vir prihodka (in s tem preživetja). Raziskava SI-PANDA (2021) je pokazala, da je vsak četrti mladi med 18. in 29. letom starosti v skupini, ki kaže tveganje za pojav resnih depresivnih motenj zaradi pomanjkanja socializacije in slabšanja materialnega položaja, s čimer se strinjajo tudi v Študentski organizaciji Slovenije (ŠOS). Po tej raziskavi kar 89 odstotkov študentov trpi za anksioznostjo, povečala se je tudi zloraba alkohola in psihoaktivnih snovi.

Ule (RTV SLO, 2021) vidi študente kot družbeno skupino, ki je v pandemiji živela najbolj nenormalno življenje glede na njihove potrebe in položaj v življenjskem poteku. Študenti so doživeli veliko škodo, saj so postadolescentni in zanje je nujno, da se izvijajo iz izvirne družine ter tako razvijejo svojo strokovno in socialno identiteto. Avtorica vidi ukrepe kot zamrznitev mladosti, kar posledično pomeni upočasnitev prehoda v odraslost. Vztrajanje v nekem vmesnem času med mladostjo in odraslostjo, med zrelostjo na nekem področju in infantilnostjo v intimnih in čustvenih odnosih je študente potisnilo v prostor, kjer ni načrtovanja prihodnosti in lastne družine. Družbeni skupini mladih se je tako vzela ena izmed najbolj dinamičnih in formativnih faz v življenju, kjer se izoblikujejo samopodoba, kritično mišljenje, ustvarjalnost, poglavitne vrednosti in življenjske strategije. Avtorica meni, da mladi nujno potrebujejo odprt socialni prostor, socialne in čustvene spodbude, nove odgovornosti in preizkušnje.

Zupančič (RTV SLO, 2021) iz Mladinskega sveta Slovenije (MSS) pravi, da so v organizaciji zaznali, da je veliko govora o duševnih stiskah, o strahu, obupanosti, depresiji, anksioznosti. O teh težavah študentje poročajo na dnevni ravni že ves čas poteka epidemije. Veliko težav so študentje imeli tudi pri bivanju v študentskih domovih. Med uporabniki študentskih domov se jih je 90 odstotkov odzvalo, da so njihove pravice v domovih bile kratene. V študentskih domovih je ves čas epidemije bivalo samo okoli 10 odstotkov študentov, vendar ti poročajo,

da so se med bivanjem srečevali z vdiranjem v zasebnost, neupoštevanjem njihovih pripomb in trpeli za pomanjkanjem dialoga s pristojnimi službami.

Veliko študentov namreč ni imelo kam »domov«, kot so to predlagale vladne službe, saj je njihov dom prav znotraj štirih sten študentskega doma. Kot pravi Patrik Čelik iz Študentskega sveta stanovalcev (RTV SLO, 2021), so študenti večkrat izrazili občutenje, da jim je bila kot edinim v državi kratena pravica do prebivanja v začasnem prebivališču.

V študentskih domovih so lahko med epidemijo bivale le osebe, ki so izpolnjevale določene pogoje, kot so: (ŠDL, 2021)

- študenti, ki imajo stalno prebivališče v domu;
- študentske družine;
- tuji študenti in gostujoči profesorji, ki jim je zaradi trenutnih varnostnih razmer onemogočena vrnitev v kraj stalnega prebivališča;
- stanovalci, ki za državo opravljajo pomembne naloge (zdravstvene, vzgojno-izobraževalne ustanove, klicni centri itd.).

V času izrednih razmer so v študentskih domovih na recepcijah namesto študentov, ki po navadi opravljajo delo receptorjev oziroma dežurnih, v to shemo vpeljali varnostnike iz zunanjih varnostnih služb, ki so dobili posebna pooblastila.

Tako je ena izmed študentk v izjavi za RTV SLO na temo sprememb znotraj študentskih domov povedala: *»Ko vidimo varnostne uniforme, nam to ne vzbuja občutka varnosti. Prva misel je nadzor. Razbija se občutek varnosti, ki si ga imel prej in se gradi občutek nadzorovanja.«*

Razdvojenost zaradi ukrepov je moč dojeti na več načinov, saj tudi v vsakdanjem življenju kaj hitro ljudi delimo na politične opcije (levi – desni), religijo (ateist in vernik) in podobno. Naše delitve so vidne že po spletnih forumih, ko se v katerem koli kraju (pa naj bo še tako majhen) voli nov župan. Zdi se, da je koronavirusna pandemija to nerazumevanje drug o drugem in na neki način nespoštovanje mnenja še zaostрила. Po eni strani se poraja vprašanje sledenja pravilom države (držati se avtoritete), po drugi strani sledenja lastnemu prepričanju. Primer tovrstnega notranjega boja:

»Moram omeniti današnji konflikt med notranjci in zunajci. In kaj se je zgodilo? Skozi kuhinjsko okno, ki je postalo moje – no – glavno okno v svet, sem dopoldne opazil, da na zaprtem in zaklenjenem šolskem igrišču trije mladeniči brezskrbno igrajo košarko. Njihova

brezbrižnost v času pandemije me je precej pogrela, nisem pa vedel, kaj naj storim. Liberalni jaz mi je govoril, naj jih pač pustim igrati, saj menda še vedno živimo v svobodni državi, v kateri lahko ljudje mečejo žogo na koš, če želijo. Konservativni jaz mi je sočasno prišepetaval, da moram pomagati postaviti red in poskrbeti za varnost, zato naj nemudoma pokličem policijo» (Podjed, 2020, str. 47).

Mladostniki so psihologom v raziskavah navedli (Reš, 2021), da pri šolanju na daljavo niso pogrešali toliko pridobivanja znanja na določen način v živo, temveč socialne stike. Tu zraven spadajo pomembna vprašanja samoidentificiranja mladostnikov, v smislu »kam spadam?« in »kako me dojemajo vrstniki, kakšen bo njihov odziv name?«. Mladostniki so bili za te izkušnje vsekakor prikrajšani. Zanimivost raziskav je, da so tudi otroci in mladostniki, ki so introvertirani, se pravi, se držijo praviloma bolj zase in se izogibajo socialnim stikom, prav tako izrazili potrebo po več druženja z vrstniki in da pogrešajo sovrstnike.

Otroci in mladostniki so zaradi zaprtja šol in vrtcev prisiljeni ostati doma med karantenskimi obdobji, družijo se lahko le prek pametnih telefonov, računalnikov in tablic. Zasloni so bili poprej znani kot problematični, v času karantene pa se je pokazal odziv otrok, da jim ni v redu, da so prisilno zaprti v svoje domove in da se ne morejo družiti, to še posebej velja za mladostnike. Četudi so mladostniki spretni prek socialnih omrežij in to znajo na neki način nadomestiti prek modernih tehnologij, jim vsekakor manjka ta stik v živo (Švab v Lamovšek, 2020).

Žorž (2006) vidi moč mladostnikov v določeni samostojnosti in neodvisnosti, vendar je pomembno tudi sodelovanje z drugimi ljudmi, z danimi razmerami in z naravnim okoljem. Mladostnik mora od drugih in od okolja prejemati to, kar potrebuje, hkrati mora dajati, kar potrebujejo drugi. Človek je zmožen sodelovanja, če sebe doživlja kot edinstveno človeško osebo, po tej izkušnji enako osebno tudi druge ljudi. Mladostnik lahko uspeva, raste in se razvija le, če postane tega navajen v vsakdanjem življenju. Med epidemijo se je izkušnja normalnega odraščanja, ali kar je veljalo za to, odvzela mladim in jih postavila v zelo razdvojen položaj – vsi na Zoomu, Teamsih (programi za spletne konference) v svojem kvadratu, kjer nihče ne izstopa in vsi poslušajo, kar ima učitelj za povedati. Ule (2008) opozarja, da se mladi v adolescenci spoprijemajo z različnimi socialnimi opredelitvami, prav tako bijejo boj proti socialni kategorizaciji ali jo sprejemajo in se identificirajo z njo. Kasneje je pomembno tudi razmerje med družbenimi vlogami mladih. Kriza, ki smo ji priča, te izkušnje postavlja v drug kontekst in mlade, ki iščejo svoje mesto, postavlja v zelo negotov položaj odraščanja. Zanimiv

primer najstništva in nestrinjanja s pravili se je zgodil v letu 2021, ko so dijaki morali na sodišče, ker so protestirali, da bi se šole odprle in da imajo pravico do šolstva. Sodstvo je kasneje obravnave proti mladostnikom opustilo, a kontekst odraščanja (in postavljanja po robu, odklonskost) se je v tej luči popolnoma spremenil.

Uporabniki – otroci in mladostniki –, ki obiskujejo pedopsihiatra, so se srečali z daljšimi čakalnimi dobami, enako velja za tiste, ki so si prvič želeli pomoč psihologa ali pedopsihiatra. Stiska in pritisk na otroke in mladostnike se nista začela postopno, temveč kar naenkrat, ko se je končala šola na daljavo ter so se učenci in dijaki vrnili nazaj v šolo. Glavni kazalniki so bili motnje hranjenja, depresija in anksioznost (Vignjević Pupovac, 2021).

Depresija pri mladih lahko nastane kot pomanjkanje varnosti in bližine. Čustvene potrebe med družinskimi člani niso zadovoljene, otrok pa potrebuje razumevanje in pripravljenost drugih, da so mu na voljo. Depresivnost je lahko tudi vzorec odzivnosti in način za premagovanje stisk, ki nastajajo v odnosih. Posledica so lahko nespečnost, beg od doma, splošna nemotiviranost, psihosomatski simptomi, apatija, samopoškodbe, misel na samomor in občutek manjvrednosti (Mrgole, 2013).

Tudi Juhant (2011) vidi pomanjkljivost šolanja na daljavo, saj otroci potrebujejo stik v živo, načine komuniciranja – nekateri od daleč, drugi od blizu – a vsi v živo. Takšni stiki dajo otrokom čutiti tudi sprejemanje in ljubezen. Avtor daje primer, kako učiteljica položi roko na ramo, medtem ko gre mimo ali otrok piše test in otrok ve, da je na pravi poti. Tovrstne interakcije so se zdaj oddaljile in se zdijo skoraj nemogoče.

Švab (2020) vidi težavo v tem, da je država čez noč vstopila v zasebnost družin z lastnimi pravili in navodili. Skozi krizo, ki jo je povzročila trenutna epidemija, je prisotnost države v naših življenjih še vidnejša. Delo od doma in šolanje na daljavo spadata med oblike poseganja na naše intimno področje in izredna situacija je pokazala, da so naša življenja daleč od idealizirane podobe družine, saj je veliko družinskih situacij, kjer ljudje ne živijo na istem naslovu, imamo razvezane starše ali partnerstva, kjer partnerji ne živijo na istem naslovu in se tudi ne smejo družiti, saj niso iz istega gospodinjstva, saj bi s tem kršili zakon. Veliko ljudi je čez noč izgubilo službe in postalo brezposelnih ali so zaradi ukrepa čakanja na delo do doma izgubili del prihodka. Vse to pripelje do dodatnih napetosti med ljudmi (v Lamovšek, 2020).

Predsednica Dijaške organizacije Slovenije Maja Kalin (2021) je v sklopu spletnega dogodka Studio Evropa povzela, da so sicer vidne izboljšave v izobraževanju od doma, če primerjamo vse tri valove med seboj, vendar se kakovost izobraževanja prek spleta vendarle ne more

primerjati s klasičnim sistemom izobraževanja, hkrati so se povečale duševne stiske in upad motivacije med mladimi. Kot najpomembnejši vidik normalizacije in v izogib robotizaciji generacije, v kateri živimo, je poudarila vrnitev v šole in dolgotrajno analizo šolanja na daljavo ter njenih posledic (Evropski parlament, 2021).

Mladostniki so se spopadali z notranjimi borbami, ki jih je prinesla osamljenost. V nekaterih primerih, ko so se mladostniki znašli sami s seboj in so čutili osamljenost, so bili potrebni strokovne pomoči tudi večkrat na teden. Starši so največkrat kontaktirali strokovnjake, da so otroci in mladostniki preveč za zasloni, da težko sledijo šoli in da jih tudi sami le težko nadzorujejo glede uporabe sodobne tehnologije. V letu 2020 se je odstotek staršev, ki so navedli tovrstne težave z mladostniki, zvišal za trideset odstotkov. Starši so sami bili v stiski, odnosni stiski, kar se tiče otrok, saj so se odpirali številni konflikti zaradi dela od doma, ker družine preprosto niso imele možnosti in prostora za umik. Nenehna nasičenost odnosov (tako mladostnikov kot tudi staršev) je bila zelo težavna in je ljudi vodila v stisko (Reš, 2021).

Primerne stanovanjske razmere za šolanje na domu ali potrebna komunikacijska oprema ni vsakdanjik vsakega izmed otrok in mladostnikov, ki so se znašli v težkem položaju znotraj procesa šolanja od doma. Švab (Lamovšek, 2020) vidi tu stisko, ki izhaja iz države, da od nas zahteva določene stvari, ki niso izvedljive, hkrati te stiske kažejo, kako smo v resnici odvisni drug od drugega.

Reš (2021) opaza, da je bilo v praksi več ločitev, kar je najverjetneje tudi posledica intenzivnejših odnosov, saj so na plan privrele stvari, ki smo jih drugače v vsakdanjem življenju umaknili in se od njih lahko distancirali. Stiske družin so strokovnjaki (v tem primeru psihologi) težje obravnavali, družine so pomoč lahko poiskale v smislu psihosocialne pomoči, ki pa je bila dostopna le prek spleta oziroma telefona prek različnih platform.

Podjed (2020, str. 36–37) se je v svoji knjigi Antropologija med štirimi stenami široko ukvarjal s tematiko spoznavanja družbe in sebe med pandemijo. Opazil je, da videoklici, ki so jih prinesli službeni sestanki in so postali del nujnosti večine zaposlenih, predstavljajo določeno novo navado. Prvič se med vsakdanjim pogovorom s sodelavci »resnično gledamo«, kar predstavlja drugačne vrste izkušnje. Opaziti je namreč, da se ljudje za videoklice drugače (bolje) uredijo, se naličijo, obrijejo, oblečejo boljša oblačila, skratka sledijo nekemu drugemu ritualu. Vsak videokonferenčni pogovor tako postane na neki način javni nastop, predstava za javnost, pred katero si izvajalci nadenejo masko. Med klicem želimo delno prikriti, kdo smo –

oziroma pokažemo tisto, kar želimo in ne razkrivamo svoje zasebnosti. Tako recimo drugi ne vidijo, da imamo razmetan kuhinjski pult ali nepospravljeno sobo.

Mešl (v Lamovšek, 2020) vidi ta čas kot morebitno priložnost, da začnemo misliti na skupno dobro in da damo večjo vrednost solidarnosti. S takšno miselnostjo lahko namreč ustvarimo svet, kot si ga želimo – tako na ravni družbe kot na ravni družine.

Reš (2021) vidi v epidemiji tudi nekaj pozitivnih stvari, saj je mnenja, da je prinesla to, da smo začeli ljudje ceniti stvari, ki so bile prej samoumevne, kot je izbira, da vsakodnevno hodimo v šolo ali da gremo na prireditev, kavo s prijatelji. Druga plat je tudi, da so se mladostniki naučili koristnejše uporabe modernih tehnologij – če so poprej bili zelo malo dejavni v znanju urejanja Wordovih dokumentov in drugih podobnih vsebin, so le-te začeli veliko bolj uporabljati, se naučili (in navadili) pregledovati spletno pošto, uporabljati spletne platforme za komunikacijo in drugo, kar spada k šoli na daljavo. Enako velja tudi za tiste, ki so material bili primorani pripravljati, se pravi učitelje.

1.5 Socialno delo z družino

Mešl (v Lamovšek, 2020) na »koronakrizo« gleda z vidika socialnega dela z družino in pravi, da se je treba osredotočiti na tisto, kar je dobro. Kadar delamo z družinami, stopi v ospredje velika kompleksnost družinskega življenja in tudi socialnega dela z družinami. Družine so postavljene pred nove izzive, ki jih z vidika socialnega dela nagovarjamo iz dveh ravni. Veliko vprašanje so novi izzivi, ki so povezani s tako imenovano notranjostjo družine, to je, kako se bodo različne oblike družin oblikovale, na novo povezale in se dogovorile glede vprašanj, ki se nanašajo na odnose, odnosno dinamiko. Ne moremo spregledati zelo konkretnih zunanjih okoliščin, ki jih socialno delo tudi obravnava in vplivajo na družine (zaprtje vrtcev, šol ...). Situacija, ki je pred nami, je za vse nova življenjska situacija in zmanjšuje izbire, ki smo jih kot skupnost imeli. V teh situacijah ni vnaprej določenih odgovorov, ampak se je treba vedno znova med družinskimi člani pogovoriti in dajati velik pomen novi organizaciji ter glasu otroka, da se skupaj ustvari pogled znotraj družine. Raziskati je treba, kaj je dobro, kako se dobro funkcionira in najti rešitve, ki so ugodne za vse akterje znotraj družine.

Glede na to, da v magistrskem delu raziskujem dinamiko družine in kako se ta spreminja v času globalne pandemije, se mi zdi neizbežno, da ne bi predstavil znanja o procesih in temeljnih konceptov socialnega dela z uporabniki, ki se nanašajo tudi na delo z družino. Socialno delo

zahteva, da se družini pridružimo tam, kjer je in vzpostavimo delovni odnos, da lahko začnemo z raziskovanjem skupne poti do rešitve. V tem delu se ne posvečamo posebnemu tipu družine, gre za raznovrstne družinske oblike, od družin z najstniki do družin, ki imajo svoje otroke v zavodih s prilagojenim programom, do razvezanih ali v postopku razveze in do tistih tipov družin, ki se srečujejo z drugimi izzivi. Vsem je skupno, da je pandemija vplivala nanje in pustila pečat.

Družina je že od nekdaj opravljala tudi določene varovalne ali socialnovarstvene funkcije, ki so spreminjajoče se skozi različna obdobja. Med naloge družine spadajo biosocialno-reprodukcijska, ekonomska, socializacijska in varstvena. Družina se spreminja in je spremenljiva, fluidna. To pomeni, da v nekem smislu celo izgublja določene funkcije, ki jih denimo prevzemajo specializirane družbene institucije, a za socialno delo ostajajo pomembne tiste naloge družine, ki so vsebinsko in opredeljeno prek ciljev blizu socialnemu delu, to pomeni, da jih lahko socialno delo dopolnjuje, če bi prišlo do krhanja osnovnega družinskega sistema ali podsistema (Milošević Arnold, 2003, str. 31–32).

Vse, kar je bilo nevidno in samoumevno v času epidemije, postaja vidno. Družboslovci izredno družbeno situacijo doživljajo kot velik eksperiment za človeštvo. Podatki, ki so na voljo, kažejo na trenutne vplive pandemije. Karantena nam v povezavi z družino, ki je večkrat medijsko predstavljena kot nuklearna, zaprta, dvogeneracijska, v kateri živijo starši in otroci, ponuja zunanji pogled, ki posplošuje. Predpostavlja se tudi, da so meje družine zelo jasne v smislu zasebnosti, se pravi, da ni prestopanja med zasebnim in javnim območjem. Koronakriza je pokazala, da sta oba pogleda problematična, saj imamo trenutno opravka s prisilno nuklearizacijo družin, saj smo zaradi ukrepov za preprečitev širjenja bolezni Covid-19 po pravilih države zaprti v svoja stanovanja. Kaže se, da družina absolutno ni zaprta entiteta, niti ni v celoti samozadostna, saj imamo v vsakdanjem življenju nenehne socialne odnose prek svoje družine. Dober primer teh odnosov je na skrbstvenem področju, ko je govora o starih starših, pri čemer dedki in babice skrbijo za svoje vnuke (jih pazijo in podobno). V te vezi se je poseglo in se jih je bilo treba prekiniti z vidika skrbi za stare starše – da se ne bi okužili, zboleli (Švab v Lamovšek 2020).

Čačinovič Vogrinčič (2020, str. 45) nas opozori, da družina ni neka statična oblika in da si življenje v njej lahko vsak zastavi in organizira po svoji interpretaciji. Avtorica nakaže, kar želimo poudariti, to je, da je družinsko življenje fluidno in spreminjajoče se, kar nedvomno pokaže tudi vpliv zunanjih dejavnikov, v našem primeru epidemije, ki poseže v vse pore

sodobne družine. V preteklosti so pomagajoči poklici opazovali, v sodobnem socialnem delu pa je pomembno, da mi v vlogi strokovnjaka prevzamemo vlogo sopotnika. V času študija sem nešteto krat slišal besedo soustvarjanje in nujno je razumeti njen pomen. Vsi elementi socialnega dela želijo pripeljati uporabnika do želene rešitve in to na način, ko skupaj s socialnim delavcem raziskuje, kako do tja priti. To, da se socialni delavec v tem procesu odpove moči, ki mu ne pripada, je eden izmed pogojev za uspešen odnos.

Švab (2020) karanteno v obdobju koronavirusne bolezni Covid-19 vidi kot razkritje, kaj se dogaja v vsakdanjem življenju družin navznoter in očitno se kaže, da družina (starši) prevzema funkcije, ki jih družina drugače nima, denimo izobraževalne funkcije zaradi šolanja otrok na domu. Vrtci, šole, srednje šole in podobno pravzaprav ne skrbijo samo za izobraževanje kot takšno, temveč predstavljajo sistem prehrane, prevoza, dnevnega varstva, iz česar sledi, da je veliko otrok in mladostnikov ostalo brez rednega toplega obroka (Lamovšek, 2020).

1.6 Pogovor v socialnem delu

Delo z uporabniki je nujno vezano na pogovor z njimi. Predvsem v družinah, kjer je več akterjev in se polni moči gibljejo okoli različnih ljudi, je ključno, da razumemo družinsko dinamiko, ki je individualna za vsako družino. Čačinovič Vogrinčič (1996) je jasnega mnenja, da je družina tista, ki definira problem in s tem postane naloga strokovnjaka ustvarjanje dobrih pogojev med pogovorom. Če imamo namreč znanje o družini, lahko sodelujemo z njo, naša strokovna opazka dogajanja v družini pa lahko služi kot možen začetek raziskovanja skupaj z družino.

Flaker (2001) meni, da je pogovor (predvsem prvi) namenjen nadaljnjemu in skupnemu delu, ki naj se kontinuirano nadaljuje. Uporabnik lahko v prvem pogovoru dobi vtis o socialnem delavcu oziroma instituciji, ki jo predstavlja in tako se začne prvo spoznavanje ter s tem tudi začetek vzpostavljanja delovnega odnosa. Izrednega pomena je, da je pogovor z uporabnikom stimulativen, da mu daje moč in vrednost ter da preseže staro paradigmo, da je socialni delavec nadrejen uporabniku s presežkom moči.

Tudi Juul (2010) z vidika družinskega svetovalca vidi pogovor kot najbolj konstruktiven način za reševanje konfliktov v družini, obenem pogovor prinaša osebni razvoj. Pogovor premaga nezaupanje in ranljivosti, ki jih morda čutimo znotraj družine do kakšnega izmed njihovih članov in daje prostor, da se učimo skupaj eden od drugega. Tudi starši – podobno kot socialni

delavci – ne smejo ostati tiho oziroma vzgajati enostransko z monologom, gre za sodelovanje obeh strani, da pride do konkretnih premikov.

Šugman Bohinc (2007) vidi dogovarjanje o želenem razpletu problema kot komplementaren del opredelitve le-tega. To, da znamo ubesediti, kakšen razplet si želimo, je pomembno, saj drugače kasneje nikoli ne bomo mogli oceniti, kako daleč smo že prehodili zastavljeno pot in ali hodimo v smeri, proti kateri smo se sploh odpravili.

Pogovor z družino ima po eni izmed definicij (po Helm Stierlinu) tri faze. Te faze so jasno opredeljene in tudi zagotavljajo strokovno vodenje procesa ter pomagajo, da socialni delavec doseže cilje pogovora. Prva faza je sestavljena in pozdrava, klepeta, predstavljanja. Ta faza je otvoritvena faza pogovora in v njej lahko uporabimo k ciljem usmerjena vprašanja, pri čemer želimo od uporabnika izvedeti, kam želi priti oziroma, kaj bi rad spremenil. Druga faza je zbiranje gradiva, tu imamo v mislih instrumentalno definicijo problema, raziskovanje rešitev in raziskovanje virov. Raziskovanje deležev vsakega člana družine iz perspektive moči je tu ključnega pomena in skozi to fazo napovemo zadnji, tretji korak. Ta tretji korak ali bolje rečeno tretja faza pogovora je faza zaključevanja in sprejemanja dogovora. Dogovorimo se o nalogah v izvirnem delovnem projektu pomoči in o korakih, ki jih lahko storimo, da bomo bliže cilju. Na koncu sledi še dogovor o nadaljevanju dela in pogovora (Čačinovič Vogrinčič, Mešl, 2020).

Koncept pogovora in pogovora z družino se mi zdi dragocen, ker vnaša nujna pravila in razumevanje v delo z uporabniki, predvsem v primeru tega dela, ko je ključno, da razumem, kaj so dejavniki, ki so v okviru svetovne pandemije vplivali na družino in dinamiko v njej.

1.7 Vzpostavljanje delovnega odnosa

Koncept delovnega odnosa je odnos med uporabnikom in socialnim delavcem, ki skupaj z uporabnikom raziskuje in sooblikuje rešitve. Prej sem omenil, da se strokovnjak odpove moči, kar je v delovnem odnosu predstavljeno kot definiranje uporabnika in socialnega delavca kot sodelavca v skupnem projektu ali še bolje kot enakovredna partnerja.

Osnovni elementi delovnega odnosa so:

- dogovor o sodelovanju,
- instrumentalna definicija problema (Lüssi, 1991) in soustvarjanje rešitev,
- osebno vodenje (Bouwkamp, Vries, 1995).

Čačinovič Vogrinčič (2005) tako opredeljen delovni odnos vidi kot težko ohranljiv in zato v praksi dodaja še štiri pomembne koncepte sodobnega socialnega dela, to so:

- perspektiva moči (Saleebey, 1997),
- etika udeležnosti (Hoffman, 1994),
- znanje za ravnanje (Rosenfeld, 1993),
- ravnanje s sedanjostjo ali koncept sonavzočnosti (Andersen, 1994).

Dogovor o sodelovanju predstavlja dogovor o tem, kaj in kako bomo delali – o pravilih in odgovornostih vsakega člana delovne skupine. Tu se že prvič oblikujejo želeni izzivi in definira, kaj želimo s svojim sodelovanjem doseči. Dogovor o sodelovanju je pomemben kot neki uvodni ritual in zahteva jasno opredelitev vlog v tem odnosu, da dosežemo, da so prav vsi člani udeleženi v procesu. S tem zagotovimo, da smo vsi udeleženi v soustvarjanju rešitev.

Instrumentalno definicijo problema (Lüssi, 1991) in **soustvarjanje rešitev** vidimo kot temelja. V instrumentalni definiciji problema soustvarjamo želene izide in definiramo, kaj točno je problem (kar spada v delo na prvi ravni socialnega dela). Ko problem definiramo, lahko skozi definicijo problema že razvidimo možne rešitve. Čačinovič Vogrinčič (2008, str. 10) vidi bistvo Lüssijevega koncepta skozi socialnega delavca, katerega vloga je, da soustvari proces pomoči, pri čemer uporabnik (udeleženec v problemu) raziskuje svoj delež v rešitvi. Pomembno je, da uporabnik v delovni odnos vstopi s svojo lastno definicijo problema, vsi udeleženci delovnega odnosa pa prispevajo k oblikovanju rešitve. Če želimo soustvarjati rešitev, je pogoj za to brezpogojno spoštovanje osebne izkušnje uporabnika, ki je izvedenec na temelju lastnih izkušenj.

Osebno vodenje (Bouwkamp, Vries, 1995) vidi delovni odnos kot osebni odnos. Socialni delavec vodi empatično in uglašeno ter daje poudarke delu tukaj in zdaj. Osebno vodenje upošteva vsakokratno ponovno razvijanje odnosa na novo in omogoča socialnemu delavcu, da skupaj z uporabnikom razvija vizijo rešitve.

Etika udeležnosti (Hoffman, 1994) spremeni socialnega delavca (terapevta) iz opazovalca, ki poseduje objektivni pogled, v sodelovalnega partnerja. Odnos spremeni v enakovrednega, pri čemer nihče od vpletenih nima končne besede, kar je še pomembneje, je to, da je tudi nihče ne potrebuje znotraj tovrstnega sodelovanja. Strokovnjak se moči odpove in ve, da mu ne pripada. Socialni delavec postane osebno udeležen v projekt in terapevtsko objektivnost nadomesti občutljivo skupno raziskovanje.

Perspektiva moči je koncept D. Saleebeya (1997) in je zame osebno tisto, kar vedno znova opazim kot temeljni gradnik odnosa med socialnim delavcem in uporabnikom. Strokovnjak, ki dela skozi perspektivo moči, išče moč in vire znotraj uporabnika. Socialni delavec služi kot nekdo, ki skupaj z uporabnikom odkriva uporabnikovo moč in mu pomaga doseči cilje. Dragoš (2005) meni, da kakovost izkušnje določi obseg ustrezne podpore, ki jo uporabnik pridobi od socialnega delavca. Uporabniki, ki so polno vključeni v definiranje svojih težav (problema), razvijanje in spremljanje kakovosti skozi lastne vrednote, čutijo osebno avtonomijo in vidijo samega sebe kot nekoga, ki ima moč, da oblikuje svoje življenjske cilje ob podpori strokovnega delavca.

Koncept perspektive moči je raznolik in upošteva izkušnje posameznikov, kar naredi proces dela skozi koncept krepite moči enkraten in vsakič znova individualno odvisen od posameznika in njegovega prispevka. Strokovni delavec, ki deluje skladno s tem konceptom, se vedno znova vpraša, ali je dosegel svoj namen, je sogovornik odkril, kar je iskal in ali smo jih v zadostni meri podprli. Ko govorimo o tem, da je odnos z vsakim uporabnikom enkraten in neponovljiv, se zavedamo tudi, da je z vsakim novim uporabnikom potrebna velika angažiranost socialnega delavca, da lahko najde individualne vire moči posameznika in se mu na ta način pridruži pri snovanju sprememb (Videmšek, 2008).

Flaker (2003) perspektivo moči vidi v virih, ki jih ima uporabnik. Stopnjo moči uporabnika je definirala po različnih merilih (osebna moč: samozavest, suverenost pri odločanju, dostop do sredstev, dostop do relevantnih informacij, asertivnost; moč v povezavi z drugimi: zavezniki, zagovorniki, zaupniki). Vsakega izmed virov moči moramo skozi delo z uporabnikom na načine, ki jih razvijamo skupaj z njim, krepiti in večati.

Znanje za ravnanje je koncept I. Rosenfelda (1993) in govori o posebnosti znanja, ki je razvito v socialnem delu, in tudi posebnosti ravnanja s tem znanjem. Znanje je po tem konceptu treba prenesti v akcijo, kar pomeni, da skozi dogovor pojasnimo koncepte delovnega odnosa na način, da jezik stroke prevajamo v jezik uporabnika.

Ravnanje s sedanjostjo ali koncept sonavzočnosti (Andersen, 1994) predstavlja delo, usmerjeno v sedanjost. Sedanjest je čas, ko smo v delovnem odnosu, ta čas je najdragocenejši čas v projektih pomoči. Pogovor v socialnem delu mora imeti možnost, da ga je moč nadaljevati. Preteklost nam omogoča, da razumemo uporabnikovo prtljago in kaj nosi za seboj, poleg tega je možen vir moči, a projekt pomoči poteka v sedanjosti, tukaj in zdaj (Čačinovič Vogrinčič 2005). Prihodnost so želje o dobrih izidih, a z njo ne smemo pobegniti iz odnosa

sodelovanja. Sonavzočnost v tem procesu predstavlja, da kot strokovnjak nismo le nekdo, ki prejema zgodbo posameznika, ampak smo prav mi tisti, ki uporabnika spodbujamo k razgovoru in nadaljnjih korakih.

Delovni odnos vidim kot pomemben člen med uporabnikom in socialnim delavcem, saj gre za odnos vzajemnega zaupanja, ki v ospredje postavlja dožemanje uporabnika, ki je edini zmožen ubesediti, kako on vidi svoj življenjski svet. Odnos, ki temelji na spoštovanju in zaupanju, je še posebej pomemben v času med in po epidemiji koronvirusne bolezni Covid-19, saj uporabniki, ki navajajo stiske, povezane z epidemijo, nujno potrebujejo v vlogi strokovnjaka nekoga, ki mu lahko zaupajo svoje občutke, čutenja, videnja med to krizo in ki razume posebnost in edinstvenost uporabnikove situacije. V časih, ko se znajdejo ljudje na robu, je potreben zaveznik, s katerim lahko identificiramo pomembne vire moči – ravno takrat, ko se zdi, da jih ni – ter prek teh virov nadaljujemo skupno raziskovanje in na osnovi tega definiramo možne dosegljive cilje za prihodnost.

Izvirni delovni projekt pomoči dopolni koncept delovnega odnosa. V procesu delovnega odnosa se soustvarjajo izvirni delovni projekti pomoči. Vsi projekti, ki jih snujemo z uporabniki, so izvirni. Gre za raznolikost uporabnikov, družin in vsak udeleženec v problemu oblikuje, soustvari svoj delež k rešitvi. Projekti so hkrati delovni zaradi konkretizacije v vsakdanjem življenju ljudi. Delujemo k dobrim razpletom in izidom, ki jih ubesedimo na poseben socialno-delavski način. Čačinovič (2005) meni, da se cilji definirajo in neizpolnjeni cilji tako ne pomenijo poraza strokovnega delavca, temveč predstavljajo neopravljene korake, ki jih je treba konkretnije raziskati.

Socialni delavec ne sme biti posreden, nikakor ne sme prevzeti vloge sodnika, presojevalca, arbitra, saj to njega kot strokovnjaka odstrani iz neposrednega življenja in skupnega delovanja z uporabnikom. Akcija mora biti skupna, da ima vrednost, s tem ne pride do razcepa med delovanjem enega in drugega – med močjo in nemočjo (Flaker, 2012).

Strinjam se, da je skupna akcija uporabnika in socialnega delavca pot do uspeha, ki je posebej pomembna v luči epidemije koronavirusne bolezni Covid-19, ki je prinesla nove, poprej v tem kontekstu neprisotne stiske v življenja ljudi in vplivala na družinsko dinamiko. Socialni delavec in uporabnik morata tudi v luči epidemije nadaljevati iskanje skupnih projektov in rešitev, vsekakor tudi ob neuspehih, ki so lahko posledica razmer, povezanih s trenutno epidemijo, velja, da se podpirata, dopolnjujeta in nadaljujeta zastavljeno pot oziroma najdeta prilagoditve poti, tako, da le-ta vodi do skupnega cilja, ki je v interes in najvišje dobro vseh vpletenih.

1.8 Delo na dveh ravneh

Za delo z družino je treba razumeti, da le-to poteka na dveh ravneh. Na predavanjih socialnega dela sem večkrat slišal, da je treba družino nagovarjati in da je pomembno, na kateri ravni se pogovarjamo z njo v določenem trenutku.

Delo na dveh ravneh povzemam po Čačinovič Vogrinčič in Mešl (2020, str. 56–57):

Prva raven (raven mobilizacije) vsebuje instrumentalno definicijo problema in soustvarjanje rešitev v delovnem odnosu. Pomembna je izkušnja v odnosu, sogovornik (socialni delavec) je spoštljiv in odgovoren zaveznik, uporabnik pa prevzame vlogo strokovnjaka na svojem področju (iz izkušenj lastnega življenja). Pod delo na prvi ravni spadajo še etika udeležенosti, perspektiva moči, soustvarjanje dobrih izidov, izvirni delovni projekt pomoči.

Druga raven je namenjena raziskovanju in definiciji spremembam v družinski skupini. Ko govorimo o raziskovanju, imamo v mislih raziskovanje, ki prinese več razvidnosti. Skupaj z uporabnikom raziskujemo pravila (in kdo jih je postavil) in prek njih odnosno dinamiko družine kot skupine. Raziskujemo in definiramo procese, ki delujejo podporno za družinske člane in jih ohranjamo (zaupanje, varnost, občutek lastne vrednosti, sposobnost za konflikt).

Razumeti družino, pomeni razumeti skupino, ki jo predstavlja, in hkrati vsakega posameznika. Ravno zaradi tega je delo na dveh ravneh prilagojeno posameznikom, ki tvorijo družinsko skupino. Cilj je v tem kontekstu, da ustvarimo okolje, v katerem člani zmorejo iskati dobre rešitve in izide.

1.9 Psihologija družinske skupine

Psihološka definicija družine: Družino kot skupino sestavljata dva ali več posameznikov, ki so v interakciji in imajo skupne motive, cilje, norme, vrednote, pravila, razmeroma trajno izoblikovane vloge, ki uravnavajo delitev dela, hierarhijo moči, čustvene odnose in način komuniciranja. Vsi ljudje – tako tudi vse družine – smo v ranljivem obdobju, ko se spoprijemamo s težavami. Te težave se stopnjujejo, če je vsak družinski član postavljen pred svojo težavo, poleg tega ima še družina kot skupina težave v svojem sistemu od prej. Epidemija je tovrstne družine po mojem mnenju še posebej pretresla in »zmotila« vsakdanjik, ki morda že poprej ni bil uravnotežen (Čačinovič Vogrinčič, 1998).

Čačinovič Vogrinčič (2020, str. 81) se opira na Selvini Palazolli, ki pravi, da je družina skupina drugačna od drugih, gre za skupino, polno zgodovine poskusov in zmot, skozi katere člani preizkušajo, kaj je v tej skupini dovoljeno, kakšna pravila veljajo. Skozi to preizkušanje se družina strukturira, Mertens pa o družini kot trajni skupini govori kot o skupini nerazrešljivih konfliktov in odnosov.

Milošević Arnold (2003, str. 31) opozarja, da je ena izmed osnovnih vlog družine zagotavljanje varstva svojih članov, to pomeni, da jih ščiti in jim daje potrebno pomoč, ko je le-ta potrebna. Družina se nenehno razvija, kot se razvijajo in spreminjajo tudi vsi člani družinske celice.

Družina z otroki ima še druge posebnosti, zagotovo mednje spada tudi otrokova vzgoja. Otrok pridobi prve izkušnje lastne vrednosti in predstave o ljudeh ter snuje odnose z njimi in opazuje odnose med njimi. Človek, v tem primeru otrok, se izoblikuje po ljudeh, s katerimi živi ali s katerimi se lahko identificira, kar starši v družini za otroka nedvomno predstavljajo (Pšunder, 1994).

Prej smo govorili o delu na dveh ravneh, tu bi se rad ponovno navezal na pomembnost raziskovanja razvidnosti in ozaveščenosti. Večkrat smo med študijem omenili, da za doseganje dobrih rezultatov (izidov) mora družina stremeti k temu, da bi postala bolj razvidna.

Čačinovič Vogrinčič in Mešl (2020, str. 58) zapišeta, da se razvidnost v družini nanaša na odkrivanje in poimenovanje psihodinamičnih procesov v družini. Pojem razvidnost bi si lahko predstavljali tudi kot sestavljanke, kjer so pred strokovnjakom, ki dela z družino, vsi kosi sestavljanke, a posamezniki so tisti, ki jih lahko sestavijo. Razvidno v družini je vse, s čimer se lahko člani srečujejo in za to prevzamejo odgovornost. Če v pogovor vnašamo spremembe skozi delo z uporabniki, je treba razvidnost na novo ustvariti po vsaki spremembi. Ko raziskujemo razvidno, s tem raziskujemo tudi, kako družina ravna z resničnostjo same sebe. Drug pomemben dejavnik, ki sledi in se naslanja na razvidnost, je ozaveščenost družine. Ozaveščenost predstavlja, kako se lahko družina odziva na izzive, ki so pred njo. Več ozaveščenosti premore, bolje se bo spopadala z vsakdanjikom. Med študijem smo to ozaveščenost večkrat imenovali v kontekstu prej omenjene sestavljanke, pri čemer ozaveščenost predstavlja delo članov družine, ki soustvarjajo in s tem bolje vidijo družino kot celoto ter sebe v tej celoti – vidijo celotno sestavljanke in vse njene koščke.

Družine, ki so v stiski, so velikokrat nemočne in ranjene. Včasih se zdi, da si v določeni situaciji povsem sam (četudi nisi) in da ni izhoda iz nje. Ravno takšne situacije predstavlja naučena nemoč, ki jo prvič omeni Martin Seligman (1975). Avtor to nemoč definira kot vrsto dogodkov,

na katere oseba (uporabnik) nima vpliva, zaradi tega se začne ob njihovem pojavu obnašati vedno bolj pasivno in se počuti brez vpliva nanje. Mešl (2013, str. 354) vidi obe ravni dela kot pomembni pri spoprijemanju z naučeno nemočjo in krepitvi odpornosti v socialnem delu. Če ljudje torej skozi proces socialnega dela (v procesu pogovora) pridobijo dobre izkušnje in jih podpremo, da dosežejo svoje cilje, jih podpremo pri tem in z njimi skupaj razvijamo nove definicije možnega, potem krepimo njihovo odpornost na drugi ravni. Odpornost na drugi ravni je povezana z razvidnostjo odnosov, ki jih ima uporabnik z družinskimi člani oziroma pomembnimi osebami v svojem življenju. Človek potrebuje nove izkušnje, ki so dobre in tovrstne izkušnje se lahko zgodijo v vzajemnem in spoštljivem odnosu, ki ga moramo kot socialni delavci omogočiti.

1.10 Družine s številnimi izzivi v skupnosti

Vsakič, ko kot strokovnjaki sodelujemo z družinami, je treba individualno razmišljati o njihovih potrebah in željah, saj se le-te razlikujejo od družine do družine. Čačinovič Vogrinčič in Mešl (2020, str. 129–130) sta to opisali kot potovanje k želenim spremembam, ki jih je treba šele raziskati in soustvariti pogoje, da bi jih lahko uresničili. Socialno delo je tu, da vzdrži negotovost tega soustvarjanja, saj se pred socialnim delavcem vedno znova postavi izziv neposedovanja vnaprej danih odgovorov. Sodelovanje pride takrat, ko se slišijo vsi glasovi in se tudi upoštevajo, takrat lahko govorimo, da soustvarjamo izid.

V času pandemije koronavirusne bolezni Covid-19 so družine postavljene pred nove izzive. Mešl (v Lamovšek, 2020) vidi možnost, da v tem času postane več razvidnega znotraj družine, kar v klasičnih družinskih strukturah ni običajno, a je lahko nova situacija priložnost, da najdemo oziroma poskušamo najti priložnosti, kako ostati v dialogu drug z drugim. Družine so si različne, njihova dinamika prav tako, ravno zaradi tega lahko globalna pandemija izzove različne rezultate – tudi konflikte znotraj družinske strukture, če se člani v družini ne počutijo slišane. Ker gre za ogromno različnih tipov povezanosti med različnimi družinami, je pomembno, da se osredotočimo na procese, ki se dogajajo znotraj družine, na odnosno dinamiko torej. Družine, ki se srečujejo s številnimi izzivi (na primer z revščino), se že v običajnem življenju srečujejo s številnimi notranjimi in zunanji stresorji, danes sta v teh okoliščinah na mestu vprašanje revščine in strah, da se bo še bolj poglobil problem (zagotavljanje osnovnih potreb za preživetje, nove zahteve šolanja na domu ...). Socialno delo mora proaktivno iskati rešitve in strokovnjaki se morajo vprašati, kako podpreti te družine in otroke, da bo socialna izključenost čim manjša in s tem tudi socialne razlike.

Dragoš (2003) skupnost vidi kot ali aktivno, pasivno ali konfliktno. Aktivne skupnosti so zelo samoiniciativne z udeležbo vseh akterjev. Podobno aktivnost potrebuje družina za reševanje sodobnih pandemskih težav. Zanimiva je primerjava, ki jo Dragoš ponudi, ko govori o intervencijah javnih služb, kar je aktualno za našo tematiko, ko se svet znajde v krizi in bi potrebovali še več ljudi na terenu pri ljudeh. Dragoš ponudi primer patronažnih sester, ki delajo na terenu, kaže namreč, da je, četudi bi morale biti delo terensko, zaradi omejenega števila delavk in birokratizacije redko. Včasih so vsi delavci na terenu namreč veljali za tiste, ki poznajo skupnost, zdaj pa gre trend v smer, da tovrstne službe skupnosti več ne poznajo, niti ne razmer v njej.

Negotovost v praksi pripomore k temu, da se pogosto socialno delo konča, ko se socialno-delovni proces pomoči in sodelovanja šele začneja. Z družinami, ki se srečujejo s številnimi izzivi v svojem življenju, strokovnim delavcem večkrat uspe soustvariti dogovore o želenih spremembah, nato pa se družinske člane zmotno prepusti v pričakovanju, da bodo te spremembe dosegli sami. Če upoštevamo sodobno socialno delo z družino v skupnosti, se moramo nujno držati tega, da sodelovanje z družino pomeni tudi sodelovanje z vsemi potencialnimi viri, da lahko pride do uresničitve sprememb. Ta izkušnja sodelovanja varuje socialnega delavca, da lahko lažje vzdrži prej omenjeno negotovost soustvarjanja (Čačinovič Vogrinčič, Mešl, 2020).

Sedmak (2006) poudarja, da tradicionalen pogled na družinsko življenje predstavlja kraj varnega zavetja, ki ga simbolizira družina, ki naj bi bila skupnost podpornih odnosov, čustvene in osebne rehabilitacije ter navsezadnje tudi prostor, v katerem lahko odvržemo družbene maske. Te slike, v kontekstu družin, ki preživljajo težke čase in se srečujejo s povečanimi izzivi, ne gre idealizirati, saj življenje znotraj družin lahko opredeljujemo tudi kot za nekatere manj prijetno in zamolčano stvarnost. V takšnih družinskih dinamikah je neenakomerna porazdelitev moči, ki izhaja tudi iz izvirajoče pravice predvsem glede na spol in starost družinskih članov.

Mediji so v času krize tudi redek vir informacij za raziskovalce. Švab (v Lamovšek, 2020) pogreša govor o družinah s posebnimi potrebami, ki so zdaj ostale brez dodatne pomoči in se morajo znajti same brez konkretnih navodil ali napotkov, kako naj se starši, ki imajo otroke s posebnimi potrebami, spoprijemajo s stiskami, v katerih so se znašle. Manjka tudi podpora strokovnih služb v šoli, tudi to je zdaj na »plečih« staršev. V času pandemije je bilo pričakovano od staršev, da se v kaotični situaciji znajdejo in organizirajo po svoje, so pa to za starše velike

obremenitve in veliko dela se je opravljalo tudi ob nenavadnih večernih urah (delo od doma, ukvarjanje z otroki, kuhanje, druga gospodinjska opravila ...).

Walsh (2003) omenja odpornost družine, to vidi kot upreti se življenjskim preizkušnjam, se jim zoperstaviti in iti skozi ali jih odbiti. Odpornost je lahko vir družine in ji omogoča, da ostane odporna proti motnjam med krizo, se ji celo prilagodi in postane močnejša z okrepljenimi viri. Avtor vidi odpornost družine in skupnosti kot grajenje negovalnih podpornih sistemov. Ključ odpornosti so družinski sistem prepričanj (osmišljanje nesreč, pozitiven pogled na življenje, duhovnost), organizacijski vzorci (prožnost, povezanost, socialni in ekonomski viri), komunikacijski procesi (jasnost, odprto izražanje čustev, sodelovalno reševanje težav). Družinski procesi so krepilci odpornosti, to so komuniciranje (izražanje čustev, pogovor o svojih strahovih in stiskah) ter organizacijski vzorci rutine (družinska praznovanja, proslavljanje dosežkov članov družine, skupne dejavnosti ...). Pomembna je družinska kohezivnost, kar predstavlja dogovor med skupaj/ločeno preživetim časom, vzdrževanje mej, občutek pripadnosti in skupni pomen o odzivih na stres – kako osmisliti krizo, ki se dogaja.

1.11 Socialno delo v kontekstu ločitve in razveze

V socialnem delu sta pomoč in podpora v ključnih trenutkih, ko so odnosi slabi in stvari ne gredo v želeno smer, zelo pomembna. Čačinovič Vogrinčič (2020) vidi socialno delo in pomembnost le-tega, ko govorimo o kontekstu ločitve in razveze, pri opravljanju odnosnih nalog za želene spremembe drugega reda. Cilj je vsekakor, da se ohranjajo procesi sodelovanja ter da je omogočen prostor za raziskovanje in soustvarjanje novega ter dogovorov o nadaljevanju življenja po razvezi.

Od državnih oblasti je bilo večkrat slišati idealiziranje družine prek medijev in velikokrat se je apeliralo na družine (starše), naj se zdaj, ko so doma v času karantene, posvetijo odnosom in otrokom. Švab (v Lamovšek, 2020) opozarja, da so starši že tako ali tako preobremenjeni s službo v času izrednih razmer, hkrati so dobili od države še dodatne, nove vloge. Medijska reprezentacija, da je zdaj več časa za druženje in kakovostnejše odnose, je napačna, saj je, pri marsikateri družini (na primer v družinah, kjer so starši v procesu razveze ...) prinesel dodatne stiske, poleg že prisotnih stisk revščine in izgube služb. Sociologi pričakujejo, da bo prej prišlo do akumulacije vseh teh težav, povezanih s pandemijo, kot do odvečnega prostega časa za nadgradnjo siceršnjih odnosov.

V družinah, ki se srečujejo z ločitvijo ali razvezo, je treba najti obliko sodelovanja, ki je realna. Tu je pomembno, da ne prepričujemo uporabnikov, ampak sodelujemo z njimi. Gre za proces, kako odkriti nove, zaželeno alternative v njihovem življenju. Proces torej v sklopu socialnega svetovanja začnemo, vzdržujemo in ohranjamo. Če torej ustvarimo možnost za sodelovanje staršev in otrok v projektu preoblikovanja, lahko pričakujemo tudi dobre rezultate. Tukaj je treba paziti, da imamo dobre pogoje za delovni pogovor, v katerega so vključeni vsi akterji. Včasih strokovni delavci prehitro, že na prvem srečanju, preidejo do konkretnih nalog, kot je reševanje urejanja stikov, kar je lahko tema drugega pogovora. Prvi pogovor služi razumevanju in dožemanju spreminjanja življenja po ločitvi oziroma razvezi in temu, kako lahko v tem kontekstu iščemo rešitve (Čačinovič Vogrinčič, Mešl, 2020).

Schoberl (2006) povzema različne raziskave, ki kažejo, da si otroci ločenih staršev v veliki večini še vedno želijo, da bi se starši med seboj razumeli, predvsem zaradi skupnih srečanj in dogodkov. Ravno skupna srečanja še vedno izzovejo ogromne količine stresa in slabe volje, predvsem pri otrocih, ki so bili priča veliki količini prepirov. Starša, ki si znata vzeti čas zase in za otroka ter mu nudita pogovor in oporo, pripomoreta k temu, da otrok lažje shaja z razvezo (Schoberl, 2006).

Day (2010) (po avtorjih Miller, Wackman, Nunnaly in Miller) obravnava komunikacijo med paroma, ki jo lahko v kontekstu ločitve in razveze prenesemo na razvezana partnerja, ki želita zaradi otrok ohranjati dober odnos. Lea Šugman Bohinc (2021) je na predavanjih pri predmetu Socialno delo v kontekstu ločitve in razveze poudarila tovrstne komunikacijske vzorce, ki jih Day omenja. Komuniciranje v odnosih bližine ločimo na štiri vrste:

- **Klepnet:** pogovor o aktualnem, službi. S tem gradimo zaupanje in vzpostavljamo vezi, kar predstavlja neke vrste uvod v komuniciranje in komunikacijo.
- **Tekmovalno ali nadzorujoče pogovarjanje:** želja po povzročanju sprememb, ki si jih sami želimo. Tovrstno komuniciranje je usmerjeno v to, da druge nadziramo in usmerjamo v teme, ki nam ustrezajo.
- **Metakomuniciranje:** pogovor o tem, kako se pogovarjamo o rečeh. Metakomuniciranje predpostavlja, da navidezno izstopimo iz komunikacije in se ozremo na proces.

- **Sodelovalno ali neposredno pogovarjanje:** raziskovanje pomena sogovornikovega govorjenja, pozorno poslušanje, ne razmišljamo, kaj hočemo sami povedati in ne presoja. Gre za težko konstruktivno držo, ki poveča upoštevanje in cenjenje drugih akterjev. Naša naloga v takšni komunikaciji je, da nimamo skritih namenov in se izogibamo nestrpnosti ter spodbujamo sogovornika, da nam čim več pove, kar bo kasneje pripomoglo k povečani izgradnji zaupanja.

Seveda se pri partnerski razvezi pojavijo manjša vključenost v socialne dejavnosti, mreže se v tem smislu pretrgajo, pride do večje socialne izolacije (določenih ljudi, sorodnikov, stika z otroki), prijatelji se lahko od otrok oddaljijo, pojavi se osamljenost, starši se srečujejo z dvomi. Vendar je tu naloga strokovnih delavcev, da upoštevajo vire moči posameznikov in družin, da krepijo perspektivo odpornosti. Varovalni dejavniki za spoprijemanje s stresorji razveze so lahko: osebne značilnosti posameznika, družinski procesi in odnosi, ekološki sistemi zunaj družine, ki si jih ustvarijo posamezniki.

Otroci so največkrat tisti, ki med kriznimi situacijami najbolj občutijo stiske – tako svoje kot tudi stiske staršev. Čačinovič Vogrinčič in Mešl (2020) pišeta o socialnih mrežah otrok, ki so lahko vir moči, prijateljstva in samospoštovanja, lahko pa socialne mreže predstavljajo tudi vir izkoriščanja in pritiskov, kar jih lahko uvrsti med ovire za dober razplet. Delo socialnega delavca avtorici vidita tudi v odkrivanju oziroma mobilizaciji otrokove socialne mreže in pomembnih ljudi v svetu otroka. Avtorici (2020, str. 171–172) po Gilliganu (1999) možne korake pri delu s socialno mrežo otroka vidita kot:

- Narisati zemljevid, določiti, kdo so člani socialne mreže.
- Ugotoviti, kdo so ključni člani, kdo so sodelujoči strokovnjaki: opozoriti na potencial mreže.
- Pridobivanje relevantnih informacij v pogovorih s posameznimi člani.
- Pogajanje in mediacija za vzpostavljanje sodelovanja in pomoči za otroka ali izboljšanje sodelovanja.
- Mediacija med ključnimi člani mreže in strokovnjaki.
- Pomoč pri krepitvi identitete mreže s podporo, ritualom in praznovanjem.
- Povezovanje socialne mreže s »tretjimi« (Lüssi, 1991), npr. športnim društvom ali drugo organizacijo.
- Prestreči negativni vpliv mreže.

Otrok (tudi mladostnik) se v krizi, v kateri se je znašlo človeštvo zaradi pandemije, bori tudi s pomanjkanjem socialnih stikov, v tem primeru je njegova socialna mreža vsekakor omejena in zelo pomembno je, da skušamo že med krizo, pa tudi po njej, socialne mreže uporabnikov krepimo in skrbimo za to, da se po potrebi ustvarjajo nove.

1.12 K rešitvi usmerjeno socialno delo z družino

K rešitvi usmerjen pristop (avtorja pristopa sta Steve de Shazer in Insoo Kim Berg, 1986) je model, ki je usmerjen v prihodnost in sedanjost hkrati. Pristop upošteva načelo, da socialne delavke in delavci upoštevajo ter hkrati spoštujejo zmožnosti uporabnika, da v sebi poseduje moč za reševanje lastnih težav. Socialni delavec v tem kontekstu razume vlogo uporabnika v tem procesu, kar je biti sopotnik v ustvarjanju konteksta za možne spremembe na bolje. Strokovnjak odstopi od moči, ki mu ne pripada, in preobrat vidi v tem, da socialni delavec zbere informacije od sogovornika, da sprva oceni težo njegove težave, s tem tudi raziskuje vire v sedanjosti (in upe za prihodnost), s katerimi bi lahko uporabnik premagal ovire, s katerimi se srečuje (Mešl, 2018).

Šugman Bohinc (2007) kontekst za uspešen pogovor vidi v raziskovanju življenjskega sveta uporabnika, ki je bistvenega pomena. Pri vzpostavljanju in tudi ohranjanju ugodnih okoliščin za komunikacijo, ki prinese razvoj uspešnega in učinkovitega razgovora, poznamo številne vidike in postopke, ki jih lahko uporabi strokovni delavec v interakciji z uporabnikom.

Tu se moram strinjati s predpostavko Gabi Čačinovič Vogrinčič (2020), ki vključuje k rešitvi usmerjen pristop v smislu, da je v praksi socialnega dela socialnemu delavcu nujno, da se nauči, kako vzpostaviti in vzdrževati procese sodelovanja in raziskovanja. V tem procesu gre namreč za sodelovanje in reševanje kompleksnih psihosocialnih težav in velik poudarek procesa mora biti na sodelovanju in odnosu med vsemi udeleženci v tem procesu, saj vsak izmed sodelujočih v tem procesu prispeva svoj košček v mozaik, ki nas vodi k rešitvi.

Elemente tega pristopa sta Franklin in Biever povzela leta 1997 (Mešl, 2007) in jih za boljši vpogled v koncept pristopa navajam. Glavni možni koraki procesa pomoči so tako:

- **Raziskovanje uporabnikovega življenja**

Strokovnjak spoznava uporabnikovo življenje (interese, delo ...) in pozorno posluša uporabnikovo pripovedovanje, da bi tako lahko pristopil in se mu pridružil.

- **Kratek opis težave**

Naloga terapevta je, da prek vprašanj raziskuje informacije (zgodovino) o obstoječi težavi in o kontekstu, iz katerega izhaja težava. Vprašanja so pri tem načinu postavljena na različne načine in prilagojena uporabniku.

- **Postavljanje odnosnih vprašanj**

Skozi vprašanja se definira socialna konstrukcija težave; tako terapevt prepozna, kakšna sta uporabnikova zaznava in videnje težave ter kje vidi vpletenost drugih akterjev oziroma drugih udeležencev v težavi. Terapevtu lahko to znanje pomaga razumeti, kdo je iz uporabnikove perspektive udeležen v morebitnem poslabšanju ali izboljšanju težave, s tem pa tudi, kateri viri so mu v tem kontekstu na razpolago.

- **Raziskovanje izjem od težave**

Raziskovanje v tem kontekstu predstavlja iskanje trenutkov oziroma obdobja, ko je uporabnik imel nadzor nad težavami. Strokovnjak tu potrpežljivo raziskuje in daje uporabniku čas, da prepozna in sestavi izjemo (kaj je bilo drugače, ko težave ni bilo).

- **Uporaba lestvic**

Lestvice delujejo po načelu izpraševanja uporabnika o trenutnem čutenju stanja (kje se uporabnik vidi na lestvici od 1 do 10). Razumevanje lestvice uporabnika je tudi razumevanje uporabnika samega in ponudi možnost oblikovanja novih vprašanj in raziskovanj o tem, kaj bi se moralo zgoditi (oblikovanje določene naloge za uporabnika), da bi se uporabnik povzpел po lestvici in storil naslednji možni korak k rešitvi.

- **Uporaba vprašanj, ki spodbujajo ravnanja obvladovanja in motivacije**

Korak je sestavljen iz uporabe lestvic in velja za pomoč pri tem, da strokovnjak zmore razumeti uporabnikovo motivacijo za reševanje težav. Tu strokovnjak raziskuje, ali uporabnik verjame, da se težava lahko reši.

- **Vprašanje čudeža**

Vprašanje izhaja iz vizualizacije uporabnika, kako bi stvari lahko bile drugačne, če bi se zgodil t. i. »čudež«. Kot čudež sprejmemo uporabnikov natančni opis podrobnosti, ki so se spremenile, ko se je zgodil čudež. Vprašanje služi strokovnjaku, da uporabniku pomaga razviti niz misli in vedenj, ki lahko služijo kot konkretna zamenjava preteklih vzorcev delovanja in lahko pomagajo zaznati rešitve.

- **Pogajanje o spremembi**

Uporabnik jasno definira cilje, ki morajo biti realni in dosegljivi. Za učinkovitejše veljajo tisti cilji, ki so definirani skozi prisotnost nekega vedenja – ne pa njegove odsotnosti.

- **Dajanje komplimentov in nalog**

Konec pogovora zaznamuje čas, ko socialni delavec uporabnika pohvali in mu daje komplimente, priznanja za sodelovanje v pogovoru (poudari, kaj je bilo dobro, kje je opazil določene premike). Ta čas se lahko izkoristi tudi za konkreten dogovor za naslednje srečanje in strokovnjak ima možnost, da uporabniku podeli nalogo, ki jo naj opravi do naslednjega srečanja (Mešl, 2021).

De Jong in Kim Berg (2002) vlogo socialnega delavca (terapevta) pri tem pristopu vidita kot nekoga, ki sprejme uporabnikovo definicijo težave in besede, ki jih uporabnik uporablja, da opiše težavo. Terapevt v pogovoru posluša in usmerja svoje delovanje v to, da išče elemente oziroma smeri, s katerimi želijo uporabniki delovati (upošteva smer, v katero hodijo). Uporabnike po njunem mnenju med pogovorom sprašujejo po njihovih zaznavah izjem od težav in spoštujejo izrečeno. To spoštovanje uporabnika vključuje dajanje vrednosti njihovim notranjim virom moči in terapevt tako skupaj z uporabnikom raziskuje koristne vire (notranje in zunanje) v kontekstu, v katerem uporabniki živijo.

Pri k rešitvi usmerjenem pristopu se izhaja iz virov moči uporabnika. Mešl (2021) pravi, da je za ta pristop značilno, da tu terapevti izhajajo iz pristopa, da »ne vedo« (not knowing approach) in da je uporabnik tisti, ki je izvedenec na temelju lastnih izkušenj svojega življenja, saj ve o sebi veliko več kot strokovnjak na drugi strani. Tu prihaja do skupnega raziskovanja o motivaciji uporabnika za spremembo in kako dobro se spoprijema s težavo. Pomembno je, da strokovnjak raziskuje pretekle uspešne poskuse reševanja težave in izjeme (situacije), v katerih do težav ni prišlo oziroma jih je uporabnik uspešno rešil. Pristop je v tem smislu usmerjen v

sedanjost (kakšno je stanje zdaj; kaj se zdi težko in nerešljivo; kaj je dobro) in prihodnost (kako priti do tja, kamor želimo). Naloga strokovnjaka oziroma socialnega delavca je ustvarjanje dobrih pogojev za sodelovanje in da povabi uporabnika, da vstopi v ta pogovor s svojimi lastnimi izkušnjami in razmišljanjem ter ponudi zanj realne in možne ideje o dobrih rešitvah. Strokovnjak je sopotnik, ki te ideje prevede v dejanja in uresničljive korake ter venomer upošteva uporabnika in edinstvenost njegove situacije.

Mešl (2007) je navedla, da kritiki tega pristopa navajajo, da obstajajo omejitve modela. Kot kritiko omenjajo, model skuša preokvirirati duševne motnje kot patološke etikete in se tako usmerja v reševanje težave s spreminjanjem socialnih interakcij prek cilja, ki je jasno definiran, kar predstavlja težavo za uporabnika, ki trpi na primer za duševno boleznijo težkega tipa in bi model potreboval drugo terapijo ali pa bi terapije morali med seboj povezovati. Drugi kritiki omenjajo, da je model preveč šablonski (kot v obliki formule) in da bi lahko na osnovi tega strokovnjak spregledal razlike, ki se pojavijo med družinami. Sam vidim pristop kot okvirno smernico, ki strokovnjaku pomaga in ga vodi skozi proces dela z uporabnikom in predpostavlja, da socialni delavec (v kontekstu dela z družino) sam ugotovi smiselnost uporabe posameznih elementov glede na priložnosti, ki se ponudijo med pogovorom. Kritike tako na neki način same posplošujejo pristop kot tak.

1.13 Neposredno socialno delo

V vsaki izredni situaciji se rodijo ideje, ki predstavljajo prepoved na določenem področju. Trenutno se svet bojuje in spoprijema z epidemijo, njenimi posledicami in skuša iz tega, četudi težko, potegniti nekaj pozitivnega. Tudi neposredno socialno delo izvira iz potreb uporabnikov (@Boj za), hkrati pa iz potreb strokovnih delavcev.

Flaker (2021) vidi kot neposredno socialno delo tisto, ki ni namenjeno posrednemu, indirektnemu delu z ljudmi, urejanju papirjev, vzdrževanju obstoječega reda, saj takšno delo v veliki večini prispeva k temu, da so uporabniki še bolj izključeni ali so dodatno stigmatizirani.

Socialno delo je namenjeno neposredno ljudem, uporabniki socialnega dela so bistvo, okoli katerega bi se morala stroka socialnega dela pogovarjati in iskati rešitve za njih – skupaj z njimi. V kontekstu svetovne pandemije se ljudje srečujejo z novimi izzivi in pomagajoči poklici morajo na novo definirati svojo vlogo, kot so življenja bila na novo definirana prek epidemije, ki jo je prinesel Covid-19.

Ko raziskujemo življenjski svet uporabnika, sta potrebni ugotavljanje stanja in iskanje rešitev iz stiske – to razumemo kot začetni proces in izhodišče delovanja. Tako lahko s posameznikom (ali družino) udejanjamo dogovorjene naloge s potrebno strokovno pomočjo in podporo socialnih delavcev. Odnos mora stremeti v smer, da je socialni delavec oseba, ki je na strani uporabnika, je zaveznik in zagovornik hkrati. Socialni delavec opogumlja, bodri, nudi čustveno oporo uporabniku v prizadevanjih za uresničitev ciljev, ki smo si jih skupaj zadali. Takšen strokovnjak pozna metode dela in ima veščine, spretnosti, da lahko prispeva vire, ki jih ima kot strokovni delavec in predstavnik sistema socialnega varstva. Naše sodelovanje z uporabniki temelji na zaupanju in vzajemni podpori ter zavezništvu, kar omogoča dosežke, ki jih lahko potem skupaj proslavljamo (Škerjanc, 2007).

Program etike neposrednega socialnega dela (povzetek) – trinajst temeljnih točk: (po Flaker 2012, str. 118–119)

- **Zagovorniška drža:** Neposredno socialno delo je na strani najšibkejšega. Tu je zato, da krepí moč ljudi ter hkrati skrbi in varuje, da uporabniki ne ostanejo preslišani. Ne dela namesto ljudi, temveč z njimi skupaj soustvarja. Namesto posredništva, ki ga socialnemu delavcu nalaga sistem izključevanja, uporablja zagovorništvo.
- **Etika dejavnega upora:** Socialni delavec razgalja krivice, oblike, diskriminacije in se bojuje proti njim za socialno pravičnost, krepitev moči in enakopravno sodelovanje med ljudmi. Socialni delavec prek neposrednega socialnega dela zavrača vse oblike zapiranja in prisile, ne izključuje in skrbi za popravljanje krivic, predvsem onemogoča, da do njih sploh pride.
- **Proti redukcionizmu in razosebljanju:** Socialno delo sprejema človeka kot celoto in zavrača stigmatizacije oziroma družbene nalepke. Socialno delo dela na dveh ravneh hkrati in se izogiba samo enemu vidiku.
- **Pričevanje o trpljenju:** Naloga neposrednega socialnega dela je, da ujame zgodbe, ki bi sicer ostale neslišane. Stiski ljudi daje legitimnost in jo vidi kot izhodišče za akcijo, predvsem ne pušča ljudi samih v njihovih situacijah. Kot socialni delavci moramo biti priče, ko ljudje govorijo o svojih družbenih, ekonomskih in osebnih stiskah (in organiziramo odgovore na te stiske).

- **Etika akcije:** Socialno delo iz neme priče človeške bede postane ojačevalec glasu zatiranih. Pogovor z ljudmi ni namenjen samemu sebi, temveč je izhodišče za neposredno akcijo.
- **Etika skupnosti:** Vstopamo v skupnost in se približamo človeku v njegovem okolju. Neposredno socialno delo vidi stisko posameznika kot rezultat in odsev njegove življenjske situacije.
- **Nasprotovanje etiki molčečnosti:** Socialni delavec se zaveže, da bo varoval osebno zgodbo posameznika, to pa ne pomeni molčečnosti socialnega delavca.
- **Neposredna odgovornost:** Socialno delo je odgovorno človeku in ne sistemu. Socialno delo je tu zaradi ljudi, niso ljudje tukaj zaradi socialnega dela – od tukaj izhaja odgovornost za neposredno ravnanje.
- **Pogum, naivnost:** Socialno delo mora v boj za človeka in strokovnjak si mora upati predstavljati meje v korist izboljšanja uporabnikove situacije.
- **Poznavanje problematike:** Neposredno socialno delo se povezuje z družbenimi gibanji za krepitev moči šibkih, socialni delavec pa se nikoli ne neha izobraževati. Pomembno je, da obnavlja svoje znanje, ga prilagaja in dopolnjuje. Socialni delavec deluje na terenu, si širi perspektivo in pozna življenjske svetove uporabnikov.
- **Neodvisnost, avtonomija:** Neposredno socialno delo se upira temu, da bi kdor koli izkoriščal socialno delo za popravljjanje tujih napak ali da bi bilo del represivnih organov in institucij.
- **Sproščena drža enakosti:** Enakopraven odnos z ljudmi in odrekanje moči sta vodilo socialnega delavca, ki uporablja ljudem razumljiv jezik.
- **Uporabniška perspektiva:** Socialni delavec vedno izhaja iz perspektive ljudi in njegove konkretne situacije ter odnosa do nje. Človekovo dostojanstvo ohranja tako, da rešitve nastajajo v procesu skupaj z ljudmi.

Neposredno socialno delo predstavlja pomembno poanto, da je treba socialnega delavca umestiti neposredno med ljudi. Strokovnjak mora biti skupaj z njimi, ko trpijo in mora biti na njihovi strani. Priča smo temu, da ljudje trpijo in smo prvi v vrsti kot priče te stiske. Kot poslušalec tistega, kar želijo povedati, smo izjemnega pomena. Velikokrat slišimo, da je sodobni socialni delavec (kritike letijo tudi na druge pomagajoče poklice) preveč pasiven in da je na distanci od uporabnika, česar socialno delo seveda ne zagovarja.

Marinka, upokojena socialna delavka, je v intervjuju nekoč dejala: *»Včasih si imel stranke, ki je rekla: "Če ne morete nič narediti, bom pa otroke vzela in jih v Dravo vrgla ..." Malo si seveda vedel, da tega ne bo naredila, po drugi strani pa si si mislil, kaj pa, če jih slučajno res? Možu sem večkrat rekla "Hvala, ker si ležal z menoj tudi takrat, ko so med nama ležali tisti otroci iz Drave in ona."«*

Flaker (2012) vidi željo po distanci in varnem zavetju pisarne tudi kot posledico izgorelosti in izpostavljenosti čedalje hujšim pritiskom (uporabnikov), ki se oglašajo zaradi brezupnih situacij, v katerih so se znašli, hkrati so socialni delavci v procesu birokratizacije poklica večkrat pod pritiski oblasti, da kršijo etiko socialnega dela in da odločajo namesto uporabnikov.

2. OPREDELITEV PROBLEMA

Skozi to delo želim ugotoviti, kako globoko je globalna pandemija posegla v vsakdanjik uporabnikov socialnega dela in njihovo družinsko dinamiko. Namen raziskave je vpliv tako velikega dogodka, ki je prizadel celotno človeštvo in ki ga lahko na neki način s pričevanji uporabnikov o stiskah, ki so jih doživljali, konkretno zabeležimo in analiziramo ter skušamo s tem pridobiti dodatno znanje, kako ravnati v izrednih situacijah. Zanima me, kaj so občutili uporabniki, kako so se spreminjali odnosi znotraj družinske celice, na drugi strani pa tudi, kako so se med epidemijo odzvali, čutili in krizo doživljali socialni delavci.

Kot se spreminjajo družina in njeni izzivi na dnevni ravni, tako se mora prilagajati tudi socialni delavec in socialno delo kot takšno. Delo bo raziskalo težave, ki jih je pandemija prinesla oziroma, ki jih je posredno povečala ter skušala skozi teorijo socialnega dela prinesiti tudi nekaj odgovorov na težave, s katerimi se družine spopadajo. Kot socialni delavec vidim ogromno priložnost, da je socialno delo del rešitve in ne del sistemskega problema. Menim, da je tudi to delo pomembno izhodišče, da se spopademo s pandemijo, ki ni samo zdravstvena kriza, temveč terja celostni pregled, tudi z vidika socialnega dela.

Raziskovalna vprašanja

Z raziskavo želim odgovoriti na naslednja raziskovalna vprašanja:

- Kako družine opisujejo življenje v času epidemije koronavirusne bolezni Covid-19 v Sloveniji?
- Kako se socialno delo spopada s posledicami epidemije?
- Kje vidijo socialni delavci na terenu spremembe družinske dinamike, kakšne so nove težave, s katerimi se spopada socialno delo?

3. METODOLOGIJA

3.1 Vrsta raziskave

Raziskava je kvalitativna.

Med raziskovanjem in zbiranjem podatkov sem se osredotočil na intervjuje z uporabniki socialnega dela, ki imajo izkušnjo v kontekstu ločitve in razveze, nasilja v družini in institucionalnega varstva. Drugi intervjuvanci, ki niso uporabniki, so socialni delavci oziroma poklici, ki opravljajo strokovno delo na tem področju (socialni delavci, sodelavci pri projektih deinstitutionalizacije, direktorica zavoda ...). Osredotočil sem se na izrečeno v naših pogovorih in to uporabil kot vir raziskave. Kot je značilno za kvalitativno raziskavo, zbiramo osnovno izkustveno gradivo, v našem primeru so to intervjuji (Mesec 2009).

3.2 Merski instrumenti in viri podatkov

Merski instrument pri raziskovalnem delu je obrazec, v katerem obravnavam dnevniške zapise med opravljanjem prakse na CUDV Črna, kjer sem zbiral del svojih intervjujev z uporabniki in strokovnimi delavci, drugi del obrazca pa vsebuje druge izjave v kontekstu socialnega dela, ki sem jih pridobil med intervjuvanjem uporabnikov in strokovnjakov za namen magistrskega dela. Uporabil sem vse izjave in dele izjav, ki se nanašajo na problematiko novega koronavirusa.

Seznam vprašanj, ki sem jih uporabil, delno izhaja iz vnaprej določenega vprašalnika (vodila), vendar je delo z različnimi uporabniki zahtevalo povsem drugačen pristop, saj intervjuvanci izhajajo iz različnih socialnih okolij in imajo v tem kontekstu povsem drugačna ozadja, zaradi tega sem vprašanja po potrebi prilagajal dani situaciji.

Obrazec, ki služi kot merski instrument, je v prilogi magistrskega dela.

3.3 Populacija in vzorec

Populacijo predstavljajo uporabniki socialnega dela in socialni delavci, ki imajo izkušnjo globalne pandemije koronavirusne bolezni Covid-19. Vzorec sestavljajo moški in ženske, ki so stari med 16 in 75 let. Skupno sem za namen raziskave intervjuval 12 ljudi. Vzorec je neslučajnostni priročni, raziskavo namreč predstavljajo ljudje, ki so mi bili v času raziskave dosegljivi in so se odzvali mojemu vabilu.

Vzorec je v primeru te raziskave vsak izmed vprašanih v okviru intervjuja, saj pričevanje vsakega izmed njih nudi edinstveno izkušnjo in odpre pogled v življenjski svet ljudi, ki so se vsak na svoj način spopadali z epidemijo in jo doživljali na svojstven način.

Časovni okvir intervjujev je bil zastavljen tako, da so se intervjuji izvedli na začetku leta 2021 in so bili dokončani do 26. aprila 2021, ko je prišla faza analize izjav sogovornikov. Del intervjujev je nastal med opravljanjem prakse na CUDV Črna (z uporabniki, ki bivajo v CUDV Črna in strokovnimi delavci, ki so ali zaposleni tam ali redno sodelujejo z njimi v času epidemije), drugi del pa priložnostno z uporabniki socialnega dela in socialnimi delavci v okviru mojih zmožnosti med epidemijo. Zdelo se mi je zelo pomembno, da skušam intervjuvati uporabnike z različnimi ozadji, zaradi tega sem iskal različne raziskovalne terene. Omeniti je treba, da je stanje v državi omogočalo omejeno druženje in stike ter da je bilo treba najti redke izjeme v smislu koronskih ukrepov, da so se lahko intervjuji sploh izvedli.

3.4 Zbiranje podatkov

Podatke sem zbiral prek omenjenih obrazcev (osno kodiranje). Tako sem lahko zbiral podatke, ki sem jih pridobil od intervjuvancev, hkrati sem črpal podatke, ki so plod dnevniških zapisov v času praktičnega usposabljanja, saj prav tako zajemajo informacije o uporabnikih med epidemijo koronavirusne bolezni Covid-19. Pri dnevniških zapisih gre za moje lastne zapise videnja in čutenja okolja, v katerem sem delal. Četudi sem v Črni na Koroškem (CUDV) preživel zgolj en delovni teden, sem zelo občutil prisotnost različnih tem in stisk, ki so se odpirale na temelju ukrepov za zaustavitev širjenja epidemije v Sloveniji. Med usposabljanjem sem opravil tudi nekaj intervjujev, tako z uporabniki kot tudi s socialnimi delavci, vendar mislim, da je pomembno, da se kot celovita slika v raziskavi obdelata obe vrsti zapisov – tako dnevniški kot transkripcije intervjujev.

Drugi del zbiranja podatkov je potekal tako, da sem iskal uporabnike in socialne delavce, ki bi bili pripravljeni sodelovati pri delu. Iz tega izhaja, da se uporabniške skupine povsem razlikujejo med seboj; tako so intervjuvanci različni uporabniki storitev socialnega dela, ki zajemajo od uporabnikov institucionalnega varstva, ločitve in razveze do nasilja v družini. Predvsem se mi je zdelo pomembno, da vidimo, ali ima epidemija vpliv na vse te skupine, hkrati me je zanimalo dožemanje stroke, ki dela v praksi, v tem primeru so to socialni delavec iz kriznega centra in nekaj socialnih delavcev, ki neposredno ali posredno delajo z uporabniki z izkušnjo koronavirusne bolezni Covid-19, ki je vplivala na njih tako ali drugače.

Obdelava in analiza intervjujev ter dnevniških zapisov

Intervjuje, ki sem jih opravil, sem pretipkal dobesedno s programom Microsoft Word in jih zbral vsakega v svojem dokumentu. Kot prilogo jih lahko najdemo tudi v tem magistrskem delu, vendar sem zaradi boljšega pregleda kodiranje opravil prek prej omenjenega obrazca (osno kodiranje), da sem lahko teme, o katerih moji sogovorniki govorijo (vplivi epidemije, teme socialnega dela in podobno), lažje in bolj pregledno uporabil v analizi. Prva faza zbiranja je potekala tako, da sem intervjuje pregledal in že v transkripcijah označil (podčrtano in s krepko), katere izjave spadajo v kontekst mojega dela, kasneje, v drugi fazi, sem jih zapisal v obrazec zaradi boljše preglednosti. Vsaka izjava nosi določeno črko, na primer, prvi intervju je označen z A, drugi s črko B in tako dalje. Tako lahko lažje najdemo izjave, če jih potrebujemo in vemo, komu pripadajo znotraj analize.

Primer podčrtovanja oziroma označevanja v prvi fazi:

Vse je bilo zaprto, nikamor nismo smeli iti (C1). Fajn je bilo, ko smo šli v počitniški dom (C2) (CŠOD op. p.). Nobenih obiskov ni bilo, pa pogovarjali smo se bolj po telefonu (C3). Tudi **dol (eno nadstropje nižje) nisem smela it (C4). Ko je bla korona, nam v jedilnici niso pripravljali hrane, so nam preko dvigala pošiljali (C5). Na začetku v plastičnih krožnikih, zdaj, ko je bolje, pa v kovinskih.**

Primer vpisovanja v obrazec znotraj druge faze:

B11	ni mi fajn.	Stiska	Opredelitev problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
B12	Čisto je potem zaprt v vase in me kliče po telefonu, da nič ne sme. Menda niti na sprehod.	Stiska	Opredelitev problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
B13	o zdajšnji situaciji, ki me moti	Stiska	Opredelitev problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
B14	Zdaj včasih gremo (na sprehod)	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije

B15	Ja. Ferdona, Mitjo pa Alekseja, mi smo zavodski bratje.	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
-----	---	-----------	----------------------------	----------------------------------

Tretja faza vključuje zbiranje podatkov s pomočjo odprtega kodiranja, na osnovi teh rezultatov sem lahko napisal razpravo in glavne sklepe, do katerih sem prišel med magistrskim delom.

Dnevniške zapise sem zbral in jih uredil v digitalno obliko, potem pa sem, kot pri drugih intervjujih, sledil načinu označevanja s podčrtavanjem in kasneje vpisovanju v obrazec.

Primer dnevniškega zapisa:

*Današnji dan sem sodeloval na strokovni skupini CUDV. Opazil sem, da je triurna razprava, ki se je udeležijo vse vodje področij (zdravstvena dejavnost, soc. delavka, psihologinja, vodja vzgoje in izobraževanja, direktorica ...) vsak torek, potekala izključno glede reševanja tedenske problematike, ki pa **je v veliki meri zaznamovana z epidemijo Covid-19 (M7)** – pogovori tečejo o tem, kateri izmed uporabnikov se vračajo kdaj v zavod (s počitnic doma zaradi zadnjega lockdowna), **kateri je cepljen in mu ni treba iti v sivo cono zavoda, ko se vrne nazaj, kateri ni cepljen, zakaj ni cepljen (M8)**, ali so urejena vsa soglasja glede tega itd. Tudi tukaj izvem, da je **koronavirus globoko zarezal v delovanje celotnega zavoda in predstavlja eno glavnih tem (M9)**. Na timu je veliko govora o vključevanju staršev (včasih imajo starši drugačne želje oz. vizije, ki tudi zmotijo delovanje CUDV, še posebej zaradi Covida-19 – npr. starši želijo, da se otrok vrne po 12 dneh, namesto po 10 kot dogovorjeno ali pa **na dnevni ravni spreminjajo stališča glede svojih otrok – cepljenje, ja ali ne (M10)** itd.). Vprašanje cepljenja ali necepljenja se morda zdi banalno, ampak spoznam, da za zavod s 150 aktivnimi uporabniki, ki je imel ogromne težave z epidemijo, to predstavlja velik zalogaj in je **pomemben dejavnik vsakodnevne življenja (M11)**. Nadaljujemo pogovor o uporabnici, ki je že dlje časa (od oktobrske epidemije) **doma in noče več nazaj v zavod (M12)** – kasneje sledi pogovor s starši in njo, zakaj ne (prek videoklica). Druga uporabnica je zelo sposobna in si želi, da bi naslednji dan šla sama – brez spremstva – z avtobusom iz Črne v Slovenj Gradec, ker ima termin za zobozdravnika, a zobozdravnica zahteva, da pride s spremstvom. Delavke v zavodu so razdvojene, saj ji po eni strani želijo pokazati, da zmore in da je zelo samostojna, po drugi strani pa so zakonsko vendarle njeni skrbniki in odgovorni za uporabnico. Kasneje v dnevu sodelujem tudi pri pogovoru z uporabnico. Po strokovni skupini se pridružim vodji zdravstvene*

dejavnosti, ki mi razkaže njeno delo. V CUDV Črna se nahaja celotna mini-bolnišnica oz. zdravstveni dom, ki ima tudi »gostujočo« zdravnico, ki je sicer v pokoju, a živi v sosednjem bloku in jo lahko pokličejo vsak dan. **Zdravstveno osebje se v pretežni meri prav tako že leto dni ukvarja predvsem z epidemijo Covida-19 in njenimi posledicami (M13), ugotoviva, da v zavodu skoraj ni osebe, ki ni bila okužena oz. na katero življenje, epidemija ni vplivala oz. imela vpliva, enako velja za zaposlene, ki mi še danes pričajo o razmerah, v katerih so morali delati tiste najtežje mesece, predvsem o tem, da so se počutili popolnoma zapostavljene s strani države in medijev (v primerjavi z zdravniki oz. zdravstvenim osebjem, na primer.) (M14).** Za konec dneva se peljeva na ogled stanovanja skupine na Prevaljah, kjer že sedem let živi devet uporabnikov, večinoma po enoposteljnih sobah ter en par v dvoposteljni sobi. Uporabniki skupaj z varuhi večinoma sami pripravijo obroke, hodijo v službo in imajo razne hobije. V času epidemije pa so si del hiše, v kateri so rezervirali za »time alone«, se pravi, da so se lahko odstranili iz skupine in bili tudi kaj sami zase – barvanje, fitness in podobno.

Primer vpisovanja v obrazec:

M1	v trenutkih razmerah nima toliko družinskih razgovorov, kot bi si morebiti želela	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
M2	Koronavirusna situacija zelo vpliva na delovanje	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
M3	morali zavod popolnoma zapreti	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave

4. REZULTATI

Rezultati raziskave temeljijo na pričevanjih in vidiku treh različnih skupin. Ena skupina so uporabniki socialnega dela (nasilje v družini, mladostnik v družini, družina v okviru ločitve in razveze, uporabniki institucionalnega varstva ...). Druga skupina so strokovni delavci, ki delujejo na področju socialnega dela. Tretja skupina izjav so opažanja iz dnevniških zapisov, ki sem jih evidentiral kot prikaz stanja, kot sem ga sam doživel med opravljanjem prakse v institucionalnem varstvu.

Nasilje v družini

Nasilje v družini je v času epidemije bilo prisotno v družinah, kjer je bilo že prej dejavnik, prav tako se je pojavilo tam, kjer to ni bilo pogosto. Kjer je bilo prisotno, se je zaradi posledic zajeziťve koronavirusne bolezni Covid-19 (utesnjenost članov, napetost) potenciralo in bilo pogostejše, a se člani niso imeli kam umakniti ali komu potožiti (J21 – *»Dvakrat je bilo, da me je udaril. Enkrat bolj malo, drugič še kar.«*, J23 – *»ata pač nervozen zaradi te krize«, K2 – »Partner je večkrat imel izbruhe v preteklosti, povezane z alkoholom. No, zdaj je trikrat slabše.«*, K6 – *»vsi smo doma, napetost je naraščala in seveda se je hitro zgodilo, da so se pojavile težave, tudi fizične«, K11 – »Včasih je naslednji dan pozabil, drugič se je zbudil že zgodaj, ker sta se otroka tudi in mu je šlo to na živce in smo že dan začeli zelo napeto in zelo na trnih.«*, K14 – *»našem življenju je prineslo še več stresa«*).

Nekateri uporabniki so se med epidemijo odločili, da se ne obrnejo na strokovne delavce, ko se je pojavilo nasilje, iz različnih razlogov sicer, vendar večinoma niso bili sami oziroma je bilo manj priložnosti ali so mislili, da bodo težave izginile same (J24 – *»Kar se tiče CSD pa nisem, ker verjetno nisem edini. Sem mislil, da se bo umirilo vse skupaj.«*, K8 – *»nisem bila niti minuto sama«, K9 – »Ni bilo priložnosti«, K7 – »Žal zdaj k starim staršem nismo mogli, ker nas je bilo strah tudi za njih, v smislu virusa.«*).

Omejitev stikov med procesom ločitve in razveze

Znotraj podskupine uporabnikov, ki so v procesu ločitve in razveze, je bilo zaznati dodatne težave in stiske ljudi, kar je tudi tukaj vezano na stike z drugimi ljudmi – predvsem staršev z otroki. Omejitev stikov je povezana z epidemijo, velikokrat je tudi uporabljena kot razlog za prekinitev stika, četudi je zakonsko urejen (A20 – *»ona to izkorišča«, A5 – »da je lahko kdo na CSD prenašalec«, A6 – »Ker vlada epidemija, trdi, da živi v strahu, da se bi otroci okužili«,*

A7 – *»Na primer, da imam jaz, pa ne bi povedal, če smrkam«, A11 – »jih nikoli ne pelje k zdravniku, tam so gužve zaradi epidemije, zdravnik preko telefona reče, naj ostanejo doma in bodo v samoizolaciji«, A21 – »Včasih potem napišem, če je eden boln, če mi lahko vsaj drugega dostavijo. Potem odvrne, da nima varstva.«), kar negativno vpliva na duševno zdravje oškodovanega starša in povzroča dodatne stiske (A12 – *»jih spet ne vidim dva tedna, čeprav mi pripada«, A31 – »od 1 do 10? Verjetno 2.«).**

Izolacija, utesnjenost in napetost

V zavodih, kot je CUDV Črna, so strokovni delavci opazili, da uporabniki epidemijo doživljajo slabše kot drugi ljudje, saj jo tudi težko razumejo, težko razumejo tudi omejitve, povezane z ukrepi za preprečitev širjenja koronavirusne bolezni Covid-19 (H3 – *»Nekateri zavodi so se še bolj zaprli, dovoljeno ni bilo niti iti na sprehod.«, »Čas epidemije je še bolj pokazal, kako zelo so ljudje, ki živijo v zavodih, diskriminirani.«, »H6 – »(...) so na robu družbe in imajo najmanj pravic«).* Uporabniki institucionalnega varstva so stisko doživljali zaradi izolacije, osamljenosti in nerazumevanja ukrepov (D1 – *»Dolgčas je bilo preveč. Ni mi bilo všeč, ker ni bilo nič za delat in nikamor za it.«, C6 – »Je bilo zelo naporno, pa vsi v maskah in oblekah.«, C1 – »Vse je bilo zaprto, nikamor nismo smeli iti.«, C3 – »Nobenih obiskov ni bilo, pa pogovarjali smo se bolj po telefonu.«, C4 – »dol (eno nadstropje nižje) nisem smela it«, C5 – »Ko je bla Korona, nam v jedilnici niso pripravljali hrane, so nam preko dvigala pošiljali.«, D4 – »Nič nismo smeli, pa oni (delavci) so bili strašni s tistimi oblekami.«, M6 – »vsi so jo poznali in jo želeli objeti, težko pa so razumeli, zakaj je ne smejo zaradi trenutnih covid razmer.«).* Uporabniki ugotavljajo tudi, da razmere še vedno trajajo oziroma nekateri ukrepi (F5 – *»Še zdaj sem slabo, nič ni, zaprti smo«, F1 – »Zdaj je še vedno vse drugače, ko je korona.«).*

Strokovni delavci so se lahko zaradi izrednih razmer slabše posvetili uporabnikom (in njihovim družinam) in njihovim potrebam (M1 – *»v trenutnih razmerah nima toliko družinskih razgovorov, kot bi si morebiti želela«, J32 – »Vse obravnave so predstavili. Nismo več bli tam, odkar je kriza. Tudi ne vem, kdaj je nov datum, ni kmalu.«), prav tako so svojci doživljali razne stiske zaradi različnih informacij medijev, strahu in veliko drugih vprašanj, povezanih z epidemijo (B12 – *»Čisto je potem zaprt vase in me kliče po telefonu, da nič ne sme. Menda niti na sprehod.«, B8 – »Rdeča cona, siva cona, vsega ma že poln kufer.«, B38 – »morate pa razumeti, zakaj me vse skupaj straši«), iz česar je sledilo manj zaupanja institucijam kot takšnim. Uporabniki so si želeli predvsem več stikov z drugimi, da bi premagovali osamljenost**

(D5 – »Obiske, pa da bi lahko kam šli na sprehod v naravo pa take stvari. Tu smo bli pa vsi na kupu eden z drugim in se kregal.i«, E2 – »komaj čakam, da se konča«, F6 – »Da bi šel ven na cigaret, ali pa obiskal prijatelje v zavodu.«).

Drugi uporabniki navajajo, da so znotraj družine bili prav tako utesnjeni, nastajali so konflikti zaradi različnih stvari, povezanih z ukrepi za zaježitev koronavirusne bolezni Covid-19. Predvsem mladi so doživljali stisko, ker se je nadzor nad njimi povečal s strani staršev, ki so doživljali svoje stiske (J2 – »Skos smo se kregali.«, J4 – »Brez veze.«, J8 – »Samo kregali«, J10 – »ljudje sploh nismo navajeni bit štiriindvajset ur na dan skupaj, pa čeprav smo familija«, J12 – »mene skos opazovali, kaj delam«, J19 – »Vprašanja, kje si bil, s kom si bil, to je nonstop pri nas.«). Napetost so v družinsko celico (in tudi izven nje) prinesla mnenja o ukrepih, o epidemiji, saj so se ustvarili različni poli mnenj (J14 – »Zdaj se kregamo o cepljenju, prej smo se kregali o tem, s kom se družim, pa seveda, da ne grem kam, ko je policijska ura, že eno uro prej sem moral bit doma.«, J29 – »Pa ta zmeda z maskami, ali ja, ali ne.«, J30 – »eni verjamejo drugi ne«, J31 – »Norca se delamo iz njih. Mi smo pa za njih teoretiki zarote.«).

Mladostniki in starši so prevzeli nove vloge, ki vključujejo šolanje in delo na daljavo, kar je povzročalo dodatni stres in drugo dinamiko, kot so je vajeni (A1 – »Začelo je načenjat moje živce, tudi zaradi te korone«, A13 – »Popolna nemoč. Ohromel. Kot da bi mi vzeli še tisto zadnjo od življenja, kar imam.«, K3 – »Bil je doma, v službo ni hodil oz. zelo malo zaradi tega "čakanja na delo", K5 – »Med epidemijo je bilo težko iz vidika, da smo bili večino časa doma.«). Opaziti je tudi, da se je podporno okolje uporabnikov zmanjšalo, saj so imeli manj stikov oziroma sploh niso imeli stikov z drugimi ljudmi (K16 – »tu ni blo tiste podpore, ki sem jo rabila od svojih dveh, ker me je skrbelo še za njih«, K17 – »Zdaj pa nisem želela, ker je bil vmes oče bolan in nismo vedeli, ali je Covid ali ne in je bila panika okoli tega.«).

Revščina

Revščina in tveganje zanjo sta se med epidemijo povečala, družine pa so težka usmerjale številne obveznosti, ki jim jih je država naložila, zaradi tega so se povečevale tudi številne druge napetosti in ustvarjali konflikti znotraj družinske celice (J5 – »očetu se je skoraj zmešalo, ker ni šel v službo«, J6 – »Rekla je tut, da več zapravimo, ko smo vsi doma.«, J11 – »Ata čakal na službo, mama čakala v negotovosti, plače so vsi meli manjše.«, K15 – »finančno nismo vedeli kako naprej«, K13 – »Čakanje na delo, nervoza povezana s tem.«, A28 – »Težko je it v najemniško stanovanje, plačevat preživnino in nekak iskat službo ob vsej tej krizi epidemije.«). Velikokrat nastopijo revščina, napetost in nasilje v družini z roko v roki in so tudi soodvisni,

kot opazamo iz izjav sogovornikov, vsekakor ne gre za osamljene primere (J22 – *»prijatelji majo iste probleme«*, K12 – *»je pa bilo parkrat blizu med karanteno. (nasilje nad otroki)«*).

Krepitev moči in k rešitvi usmerjen pristop v izrednih razmerah

Socialni delavci kljub izrednim razmeram ugotavljajo, da so tisti, ki so prišli po pomoč (bilo jih je sicer manj kot v običajnih razmerah), dobili pomoč in strokovno podporo (L3 – *»Med pandemijo ves čas, v danih okvirih, ohranja vlogo pomoči otrokom in mladostnikom«*, L9 – *»(...) tisti, ki so se po pomoč obrnili, le-to tudi prejeli.«*).

Uporabniki institucionalnega varstva so izolacijo zaradi okužbe prenesli bolje, ko so jih predstavili na dislocirane enote (CŠOD-je), kjer so lahko prebivali med karanteno in strokovni delavci so navedli, da so z njimi med karanteno lahko bolje ravnali (G3 – *»je bilo enim celo lažje delat z uporabniki v drugih prostorih, drugem okolju«*, G4 – *»V drugem okolju so se začeli povsem drugače obnašati.«*, G5 – *»ko gredo ljudje v manjše enote, četudi provizorične in začasne, da se spremenijo in se boljše počutijo«*).

Pomemben vidik se mi zdita perspektiva moči in iskanje rešitev v časih, ki se zdijo zelo nerešljivi. Poprej sem omenil, da so socialni delavci – če so uporabniki želeli in prišli po pomoč (po-moč), lahko bili sogovorniki in pomagali, četudi ne v isti meri kot pred epidemijo. Če je do srečanja prišlo, so lahko poudarili določene vire moči in dobro delali z uporabniki – uporabniki so tudi v najtežjih situacijah raziskovali in našli vire, ki jih napolnijo (A16 – *»V nekem trenutku je vse spet, kot je bilo.«*, A33 – *»Vem, kaj jesta najraje in kaj bi bila vesela.«*, A36 – *»smejimo se«*, A38 – *»Včeraj smo imeli videoklic, to ni bilo slabo.«*, A39 – *»Ja, "ful fajn" smo se imeli. Presmejali smo se.«*, A40 – *»ko smo se slišali, sem bil boljše volje.«*, B4 – *»V Topli smo kurli ogenj, piknike smo imeli pa ping-pong igrali.«*, B15 – *»Ja. Ferdona, Mitjo pa Alekseja, mi smo zavodski bratje.«*, B20 – *»Saj vi ste ful v redu.«*, B29 – *»To pa obvladam.«*).

V institucionalnem varstvu so iz krize naredili neke vrste priložnost. Ravnali so s tem, kar so imeli in upravljali vse možne vire, da so lahko težave, ki so jim hodile naproti, čim učinkoviteje reševali. Tako je situacija epidemije postala priložnost za druge načine delovanja, ki so izven »zavodskih« norm in gredo veliko bolj v smeri (bližajoče se) deinstitutionalizacije uporabnikov (C2 – *»Fajn je bilo, ko smo šli v počitniški dom.«*, G1 – *»da so znali zelo hitro zelo veliko ljudi preseliti ven (iz zavoda).«*, G2 – *»Pokazali so (institucija), da to znajo narediti zelo hitro in da je to možno narediti.«*, H4 – *»uspeli razviti neke nove odgovore v smislu bolj okrepljenih dežurnih služb«*, I1 – *»smo hitro odreagirali«*, I7 – *»smo takrat začeli iskati zunanje nadomestne rešitve, poiskali nadomestne kapacitete in strukture«*, I8 – *»Stopili smo v*

kontakt z občinami, župani in civilno zaščito.», I9 – »Skupaj smo našli idealno rešitev.», I10 – »smo potem lahko preselili – z vsemi možnimi resursi stroke – veliko naših uporabnikov«, I14 – »zamejili to hitro širjenje okužb«, I17 – »so naši uporabniki dejansko izjemno dobro sodelovali«, I18 – »bili v res veliko pomoč, da smo lahko te težave, to krizo, uspešno prebrodili«).

Omeniti velja, da sem poudaril zgolj krepitev moči oziroma delo s perspektivo moči, v zbirnih tabelah pa še k rešitvi usmerjeno socialno delo. Tu ne gre za izključno eno ali drugo, temveč pozitivni primeri socialnega dela uporabljajo celotno paleto znanja iz stroke socialnega dela, vendar sem ta dva elementa oziroma pristop videl kot najbolj očitna, saj pri veliko uporabnikih misel (in cilji) temelji na rešitvi, na času po koronakrizi (A29 – *»in mi bo uspelo«*, A42 – *»Če bi šlo tak naprej, da se bi normalno pogovarjali, kot včeraj, bi bilo super.«*, A44 – *»imam boljše občutek glede vsega, v smislu, verjamem, da jih bom videl čez par dni«*, A46 – *»hvala za lepe besede in da verjameš v mene«*, B27 – *»Zdaj je fajn.«*, J25 – *»Ko bo ata spet šel v službo, pa mama redno, bo vse, kot je bilo.«*, B33 – *»Zdaj je pa v redu.«*, B39 – *»Hvaležni smo vam.«*).

Sistemske težave socialnega dela

Strokovni delavci se v večini strinjajo, da je veliko nejasnosti pri načrtovanju dela izhajalo iz navodil odločevalcev, ki so se spreminjala sproti in niso upoštevala diverzitete različnih ustanov, temveč so pravila (ukrepi) za preprečitev širjenja koronavirusne bolezni Covid-19 veljala široko za različne ustanove; na primer ista pravila za pošto, CSD, zavode in šole (L17 – *»(...) odločevalci morali poiskati rešitve za vsak del socialnega varstva posebej«*, L18 – *»sodimo pod isto okrilje kot drugi socialno varstveni zavodi, kar za nas predstavlja skoraj nepremostljiv kadrovske in prostorske problem«*, M17 – *»zaposleni bili večkrat pozabljeni s strani države oz. se je na njihove potrebe pozabilo«*).

Druga težava, s katero so se srečevali socialni delavci (in drugi strokovni delavci nasploh), je kadrovska težava (premalo kadra) glede na zahtevnost in težaven delovnik med epidemijo (L16 – *»(...) rešitev v kadrovske okrepitvi, saj že običajne razmere v povezavi z izmenskim delom pogosto predstavljajo logistični problem«*). Znotraj institucionalnega varstva (zavodi) so imeli prav tako težave s prostorsko stisko (M2 – *»Koronavirusna situacija zelo vpliva na delovanje«*, I5 – *»(...) prostorsko stisko, s katero se soočamo ves čas«*, I3 – *»hitro širjenje okužb seveda rezultat našega dela v instituciji«*, G6 – *»Covid je pravzaprav pokazal, da so v tem smislu institucije smrtno nevarne.«*) in predvsem s tem, da je glavna tematika postala epidemija (M14 – *»v zavodu skoraj ni osebe, ki ni bila okužena oz. na katero življenje epidemija ni vplivala oz.*

imela vpliva, enako velja za zaposlene, ki mi še danes pričajo o razmerah, v katerih so morali delati tiste najtežje mesece, predvsem o tem, da so se počutili popolnoma zapostavljene s strani države in medijev», M9 – »Koronavirus globoko zarezal v delovanje celotnega zavoda in predstavlja eno glavnih tem«, M8 – »(...) kateri je cepljen in ne rabi it v sivo cono zavoda, ko se vrne nazaj, kateri ni cepljen, zakaj ni cepljen«), kar je poslabšalo pomoč uporabnikom in usmerilo osredotočenost drugam.

Strokovni delavci oziroma socialni delavci na splošno so v času epidemije opravljali še druge naloge in so se težko osredotočili samo na svoje klasično delo, zaradi česar je vsekakor trpela kakovost dela oziroma obseg dela glede na predkoronsko stanje (L2 – »smo se iz zdravstvenih razlogov znašli pred popolnoma novo izkušnjo in scenarijem, ki še nikoli ni bil preigran, smo se čez noč znašli še v vlogi nadomestnega učitelja, IT-delavca in verjetno šele na zadnjem mestu strokovnega delavca v neki novi izkušnji«, L4 – »Okrnjeno je bilo svetovanje, ki se je v večini prestavilo bodisi na svetovanje po telefonu, bodisi v virtualni svet.«, M5 – »uporabniki "vskočijo" v pisarno na intervale in te sprašujejo različne stvari, tudi zelo nepovezane. Veliko dela socialna delavka opravi ravno s takšnimi pogovori, s katerimi potem kasneje naveže na kakšne teme v njihovem življenju in je "up to date" z njihovimi življenji«, L13 – »so se uporabniki, s svojimi stiskami in težavami verjetno še bolj umaknili vase«, L12 – »zmanjšala možnost osebnega delovnega odnosa v raziskovanju posameznikove (uporabnikove) družinske situacije ter pri načrtovanju izvirnega načrta pomoči«, L6 – »Strokovno delo zahteva osebni odnos in pristop, ki je bil z nastopom vseh zaščitnih ukrepov nedvomno oškodovan, če ne v nekaterih primerih prekinjen.«).

5. RAZPRAVA

Kako družine opisujejo življenje v času epidemije koronavirusne bolezni Covid-19 v Sloveniji?

Iz izjav, ki sem jih analiziral, je mogoče sklepati glede veliko stvari. Ena je, da je vsem družinam skupno, da so bile prisiljene preiti v drugačne vloge. Starši so postali učitelji svojih otrok, veliko jih je imelo še vse druge osebne obveznosti poleg tega in so se morali boriti z delnimi eksistenčnimi težavami, saj so ukrepom šolanja na daljavo sledili tudi ukrepi dela od doma, ki so jih podjetja v veliki meri upoštevala.

Grošelj (RTV SLO, 2021) navaja raziskavo iz ameriške Mayo klinike, kjer poročajo o boleznih, kot so »koronasomnija«, ki predstavlja močno povečan pojav kronične nespečnosti v splošni populaciji, v Sloveniji pa Center za motnje spanja (Klinični inštitut za klinično nevrofiziologijo) opaza, da je zaradi epidemije v Sloveniji več stresa, kar posledično povzroča anksioznost pred spanjem. Ta anksioznost ima kot rezultat vpliv na delo in šolanje (od doma), otroci in mladostniki gredo v posteljo kasneje oziroma zaspijo s telefoni in drugimi pametnimi napravami v rokah. Pri dijakih in študentih so opazili povečanje ležanja v postelji čez dan, povečala se je tudi uporaba pametnih naprav pred spanjem, kar ima za posledico, da spanje ni utirjeno in se porušijo drugi cirkadiani ritmi, kar vodi v različne kronične bolezni.

Otroci in najstniki so bili potisnjeni v novo situacijo, pri čemer so bili pod nadzorom svojih staršev brez priložnosti konkretne zasebnosti, poleg tega je veliko družin trpelo prostorsko stisko in niso imeli dobrih možnosti za izogibanje konfliktom, biti sam s seboj in s tem zmanjšati napetosti. Napetost ni edini občutek, ki ga je prinesla epidemija. Prinesla je tudi občutke osamljenosti, izolacije, neslišnosti, različna pola mnenj glede nujnosti in realnosti ukrepov v povezavi s koronavirusno boleznijo Covid-19. Iz vsega tega je mogoče sklepati, da je epidemija veliko družin razdvojila, namesto povezala.

Mladi so doživeli drugačno odraščanje, otroci drugačno otroštvo, igre pred šolo so zamenjali šola na daljavo in računalniške igre, klepeti prek Zooma in drugih orodij. Osebnostno je postalo vedno bolj neosebno. Odrinjeni so bili tudi stari starši, predvsem iz skrbi za njih, prav tako prijatelji in drugo nujno socialno okolje, s katerim imamo dnevne interakcije – ljudje so se kar naenkrat znašli doma brez konkretnega sistema, kako se prilagoditi novemu načinu življenja, predvsem brez časovnice.

Pomembno se mi zdi razumeti, da tudi v tem trenutku ne vemo, kdaj točno bo konec tega obdobja, ki vlada, saj smo od marca 2020 bili deležni treh valov epidemije, posledice pa se pojavljajo in čutijo iz dneva v dan, iz tedna v teden in iz meseca v mesec.

Kako se socialno delo spopada s posledicami epidemije?

Socialno delo je imelo dve plati. Ena plat je vsekakor priložnost, druga je sistemska težava, ki se ji ni bilo mogoče izogniti. Ko govorimo o priložnosti, je treba omeniti, da je socialno delo obstajalo in iskalo rešitve skupaj z uporabniki, vendar so uporabniki morali nekako do teh storitev priti. Ko so uporabniki dobili možnost storitve, so jo z veseljem uporabili, veliko se je delalo na krepitvi virov moči uporabnikov, delalo na perspektivi lastne moči in vrednosti, raziskovalo življenjski svet uporabnikov ter k rešitvi usmerjen pristop, da bi socialni delavci in uporabniki skupaj prišli do možnih ugodnih rešitev glede na nastalo življenjsko situacijo znotraj epidemije.

Na sistemski ravni je prišlo do veliko težav, saj so tako za CSD-je, krizne centre, zavode s posebnimi potrebami in druge povsem nepovezane ustanove veljala enaka navodila, s tem tudi enaka pravila obnašanja, postopanja in uresničevanja ukrepov za preprečevanje širjenja koronavirusne bolezni Covid-19. Birokratizacija, o kateri smo govorili pri neposrednem socialnem delu in drugih poglavjih, je tu seveda vidna, a se ji pri globalni pandemiji ni mogoče izogniti. Zagotovo je eno izmed ključnih vprašanj za prihodnost, kako se prilagoditi podobnim pojavom (ali nadaljevanju valov epidemije ob morebitnih dodatnih mutacijah virusa) in kako doseči uporabnika bolje, pa se je to zgodilo do sedaj.

Kje vidijo socialni delavci na terenu spremembe družinske dinamike, kakšne so nove težave, s katerimi se spoprijema socialno delo?

Družinska dinamika kot takšna se mora prilagoditi novo nastali situaciji in gotovo je prilagajanje odvisno od več dejavnikov. Omenil sem, da je stiska bila večplastna, od revščine do omejitve stikov staršev z otroki zaradi procesa ločitve in razveze. Uporabniki so si med seboj različni, zaradi tega so v svojem življenjskem svetu različno dojemali spremembe okoli sebe.

Nova težava socialnega dela je vsekakor usklajevanje, kako uporabniku ponuditi tisto podporo in pomoč, ki jo v danem trenutku potrebuje, a da to hkrati vsebuje tudi upoštevanje vseh ukrepov za zaježitev širjenja epidemije. Pravila, ki so se čez noč pojavila in vzpostavila v naših življenjih, so na rob potisnila tiste, ki so tam že bili in njihovo stisko v tem smislu tudi povečala, socialno delo pa ni moglo vsakič biti prisotno v tistem trenutku. Epidemija je vsekakor pokazala tudi določeno iznajdljivost stroke, ki se je do neke mere lahko prilagodila in ukrepala izven klasičnih okvirjev, da je prišla bližje uporabnikom in njihovim potrebam, najverjetneje na načine, ki jih drugače ne bi uporabili.

Družinska dinamika zmore izzive in prilagajanje v svojem življenjskem svetu, saj nas je epidemija naučila, da imajo tako posamezniki kot tudi družine vire moči, iz katerih izhajajo in ki so jih pripeljali skozi epidemične stiske in negotovosti.

6. SKLEPI

- Epidemija koronavirusne bolezni Covid-19, ki je bila razglašena marca 2020, je posegla na veliko področij in na zelo različne načine vplivala na otroke, mladostnike, študente, uporabnike socialnega dela, družine in njihovo družinsko dinamiko.
- Posledice so različne, vendar imajo skupni imenovalec različnih stisk, ki so posledica osamljenosti, manj priložnosti odraščanja kot predhodniki, sistemske težave socialnega dela, napetost, nasilje, revščina.
- Uporabniki socialnega dela in družine, ki so se znašle v stiski, so bile deležne manj pomoči kot v času pred epidemijo, veliko virov moči so našli znotraj sebe.
- Strokovni delavci (socialni delavci) so delno tudi doživljali občutek nemoči in sami tudi bili v stiski zaradi epidemije.
- Vsi strokovni delavci, ki sodelujejo z uporabniki v institucionalnem varstvu, so zaradi ukrepov za preprečitev širjenja koronavirusne bolezni Covid-19 morali zmanjšati stike z uporabniki in slediti navodilom stroke.
- Družinska dinamika je v veliko primerih motila napetost, preobremenitev in v nekaterih primerih celo nasilje, kar je posledično izviralo iz stisk, ki so se pojavile z ukrepi za zamejitev koronavirusne bolezni Covid-19.
- Uporabniki institucionalnega varstva so se v izolacijah, ko so bili premeščeni v druge enote – na primer CŠOD-je –, počutili bolje in z njimi je bilo lažje delati na dislociranih enotah v času epidemije.
- Uporabniki institucionalnega varstva so zelo težko razumeli ukrepe za zajezitev koronavirusne bolezni Covid-19 ter so se ob njih počutili nelagodno in osamljeno.
- V družinah, kjer je že prej vladalo nasilje, se je le-to skozi različne faze epidemije in posledična totalna zaprtja države, stopnjevalo.

- Uporabniki, ki so poiskali pomoč strokovnih delavcev (teh je bilo manj), so to pomoč in podporo tudi prejeli.
- Socialni delavci v kriznih centrih in tudi drugih delovnih telesih so ves čas epidemije v danih okvirih in pod danimi možnostmi ohranjali vlogo pomoči.
- Svetovanje socialnih delavcev je bilo okrnjeno, veliko svetovanja je bilo opravljenega prek telefona ali prek virtualnih orodij.
- V času epidemije so se uporabniki s svojimi stiskami še bolj umaknili vase, manj jih je prišlo po pomoč do socialnih delavcev.
- Zmanjšala se je možnost osebnega delovnega odnosa v raziskovanju posameznikove družinske situacije in pri načrtovanju izvirnega načrta pomoči.
- Z vidika strokovnih delavcev sta uporabnikom najbolj manjkala pogovor in osebni stik.

7. PREDLOGI

- Predlagam kadrovske okrepitve v času izrednih razmer, saj že v običajnih razmerah veliko socialnih delavcev deluje na robu zmogljivosti. Tako bi se lahko v kriznem centru povečalo število strokovnih delavcev, ki obravnavajo stiske mladih, s sedanjih pet na deset, ki bi lahko na pomoč priskočili iz drugih enot, ki jih pokriva CSD Koroška.
- Predlagam, da bi odločevalci poiskali rešitve za vsak del socialnega varstva posebej (vsako situacijo presoјati in izdajati ukrepe individualno glede na posebnost dela v določeni organizaciji, na primer drugačni ukrepi v institucionalnih zavodih, kjer je stik z uporabniki nujen del dela z njimi).
- Predlagam dejavno reševanje prostorskih težav med epidemijo za institucionalno varstvo oziroma vse ustanove, v katerih delajo socialni delavci, da ne pride do prostorskih preobremenitev in se lahko ukrepi skladno upoštevajo (ter uporabnikom nudita pomoč in podpora, ki ju potrebujejo).
- Predlagam tudi vzpostavitev digitalnega modela (na primer spletna platforma) oziroma načina komuniciranja z uporabniki prek računalnika, ki ne zajema zgolj videoklica, temveč tudi pozitivna besedilna sporočila (socialni delavec komunicira z uporabnikom, ga spodbuja ...) in podobno, saj se velikokrat v stiski ne morejo pogovarjati po telefonu ali videoklicu, potrebujejo pa podporo v danem trenutku. Uporabniki bi tako lahko dobili pomoč, kako ravnati v primeru stiske, s katero se spoprijemajo, socialni delavci pa boljši vpogled v potrebe uporabnikov neposredno s terena, vsaj, dokler ni mogoče srečanje v živo.
- Predlagam nadaljnje raziskovanje pomoči v času epidemije in spodbujanje inovacij na področju dela z uporabniki med epidemijo (izobraževanja strokovnih delavcev na temelju ugotovitev iz primerov dobre prakse dela med epidemijo).

8. LITERATURA

Čačinovič Vogrinčič, G. (1998). Psihologija družine: prispevek k razvidnosti družinske skupine. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Čačinovič Vogrinčič, G., & Mešl, N. (2020). Socialno delo z družino: soustvarjanje zelenih izidov in družinske razvidnosti. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Čačinovič Vogrinčič, G. (1996). Socialno delo z družino : prispevek k doktrini, letnik 35, številka 5

Čačinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N., Možina, M. (2005). Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika. Zbirka Katalog socialnega dela. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani. Str. 7-16.

Day, R. D. (2010). Introduction to Family Processes (5th Ed.). New York, London: Routledge. 104-121, 177-197

De Jong, P., Kim Berg I., (2002). Interviewing for Solutions (2nd ed.); Brooks/Cole, Pacific Grove, USA.

Dragoš, S. (ur.) (2005). Krepitev moči. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (zbirka Katalog socialnega dela).

Dragoš, S., Leskošek, V. (2003). Družbena neenakost in socialni kapit. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije.

Flaker, V. (2012). Direktno socialno delo / Vito Flaker@Boj za. Ljubljana: /*cf.

Flaker, V. (2003). Oris metod socialnega dela: Uvod v katalog nalog centrov za socialno delo. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Flaker, V. (2001). Intervju kot umetnost spoznavanja: Etnometodološke beležke o tem, kako strokovnjaki spoznavajo uporabnike. Socialno delo, 40, 2-4: 77-103.

Juhant, M., Levc, S. (2011). Varuh otrokovih dolžnosti. Mavčice: Čmrlj, komuniciranje in ustvarjalnost.

Juul, J. (2010). Družine s kronično bolnimi otroki. Ljubljana: Inštitut za sodobno družino Manami.

- Mesec, B. (2009). Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1: Načrtovanje raziskave (študijsko gradivo za interno uporabo). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Mešl, N. (2018). K rešitvi usmerjen pristop kot podpora soustvarjanju želenih izidov v delovnem odnosu. *Socialno delo*, 56 (2), 91-110.
- Mešl, N. (2013). Od razumevanja pojava naučene nemoči k razvijanju odpornosti v socialnem delu. *Socialno delo*, 52(6), 351-360
- Mešl, N. (2008). Razvijanje in uporaba znanja v socialnem delu z družino (Procesi soustvarjanja teoretskega znanja v praksi). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.
- Mešl, N. (2007). Teorije ravnanja in uspešnost procesov pomoči v socialnem delu z družinami. Doktorsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.
- Mešl, N. (2021). K rešitvi usmerjeno socialno delo z družino. Zapiski iz predavanj iz dne 12. 3. 2021 in 19. 3. 2021. Univerza v Ljubljani: Fakulteta za socialno delo.
- Milošević Arnold, V., Postrak, M. (2003). Uvod v socialno delo. Ljubljana: Študentska založba.
- Mrgole, A., Mrgole, L. (2013). Izštekani najstniki in starši, ki štekajo. Kamnik: Zavod Vežal.
- Podjed, D. (2020). Antropologija med štirimi stenami: spoznavanje družbe in sebe med pandemijo. Ljubljana: Založba ZRC
- Pšunder, M. (1994). Knjižica za učitelje in starše. Maribor: Založba Obzorja.
- Rener T., Sedmak, M., Švab, A., Urek, M. (2006). Družine in družinsko življenje v Sloveniji. Koper: Univerza na Primorskem, Univerzitetna založba Annales.
- Schoberl, E. (2006). Moja starša se ločujeta: Priročnik za mladostnike. Radovljica: Didakta d.o.o.
- Seligman, M.E. (1975). Helplessness: On depression, development, and death. New York: W.H. Freeman and company.
- Šugman Bohinc, L. (2021). Socialno delo v kontekstu ločitve in razveze. Zapiski iz predavanj iz dne 12. 4. 2021. Univerza v Ljubljani: Fakulteta za socialno delo.

Šugman Bohinc, L., Rapošta Tanjšek, P., Škerjanc, J. (2007). Življenjski svet uporabnika. Raziskovanje, ocenjevanje in načrtovanje uporabe virov za doseganje zelenih razpletov. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Ule, M. (2008). Za vedno mladi?: socialna psihologija odraščanja. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Videmšek, P. (2008). Krepitev moči kot temeljno orodje socialnega dela. Ljubljana: Socialno delo 47: 209-217

Žorž, B. (2006). Razvajenost: rak sodobne vzgoje. Celje: Društvo Mohorjeva družba: Celjska Mohorjeva družba.

Walsh, F. (ed.) (2003). Normal family processes: growing diversity and complexity. New York, London: The Guilford Press. 96-175, 399-432

Spletni viri

Delo. (2020). *Kaj je epidemija in kaj pandemija*. Pridobljeno 22. 4. 2021 s <https://www.delo.si/novice/slovenija/kaj-je-epidemija-in-kaj-pandemija/>

NIJZ. (2020). *KORONAVIRUS SARS-CoV-2*. Pridobljeno 22. 4. 2021 s <https://www.nijz.si/sl/koronavirus-za-splosno-javnost>

RTV SLO. (2021). *Raziskava: Nezaupanje v delo vlade glede omejevanja širjenja virusa narašča*. Pridobljeno 21. 4. 2021 s <https://www.rtv slo.si/zdravje/novi-koronavirus/raziskava-nezaupanje-v-delo-vlade-glede-omejevanja-sirjenja-virusa-narasca/577522>

RTV SLO. (2021). *Leto dni življenja v epidemiji*. Pridobljeno 1. 5. 2021 s <https://www.rtv slo.si/mmcpodrobno/mmcpodrobno-letodni-zivljenja-v-epidemiji/571378>

RTV SLO. (2021). *Po letu dni epidemije drugače ljubimo, žalujemo in živimo*. Pridobljeno 22. 4. 2021 s <https://www.rtv slo.si/zdravje/novi-koronavirus/po-letu-dni-epidemije-drugace-ljubimo-zalujemo-in-zivimo/572755>

RTV SLO. (2021). *Duševnih stisk študentov je vedno več, vsak četrti razmišlja o samomoru*. Pridobljeno 7. 4. 2021 s <https://www.rtv slo.si/zdravje/novi-koronavirus/dusevnihtiskstudentov-je-vedno-vec-vsak-cetrti-razmislja-o-samomoru/575630>

RTV SLO. (2021). *Otroška psihiatrija: »Ne moremo sprejeti nobenega otroka več«*. Pridobljeno 5. 4. 2021 s <https://www.rtv slo.si/zdravje/novi-koronavirus/otroska-psihiatrija-ne>

[moremo-sprejeti-nobenega-otroka-vec/575601?fbclid=IwAR2WJR11fxT-bDFeyqBbVR7dp7msLkdqwn3KMiF7bbd9NnFaes3d3CP3zSw](https://www.rtvslo.si/slovenija/kaksne-bodo-posledice-zamrznitve-odrascanja/577871?fbclid=IwAR2WJR11fxT-bDFeyqBbVR7dp7msLkdqwn3KMiF7bbd9NnFaes3d3CP3zSw)

RTV SLO. (2021). Kakšne bodo posledice "zamrznitve odrasčanja"? Pridobljeno 25. 4. 2021 s <https://www.rtvslo.si/slovenija/kaksne-bodo-posledice-zamrznitve-odrascanja/577871?fbclid=IwAR2jRYCv7i5nrJxwFHXZth6NMqvoGBqZ1CNag3uzNGPuXQbAXjNpMnkBgcg>

Lamovšek, T. (urednica). (2020). *Karantena razkriva vsakdanje življenje družin* [Radijski program]. RTV Slovenija, Oddaja Glasovi sveta. Pridobljeno 5. 1. 2021 s <https://4d.rtvslo.si/arhiv/glasovi-svetov/174682829>

RTV SLO. (2021). »Ljudi je treba vprašati, od kod prihajajo njihovi zadržki šroti cepivom.« Pridobljeno 7. 4. 2021 s <https://www.rtvslo.si/stevilke/ljudi-je-treba-vprasati-od-kod-prihajajo-njihovi-zadrzki-proti-cepivom/575081>

RTV SLO. (2021). *Študenti razočarani, da se v predavalnice ne morejo vrniti prej*. Pridobljeno 10. 4. 2021 s <https://www.rtvslo.si/slovenija/studenti-razocarani-da-se-v-predavalnice-ne-morejo-vrniti-prej/576104>

RTV SLO. (2021). *Med epidemijo v študentskih domovih manj študentov in več varnostnikov*. Pridobljeno 16. 4. 2021 s <https://www.rtvslo.si/slovenija/med-epidemijo-v-studentskih-domovih-manj-studentov-in-vec-varnostnikov/576808>

RTV SLO. (2021). *Prostovoljci po vsej Sloveniji pomagajo k premagovanju osamljenosti*. Pridobljeno 10. 4. 2021 s <https://www.rtvslo.si/slovenija/prostovoljci-po-vsej-sloveniji-pomagajo-k-premagovanju-osamljenosti/576191>

Slovenska tiskovna agencija – STA. (2021). Raziskava NIJZ: Epidemija slabša življenjski slog prebivalstva. Pridobljeno 18. 3. 2021 s https://www.sta.si/2879546/raziskava-nijz-epidemija-slabsa-zivljenjski-slog-prebivalstva?fbclid=IwAR0j_F9O8iM1Oq7QpkpSTYEINwnCQhYR5OP8ZI34Qycf4afZqB9OR8o3F1A

Zveza svobodnih sindikatov Slovenije. (2021). »Ljudje, ki imajo veliko denarja, si lahko pravičnost kupijo« – Intervju s profesorico in raziskovalko Vesno Leskošek. Pridobljeno 6. 3. 2021 s <https://www.zsss.si/ljudje-ki-imajo-veliko-leskosek-43/>

Ptuj info. (2021). *Starostniki med epidemijo: V domovih bi morala biti enoposteljna soba pravica, ne nadstandard.* Pridobljeno 25. 3. 2021 s

<https://ptujinfo.com/novica/slovenija/starostniki-med-epidemijo-v-domovih-bi-morala-biti-enoposteljna-soba-pravica-ne?fbclid=IwAR1wYrjlknoZzUiBMnH9Lgymdw4ophoxxlOTFFaHsaIvk6fFHPmoJaM3264>

ŠDL. (2021). *Zaprtje študentskih domov.* Pridobljeno 20. 4. 2021 s <https://www.stud-dom-lj.si/novica/zaprtje-studentskih-domov-1/>

Evropski parlament. (2021). *Kako trajne bodo posledice šolanja na daljavo?* Pridobljeno 10. 1. 2021 s <https://www.europarl.europa.eu/slovenia/sl/studio-evropa-%C5%A1olanje-v-%C4%8Dasu-covida-19#shadowbox/0/>

9. PRILOGE

Priloga 1: Vprašalnik za intervjuvance (vodilo)

Kako je bilo med korono, kako si se počutil/a?

Se ti zdi, da je korona oziroma epidemija Covid-19 vplivala na tvoje življenje?

Je epidemija vplivala na tvoje družinsko življenje, odnose v družini?

Bi lahko rekli, da je čas pandemije poslabšal stanje vaše družine?

Kaj ste najbolj pogrešali v času epidemije?

Kaj je bilo pozitivnega v času epidemije?

(Za strokovne delavce) Kako je bilo praktično videti stanje pri vas v kriznem centru med pandemijo – prvim, drugim, tretjim valom te koronakrize?

(Za strokovne delavce) Kdo je bil najbolj oškodovan – uporabniki, strokovni delavci, oboji?

(Za strokovne delavce) Kaj so uporabniki najbolj potrebovali v času pandemije? So lahko dobili to, po kar so prišli oziroma kar so potrebovali?

(Za strokovne delavce) Iz katere uporabniške strukture so bili ljudje, ki so med pandemijo potrebovali največ pomoči (npr. žrtve nasilja, uporabniki v postopku razveze, mladoletniki ...)?

(Za strokovne delavce) Kje vidite največje pomanjkljivosti socialnega dela med epidemijo – se pravi v neke vrste izrednih razmerah?

(Za strokovne delavce) Kje vidite rešitev za nastalo situacijo z vašega vidika strokovnih delavcev?

Priloga 2: Obrazec za odprto kodiranje intervjujev

Št. izjave	Izjava	Pojem	Povezava s socialnim delom (kategorija)	Nadkategorija

Priloga 3: Transkripcije pogovorov

Transkripcija pogovora št. 1 (Intervju A)

30 let star moški v postopku razveze s psevdonomimom Blaž

Pogovor sem opravil dne 11. 4. 2021 v Slovenj Gradcu.

Jaz: Živijo, Blaž.

B: Živijo.

Jaz: Hvala, da si si vzel čas, da se dobiš z menoj.

B: Ni problema.

Jaz: Kot veš, sva tukaj, ker sem te prosil za pogovor. V bistvu sva se večkrat že pogovarjala, tokrat pa želim izvedeti več o tvoji bivanjski situaciji, o tvojih občutkih in predvsem tvojo zgodbo. Hvaležen sem, da si jo pripravljen deliti z menoj.

B: Meni je važno, da bi me vsaj enkrat nekdo slišal. Z veseljem.

Jaz: Torej, če se strinjaš, si bom delal nekaj zapiskov, predvsem zaradi tega, da mi zadeve ne uidejo in se lahko kasneje vrneva na določeno temo, če bo to potrebno. Se strinjaš s tem?

B: Kar se mene tiče, je OK.

Jaz: Blaž, predstavi mi, prosim, tvojo trenutno situacijo svojega življenja, kot jo vidiš ti.

B: Saj veš, zdaj sem že par mesecev, v bistvu pol leta, razvezan in zadeva se vleče. **Začelo je načenjat moje živce, tudi zaradi te korone (A1), pa ne samo psiho, tudi jem ne kaj dosti, saj me vidiš (A2).**

Jaz: Kaj točno pa te tako obremenjuje, če smem vprašati?

B: Celotna situacija.

Jaz: Torej razveza, če prav razumem?

B: Ja, vse skupaj. Pred nekje pol leta sva se odločila, da ne bova več živela skupaj. Imava dva otroka, da ne pozabim omeniti, ravno tu tiči ves hec.

Jaz: Kako to misliš?

B: Kregava se samo in edino zaradi otrok. Ona me je nagnala iz hiše, odslovila je premil izraz, ker so me kovčki čakali že pred vrati. Brez konkretnega razloga. Očitno sem bil tu samo zaradi tega, da sem oče otrok, zdaj, ko pa sta na svetu, pa ni več važno, kdo sem, kje sem, kaj sem, samo, da me ni več v njihovem življenju. Dosegla je svoje.

Jaz: Če te prav razumem, imaš torej spor s partnerico glede otrok?

B: Problem je, da zdaj vse skupaj poteka na sodišču. Sam sem bil za to, da se razveževa in imava polovično skrbništvo, ampak ona vztraja, da želi stoddostno skrbništvo, da je ona mama, jaz pa naj nimam nič z otroki.

Jaz: Kako pa se počutiš ob tem?

B: Kot kup nesreče, ki ga nihče noče niti pogledat ali povohat. Sram me je. Imam dva mala otroka, pa komaj vesta zame, ker sta bila še premajhna, ko smo živeli skupaj.

Jaz: Kaj točno te še muči pri tem?

B: Onadva poznata samo njeno zgodbo, ko sta pri meni, se ne obnašata več kot včasih, pač pa sta takšna, kot, da bi bil neki daljni stric, neka varuška. Saj sta vendar tudi moja otroka, pa se mi zdi, da smo se čisto oddaljili.

Jaz: Če te lahko še to vprašam, kolikokrat pa se vidite z otroki?

B: Uf, mogli bi se dvakrat na teden, ampak zdaj zaradi koronavirusa je to bolj tak, tak.

Jaz: Kako to misliš?

B: Zmenjena sva bila za dva stika na teden z obema otroka. Punčka je 4 leta, ta najmlajši sin pa 2 leti.

Jaz: Če prav razumem stikov nimaš redno, kot ste bili zmenjeni?

B: Niti slučajno. **Zdaj ko je Covid, je skoraj onemogočeno (A3).** Stiki včasih potekajo pod spremstvom nekoga iz CSD, ker ona trdi, da sem nevaren za otroke.

Jaz: Trdi, da si nevaren? Zakaj misliš, da je tako?

B: Nisem nevaren in nikoli nisem bil, dvakrat sem celo bil na evalvaciji pri psihiatru, enkrat na lastno željo, drugič je odredilo sodišče zaradi njenih navedb. Cel čas zakona je ona vršila pritisk nad menoj, ampak to dokazovat je brez veze. Zdaj želim samo mir in stike z otroki.

Jaz: Torej, rekel si, da so stiki moteni zaradi epidemije, zakaj?

B: No, ker mora biti nekdo iz CSD zraven, ima ona en kup razlogov več, da jih ne vidim (A4). Eden je, da je lahko kdo na CSD prenašalec (A5). Ker vlada epidemija, trdi, da živi v strahu, da se bi otroci okužili (A6).

Jaz: Da bi se okužili pri tebi?

B: Seveda, kje pa drugje. Na primer, da imam jaz, pa ne bi povedal, če smrkam (A7). Ali pa, da ima kdo od moje družine ali prijateljev (A8), češ, da se družim z ogromno ljudmi in da ona že ve, da ne upoštevam teh zaprtij države (A9). So pa še druge finte.

Jaz: Kako to misliš?

B: Reče, da otroka smrkata ali pa da imata vročino (A10), to se zdaj že pogosto dogaja.

Jaz: Pa misliš, da nista res bolna?

B: Če otrok vsak teden zboli oz. oba, je to že malo čudno, a ni? Poleg tega jih nikoli ne pelje k zdravniku, tam so gužve zaradi epidemije (A11) in če ni nujno, tudi zdravnik preko telefona reče, naj ostanejo doma in bodo v samoizolaciji (A12), potem pa jih spet ne vidim dva tedna, čeprav mi pripada (A13).

Jaz: Torej imaš občutek, da se ti onemogoča, da svoje otroke vidiš?

B: Točno to.

Jaz: Kako pa se počutiš v takih trenutkih, kako bi to opisal?

B: Popolna nemoč. Ohromel. Kot da bi mi vzeli še tisto zadnjo od življenja, kar imam (A14).

Jaz: Dobro, če se v teh trenutkih tako počutiš, potem me zanima, kdaj se recimo počutiš dobro?

B: Ko sem z njima.

Jaz: S sinom in hčerko?

B: Ja, takrat sem spet cel kos, ne pa razbitina (A14). Prav fajn se imamo, ko smo sami več časa in se me otroci »spomnijo« (A15), kot bi rekel. V nekem trenutku je vse spet, kot je bilo (A16).

Jaz: Pogrešaš te trenutke, ko je vse bilo tako, kot je bilo?

B: Ja. Oziroma **pogrešam ta občutek (A17)**. Ne pogrešam preprirov, **pogrešam pa objeme otrok, njihove nasmeha (A18)**.

Jaz: Razumem, vidim, da imaš zelo rad svoje otroke in da ti manjka njihova bližina, imam prav?

B: Ja, točno tako. **Vse bi naredil, samo da jih bi lahko videl (A19)**, pa tudi, če samo dvakrat na teden.

Jaz: Če sem prav razumel, si omenil, da so otroci zdaj več bolni kot pred epidemijo?

B: To ni samo moj občutek, pač pa **ona to izkorišča (A20)**. **Včasih potem napišem, če je eden boln, če mi lahko vsaj drugega dostavijo. Potem odvrne, da nima varstva (A21)**. Rečem, da pridem jaz po njega, pa mi nazaj hitro nekaj odpiše.

Jaz: Kaj pa, na primer?

B: **Napiše, da zdaj je pa oni tudi zakuhali ali podobno (A22)**. Ali pa večkrat, **da noče, da oni mene okužijo (A23)**. Zdi se mi, da **ji gre zelo na roko, da je izredno stanje in to traja že ves čas najine razveze (A24)**, epidemija gor in dol, vedno slišim samo o tem.

Jaz: Kaj pa delaš, ko nisi z otroki?

B: **Samevam (A25)**. Malo sem se sicer dobival z družino, z mamo predvsem, ampak **večino časa sem sam (A26)**. Našel sem si najemniško stanovanje, službo še iščem. Prejšnjo sem pustil, ker se mi je na sodišču očitalo, da sem bil preveč oddaljen od njiju.

Jaz: Kakšen pa je tvoj občutek glede tega?

B: **Zdi se mi, da me nihče ne razume (A27)**. Težko je pustiti službo, pa sem jo. **Težko je it v najemniško stanovanje, plačevati preživnino in nekak iskati službo ob vsej tej krizi epidemije (A28)**. Pa vendar to delam **in mi bo uspelo (A29)**. Mislim, da se ne zavedajo vsi skupaj, koliko truda vlagam v to, da bi imel »pošlihtane« razmere, da bi lahko videl otroka tistih dvakrat na teden.

Jaz: Če prav razumem, se zelo trudiš, kar me zelo veseli in je pohvalno, dozdeva pa se ti, da se ti ta trud ne priznava?

B: Zdi se mi, da so se že vsi vnaprej odločili, kakšen tip človeka sem in da sem slab oče, predvsem ona (partnerka op. p.) je odločena, da jaz nisem dober oče in išče razlog za razlogom,

da ne vidim otrok, **zaradi epidemije pa ji je seveda še lažje, ker izgovorov ne zmanjka (A30).**

Jaz: Ok. Prej si omenil, da žariš in si vesel, ko si z otroki. Verjamem, da ti veliko pomenita in da se trudiš.

B: Hvala.

Jaz: Prosil bi te, če bi moral definirati od 1 do 10, kako se trenutno počutiš. Kakšno številko bi izbral?

B: **od 1 do 10? Verjetno 2 (A31).**

Jaz: 2? Prav. Se ti zdi to malo ali veliko?

B: Malo, itak.

Jaz: Blaž, kaj pa bi se po tvojem mnenju moralo zgoditi, da bi prešel na večjo številko, kaj bi pomenila desетка?

B: Desетка bi bila, da nimam problemov in seveda, da vidim otroke, redno. Pa da se lahko z bivšo normalno zmeniva.

Jaz: No, če je to 10, kaj pa bi potem bila ena stopnja višje, kot si zdaj, torej 3 na tej lestvici?

B: Trojka bi bila, da bi z gotovostjo vedel, da bo zdaj malo mira. Da bo naslednji teden vse, kot je dogovorjeno, da ne bo izgovorov in normalno vidim otroke. Brez nekih laži in zgodbic.

Jaz: Moram pohvalit tvojo držo, da ne obupaš. Trudiš se, da bi prišel korak dlje in stopnjo višje.

B: Hvala.

Jaz: Torej, če bi bil na trojki, se pravi od deset, bi videl otroke in ne bi bilo težav. Predstavljaš si, kako bi to bilo in opiši tak dan.

B: No, zjutraj bi vstal in se ne obremenjeval. V bistvu bi že zvečer prej mirno zaspal, ker ne bi pričakoval kakšnih težav in bi vedel, da ju bom v vsakem primeru videl. Zjutraj bi pripravil vse potrebno, kakšne prigrizke, igre, ki se jih bi igrali. **Razmišljal bi o tem, kako in kaj jima bom skuhal in kaj bomo delali (A32). Vem, kaj jesta najraje in kaj bi bila vesela (A33). Potem bi šli v park na sprehod, to imata zelo rada (A34).**

Jaz: Prav žariš, ko to razlagaš. Pa, ko se vidite, greste večkrat na sprehode?

B: Ja, če je lepo vreme, gremo vedno. Najmlajša mi pomaga pripraviti kak obrok, kolikor zmore, **v kuhni je vedno »fajn« z njo (A35).** Ta malega skupaj nahraniva, **smejimo se (A36).** Potem se oblečemo in gremo ven, kakšno žoganje, igra in lovljenje, dokler nas mraz ne prežene oziroma tema, kar pač pride prvo. **Res je super (A37).**

Jaz: Verjamem, tudi sliši se super. Kdaj si se nazadnje slišal z njima?

B: **Včeraj smo imeli videoklic, to ni bilo slabo (A38).** To je mama dovolila.

Jaz: O, to pa je res lepo.

B: Ja, mene je tudi čudilo, da sva se lahko dogovorila.

Jaz: Kdo pa je predlagal klic?

B: Večkrat jaz, ravno zaradi korone. No, včeraj pa je potem ona napisala, da če želim, se lahko slišim z njima preko videoklica.

Jaz: Torej je včeraj dala pobudo ona, če prav razumem?

B: Ja, včeraj ona.

Jaz: Lahko bi torej rekla, da je – vsaj včeraj – pokazalo nekaj volje v pravo smer, v smer razrešitve konflikta oz. da lahko vidiš otroke tudi preko videoklica?

B: Včeraj res. To je res.

Jaz: Te je veselilo srečanje preko videoklica, čeprav ni bilo v živo?

B: **Ja, »ful fajn« smo se imeli. Presmejali smo se. (A39)**

Jaz: To je lepo slišati, verjetno so bili lepi občutki.

B: Ja, saj potem, **ko smo se slišali, sem bil boljše volje (A40).**

Jaz: Torej bi lahko rekli, da obstajajo trenutki, ko je vse v redu oz. tako kot je včasih bilo?

B: So tudi takšni, ja.

Jaz: Kako pa ste dogovorjeni za ta teden, ki prihaja?

B: **Rekla je, da bom videl otroke v torek, čez dva dni (A41).**

Jaz: Recimo, če se ozrema na včerajšnji videoklic in na to, da boš ta teden videl otroke, bi to bilo nekaj, kar bi lahko tvoje trenutno počutje premaknilo vsaj stopničko višje?

B: Ja, to bi bilo za štiri, če tak rečem.

Jaz: Res, za štiri? To pa je veliko.

B: Ja, res je. **Če bi šlo tak naprej, da se bi normalno pogovarjali, kot včeraj, bi bilo super (A42).**

Jaz: Očitno se stvari lahko premikajo tudi na tak način, kot si videl včeraj.

B: Ja. **To si želim (A43).**

Jaz: Blaž, kako pa se počutiš zdaj? Vsaj malo bolje ali isto kot prej?

B: Je bolje. Rekel bi celo za tri, ker **imam boljši občutek glede vsega, v smislu, verjamem, da jih bom videl čez par dni (A44).**

Jaz: Lepo slišati.

B: Ja, saj **včeraj res ni bilo tako slabo (A45).** Po navadi se nikoli ne slišimo izven dogovorjenih terminov, včeraj pa smo se.

Jaz: Zelo lepo. To je velik napredek. Moram te pohvalit Blaž, ker si resnično želiš nekaj pomembnega – imeti skupen čas s svojimi otroki ter normalno komunikacijo, če sem te prav razumel.

B: Si prav razumel, ja.

Jaz: Če lahko povzamem, sva prišla do tega, da si zelo srečen, kadar si skupaj z otroki, si skrben oče in si želiš stike z njimi, rad bi bil del njunih življenj.

B: Tako je.

Jaz: Hkrati si želiš dobro, normalno komunikacijo z bivšo partnerko in da se oba držita stvari in dogovorov, ki sta si jih zadala?

B: Ja.

Jaz: Razumem tudi, da si imel manj stikov zdaj, ko je še vedno razglašena epidemija. Razumem pa tudi, da ste odkrili, da se lahko kdaj slišite tudi preko videoklicev. Bi ti to ustrezalo, da se vidite preko videoklica, ko se ne morete fizično?

B: To bi mi bilo tudi v redu, meni je važno, da ne izgubimo stika.

Jaz: Z bivšo partnerko bi se lahko dogovoril glede tega, kaj misliš?

B: Verjetno ji ne bi bilo slabo, glede na to, da je sama dala pobudo nazadnje.

Jaz: Verjamem, da si oba želita najboljše za otroka in da bosta našla skupno pot, da vama bo obema lažje.

B: Tudi jaz si to želim.

Jaz: Želel sem se ti zahvaliti za to, da si svojo zgodbo delil z menoj in da si mi zaupal vodenje tega pogovora.

B: Meni je bilo tudi všeč, **hvala za lepe besede in da verjameš v mene (A46).**

Jaz: Hvala, Blaž.

Transkripcija pogovora št. 2

Pogovor z Marinko, upokojeno socialno delavko

Pogovor sem opravil dne 9. 4. 2021 v Slovenj Gradcu.

Kako ste prišli v socialno delo? Kako je bilo, ko ste študirali? Kaj je bila tema vaše diplomske naloge in kdo je bil vaš mentor?

Končala sem srednjo ekonomsko, imela sem dobro službo in lepo plačo. Hčerka od takratne sodelavke mi je omenila, da se je njena hčerka vpisala na socialno delo. Tako sem potem izredno šla še na socialno delo, ampak takrat izredno se mi je zdelo prav nič manj redno kot ostali. Včasih smo morali še več, pričakovalo se je, da nas ta smer resnično zanima in smo dobivali tudi več odgovornega dela v sklopu študija. Na srečo smo med sošolkami vedno imele en tak krog ljudi, ki smo se med seboj spodbujali, da smo skupaj zmogli.

Leta diplome se zdaj ne bom spomnila, je pa bila mentorica Vida Miloševič Arnold. Tema je bila – takrat sem delala v Mariboru na centru za socialno delo – Razvrščanje mladoletnikov v kategorizacijo, tako se je takrat temu reklo. Mentorica me je zelo spodbujala, rekla je »ne kompliciraj, naredi pa tako, kot je treba!«.

Tisto nalogo sem potem lahko napisala v štirih mesecih, res pa je, da sem tudi v Mariboru v službi imela vso podporo tudi nadrejenih, da sem to potem lahko naredila. Na šoli mi je bilo vedno fajn, veliko podpore smo imeli. Tašča doma sicer ni bila navdušena, je bil pa tast navdušen, da študiram. Hčerka je bila dve do tri leta stara takrat, vem, da sva hodila v park študirat, tam je bil največji mir.

Kaj je takrat pomenilo biti socialna delavka ali delavec?

Včasih smo imeli malo več besede sami socialni delavci (prosto presojo) – napisal si mnenje in ga predal kolegici na finančnih pomočeh in so odobrili uporabniku, ne glede na npr. izračun plač. Sistem bi moral poslušati stroko, da ni vse črno-belo in resnično izhajati iz nje. Ugotoviš pa, da ima vsaka služba neko streho, pod katero je vse in kateri se moraš prilagajati. Premalo se mi je vedno zdelo sodelovanja pri pripravi zakonodaje s samimi operativci na terenu. Ministrstvo oz. država niso nikoli vprašali, kaj bi lahko na kakšnem področju še naredili. Nikoli niso vprašali tistih, ki so dejansko bili na terenu in imeli izkušnje s terena.

Socialni delavec je že takrat moral znati tudi poskrbeti zase, se pravi, da ne nosiš toliko tega, kar vidiš, slišiš, doživiš, domov s seboj. Tu je pomembna tudi supervizija. Meni se je vedno

zdelo, če jaz ne bom zmogla, kako pa bodo potem moji uporabniki oz. kako lahko to od njih pričakujem. Če bom sama pogorela, kako mu naj (uporabniku) rečem, saj ti pa ne boš. Moram priznat, da je naša šola (fakulteta za socialno delo) vedno skrbela za izobraževanja, za nudenje dodatnih znanj, ne samo za strokovno držo, pač pa tudi za osebno življenje.

Se je beseda travma uporabljala, ko ste bili socialna delavka? Kdo so bili uporabniki, ki so bili najbolj travmatizirani?

V teh mojih časih sem se najbolj srečala z besedo travma v Hrastovcu, prej o tem toliko nismo govorili. Tega je bilo dosti potem v Hrastovcu. Bile so pač travme mame v času nosečnosti, travme otroka. Na CSD-ju kasneje – to je bilo leta 80 nekje – pa je bila travma pogost izraz – mame so govorile že same od sebe, da so travmatizirane, npr. zaradi pretepanja moža in podobno. Na razvezah, kjer sem kasneje delala, v Slovenj Gradcu, se je ta izraz zelo pogosto uporabljal in bil del vsakdana, v smislu »sem doživela travmo« ali pa »me je travmatiziralo to in ono«. Takrat sem si rekla, različni smo si, izhajala sem iz tega, da sem subjektivno objektivna do ljudi, da me ne zanima, od kod so in kaj so, pač pa, kaj zmorejo.

Veliko mi je dala tudi Kemplerjeva šola izkustvene družinske terapije. Vsak s seboj prinese celo košaro – tasta, taščo, službo in kaj še vse in te vleče not v te probleme. Če ne znaš »priheftat«, kot bi rekla Gabi Čacinovič Vogrinčič oz. izstopit iz tega, si pečen. Potrebno je reči, »danes poskusiva reči to« in se koncentrirat na eno stvar, ne na cel skupek težav. Mi smo tu, da pokažemo pot, hodit morajo pa sami. Meni je bilo v največje zadovoljstvo, če nama je to uspelo, da sva ostajala na eni stvari z uporabnikom, rešila in šla dalje ter tako kasneje uspela prehoditi pot.

Kaj vam je bilo najtežje delati?

Včasih si imel stranke, ki je rekla: »Če ne morete nič narediti, bom pa otroke vzela in jih v Dravo vrgla ...«. Malo si seveda vedel, da tega ne bo naredila, po drugi strani pa si si mislil, kaj pa če jih slučajno res? Možu sem večkrat rekla: »Hvala, ker si ležal z menoj tudi takrat, ko so med nama ležali tisti otroci iz Drave in ona.«

Včasih si enostavno prinesel domov, glede tega je supervizija najpomembnejša stvar in resnično pomaga. Ogromno supervizije sem vodila sama po Sloveniji. Na nek način se mi zdi, da sem včasih več od supervizije dobila jaz kot pa moji supervizanti. To so tvoje kolegice, drugače vidijo, vejo nekaj drugega od tebe, če jim daš to možnost, skupaj doživite eno zadovoljstvo. Skupaj z njimi najdeš tisto, kar iščete. Večkrat se mi je zgodilo, da me ženske ali

moški leta in leta po razvezi niso niti pogledali ali pa pozdravili. Včasih so imele ženske občutek, da držimo socialne delavke z moškimi in podobno.

Kaj ste delali najrajši?

Spomnim se, da ko smo delali s Kemplerjem, sem si dejansko nekatera vprašanja, ki so se mi zdela ključna (vprašanja za razgovore), zapisala na list papirja in ga imela vedno v žepu. Ven ga nisem potegnila nikoli, a ta gotovost, da je tam, da sem potipala, mi je pomagala, da zmorem in da mi je pravo vprašanje »priletelo« mimo. Veliko sem delala tudi z lutkami z otroki. Spomnem se, da sem delala z eno družino. Plišaste igrače so vedno morale imeti osebnost. Punčki sem rekla, naj izbere lutke glede na družino. Ne bom nikoli pozabila, vse je postavila na tla, različne lutke, na mizo nad njimi pa najbolj grdo lutko. Sem jo vprašala, »Kdo pa je ta lutka?« in mi je odgovorila »To pa je babica.«. Na mizi, z vso kontrolo, najbolj strašna lutka – takrat sta tudi starša videla več, kot bi povedale vse njene besede. Ta lutka je simbolizirala mamu od očeta, taščo torej, ki je imela vso kontrolo v družini in vse vajeti v rokah, tako jo je vidla ta punčka. Oboževala sem delo z lutkami, prav zaradi takih stvari. Škoda, da tega ni kdo posnel, bil je vzorčni primer, bi lahko temu zdaj rekli.

Kako ste delali z uporabniki (travmatiziranimi) v kontekstu ločitve in razveze, partnerskih težav, kjer ste delali?

Pri ločitvah in razvezah in stikih otrok so vedno kakšne težave. Mama pokliče, da je otrok zbolel ali pa, da noče it. Ugotovila sem, da če se ženska, se pravi mati otrok, trdno odloči, da njihov oče ne bo del njihovega življenja, da je tu zelo težko delat in da je dejansko skoraj nemogoče reševati to dinamiko. Moške je potrebno pri teh razgovorih nujno vključevati, ker so večinoma bolj tiho na razgovorih, ženske pa prevzamejo pobudo. Zelo odvisno je od socialne delavke.

Kempler nam je rekel, če je predolgo tiho, ga morate vi povabiti. Vedno moraš vprašati še njega, mu dat besedo, kaj si on misli o tem in onem, da sploh lahko govorimo o tem, da je enakovredni položaj. Je pa plat tudi druga, ko govorimo o preživetnih, redkokateri je dal večji znesek, kot bi ga mogel, marsikdo sploh ni želel, ko si je našel novo družino in imel otroke z novo partnerko. Najhuje mi je bilo, če sem videla, da mati ne zmore podpreti otrok. Dejstvo je, da napake delamo vsi, je pa tudi res, da so lahko take napake v družini tudi travma za katerega izmed njenih članov, ki pustijo posledice skozi vse življenje.

Kaj pa Hrastovec in travme pri uporabnikih tam, kako ste se znašli z njimi?

Ko sem delala v Hrastovcu, sem videla, kako pomembna je družina. Nekateri jih dobesedno pustijo tam in pozabijo, drugi se vozijo na obiske ali pa imajo v zavodih otroke samo čez dan in tam niti ne prespijo. Spomnim se, ko sem delala še v Hrastovcu, kako so me ljudje spraševali, kako sploh lahko delam s takimi norci, pa sem jim vedno nazaj odgovorila, da po mojem sem sama med bolj normalnimi kot oni. Nekega dne me je zdaj pokojni direktor okregal, ker sem enemu pacientu posojala denar. Direktorju sem povedala, da mi ga vedno znova vrne, saj je šlo za nekaj malega, ampak za mene je bil to znak zaupanja in spoštovanja dogovora. Nikoli pa me tam ni bilo strah.

Imate kakšno anekdoto?

Eden izmed njih je enkrat prišel za menoj po hodniku, klicali so me »Socialka«. In mi rekel: »Socialka. Veš, jaz sem nor, ampak ti ne bom nič naredil. Niso pa vsi kot jaz.«. Te besede so mi ostale, ampak strah me vseeno ni bilo nikoli, moral si pa biti previden v smislu, da se nisi ustrašil oz. čudno odreagiraj, če je slučajno prišlo do kakšne situacije, si moral ostati dokaj miren. Eden izmed njih je enkrat prišel po denar, čeprav mu ni pripadal. Nisem mu ga dala in naenkrat je dvignil mizo, češ, da bo šel proti meni z njo. Ostala sem mirna in mu rekla, naj vendar odloži mizo, on pa se je čez čas začel smejati in rekel: »Saj ti si vedla, da se zajebavam, a ne?« Pa podobne reči.

Eden je hodil za menoj, ko sem bila že bolj visoko noseča in se mi je videlo, prišel je za menoj in rekel: »Živa iz Hrastovca ne boš prišla.« V smislu, da sem nečista, ker sem noseča, kot da bi mi zameril, ampak sama sem vedela, da je ta moški shizofrenik in da ima bolezen, ki ga na nek način onemogoča. Smešna plat te zgodbe je, da ko sem rodila in prišla s punčko prvič mimo na sprehod (mimo zavoda, saj sem tam blizu živela), je ravno ta gospod prišel prvi do mene in mi čestital, da sem postala mamica. Vse skupaj si je bilo treba vzeti tako, kot je bilo in je bilo na koncu prav smešno. Najhujše bi bilo, če bi paciente res imel za nore, takrat te bi bilo strah in bi bilo konec. Vse skupaj si je bilo potrebno razčistiti v glavi in vzeti s humorjem.

Transkripcija pogovora št. 3 (Intervju B)

Transkripcija pogovora, pri čemer sem bil soudeležen kot poslušalec. Pogovor med socialno delavko zavoda institucionalnega varstva, uporabnikom zavoda in njegovo mamo

Transkripcija je z dne 12. 4. 2021, opravljena v Črni na Koroškem

Živijo obema, hvala, da si bosta vzela še malo časa, da kakšno rečemo.

Uporabnik: Ni kaj, super.

Mama: Seveda.

SD: Kako si se imel doma za počitnice, je blo fino?

Mama: U, kako je užival.

Uporabnik: **Ja, ful je blo fajn (B1).** Na poti sem sem videl tri tovarnjake.

SD: Tri? To pa je veliko.

Uporabnik: Res veliko.

Mama: Še vedno jih rad šteje.

SD: Verjamem, ja. Rekli ste, da ste želeli kakšno reči na temo zavoda in Covida? Večkrat ste rekli, da vam je težko.

Mama: Še vedno mam probleme s tem. **V medijih vsi govorijo, da imate nonstop okužbe, pa čeprav ste meli vse te cone in jih pocepili (B2).**

Uporabnik: Nočem več bit cepljen.

SD: Bil si pa?

Uporabnik: Dvakrat zdaj.

Mama: Ja, bil je, **ampak nonstop zboli nekdo, pa potem vsi nasrkajo. Nazadnje so bli not zaprti (B3).**

SD: Res je, da smo morali vse uporabnike zavoda konkretno večkrat testirati in vzpostaviti določene cone, to je vse po predpisih NIJZ in razumem vas, da vam to ni všeč. Skušamo se čim bolj prilagajati našim varovancem in šli smo tudi na tedenski potep v Toplo (počitniški dom op. p.), tam je bilo fajn, a ne?

Uporabnik: V Topli smo kurli ogenj, piknike smo imeli pa ping-pong igrali (B4).

Mama: Tam mu je blo všeč (B5).

SD: Kako pa vi vidite težavo oz. kje?

Mama: Ne zaupam več najbolj (B6), zdaj je deset let tu in vse je bilo vredno, zdaj pa zadeva uhaja izpod kontrole (B7).

SD: Na kakšen način?

Mama: Kot sem rekla, okužbe tu, okužbe tam. Rdeča cona, siva cona, vsega ma že poln kufer (B8).

SD: Te zelo motijo cone, Matej?

Uporabnik: Jaz bi rad na obiske hodil (B9).

SD: Misliš na obiske drugim varovancem po nadstropjih?

Uporabnik: Ja, pa domov, samo, če je kdo okužen, potem ne smem (B10).

SD: Ja, oboje drži. Te to spravlja v nelagodje?

Uporabnik: Ja, ni mi fajn (B11).

Mama: Čisto je potem zaprt v vase in me kliče po telefonu, da nič ne sme. Menda niti na sprehod (B12). Jaz bi mogoče raje, da pride domov in da ni več v Črni.

SD: Dobro, razumem vas popolnoma. Rada bi samo dvojce izpostavila. Prvo je, da je zdaj že deseto leto v zavodu in da do zdaj ni bilo posebnih težav, to drži?

Mama: Ja, prej je blo vse v redu. Govorim o zdajšnji situaciji, ki me moti (B13).

SD: Torej, če prav razumem, so vse te težave povezane s Covidom in epidemijo?

Mama: Točno tak.

SD: No, prva stvar je Matej, da res ne moreš kar tako iz enega nadstropja na drugega. Mi imamo zavod namreč razdeljen na enote, to veš, a ne?

Uporabnik: Ja.

SD: No, in če kdo zboli, moramo izolirati tisto nadstropje, da ne pride do okužb po celotni stavbi. To moramo zaradi navodil, ki jih dobimo od NIJZ, tako kot so povedali po televiziji, se spomniš?

Uporabnik: Vem, ja.

SD: Druga stvar pa je, da res ni noben sprehodov bilo, ampak to v času strogega lockdowna države in v času, ko smo imeli resnično več kot 90 % okužb. Morate vedeti, da zdaj hodimo naokoli na sprehode po mestu, vendar v manjših skupinah, uporabniki pa morajo imeti gor maske, to je pomembno zaradi srečanja z drugimi ljudmi – sprehajalci predvsem.

Mama: Jaz sem mislila, da še zdaj ne hodite na sprehode Matej?

Uporabnik: **Zdaj včasih gremo (B14).**

SD: Se ti zdi Matej, da zdaj manj hodite na sprehode kot pa prej?

Uporabnik: Ne vem.

SD: Kako pa ti je drugače vseč tukaj, ti je še vseč, kot ti je bilo?

Uporabnik: Ja. Fajn je.

SD: Imaš veliko prijateljev?

Uporabnik: **Ja. Ferdona, Mitjo pa Alekseja, mi smo zavodski bratje (B15).**

SD: No, super. Lepo je, da imaš prijatelje in lepo je, da se imaš dobro tukaj.

Mama: **Mene vseeno skrbi za njega (B16).**

SD: Kaj točno?

Mama: **Da bi trpel zaradi okužb drugih ali pa da se bi sam okužil (B17).**

SD: Kot veste, smo vse uporabnike storitev cepili s Pfizerjevim cepivom in za enkrat nam zelo dobro kaže. Tudi vse okužbe, ki smo jih imeli, smo reševali sproti in trenutno v zavodu ni okužena niti ena oseba – ne od stanovalcev niti od strokovnega kadra in skupno govorimo tu o preko 200 osebah, ki torej niso pozitivne. Veste tudi, da vsak teden opravljamo hitre teste za zaposlene, da ne bi kdo »prinesel« bolezni od zunaj. Res pa je, da smo zaradi tega omejili stike od zunaj in da moramo tudi uporabnike testirati, ko se vrnejo od vas doma.

Mama: Pa je to nujno?

SD: Saj želimo s tem samo preprečiti to, česar se bojite – na primer, da bi kakšen drug uporabnik vnesel virus med varovance. Poleg tega Mateja zelo sprašujemo, kaj si želi početi, kakšne aktivnosti. Ko je bila izolacija, smo vsi šli za teden dni v Toplo, vam je povedal, a ne?

Uporabnik: **V Topli je ping-pong fajn (B18).**

Mama: **Glede Tople je bil navdušen (B19).**

SD: Jaz resnično razumem, da vas skrbi, gospa. Ravno zaradi tega bi rada šla čez stvari, ki so se zgodile, da jih lahko malo reflektiramo in postavimo v nek kontekst. Želim, da nam zaupate, kot ste nam do sedaj, ker lahko govorim v imenu vseh, da imamo v mislih Matejevo dobro.

Mama: **Saj vi ste ful v redu (B20),** ne vem pa, kako so drugi.

SD: Matej, kar predlagam, da nam ti odkrito poveš, kako so drugi do tebe.

Uporabnik: A delavci?

SD: Ja. Tisti na tvojem oddelku.

Uporabnik: **Fajn. Karte igramo pa sendviče delamo (B21).**

SD: Pa se lepo obnašajo do tebe?

Uporabnik: Seveda. Samo **nočem, da je mama jezna (B22).**

Mama: Zakaj bi bla jaz jezna?

Uporabnik: Ko **me ni doma (B23).**

Mama: Saj nisem, samo **nočem, da trpiš (B24).** **Klical si me, da ti ni fajn, ko je blo vse zaprto in okužbe (B25).**

Uporabnik: **Takrat ni blo fajn (B26).**

SD: Kaj pa zdaj?

Uporabnik: **Zdaj je fajn (B27).** Fajn je pa tudi doma.

SD: Oboje je lepo, a ne?

Uporabnik: Ja, oboje.

SD: Bi bil kje rajše, na primer doma?

Uporabnik: Ne vem, tu je tut fajn. Doma pa tudi.

SD: Razumem te, Matej. Povej mi še malo o tem, kako je bilo v Topli na počitnicah, ko je bila korona.

Uporabnik: Ja, **pekli smo na žaru, se lovili, sprehajali, pa ping-pong smo igrali (B28).**

SD: Vem, da si bil zelo priden in da so te vse delavke hvalile.

Uporabnik: A res?

SD: Ja, menda si jim zelo pomagal pri pohodih, da si jih vodil.

Uporabnik: To pa res.

SD: Pa sodeloval si pri delanju sendvičev, ker ti to obvladaš menda.

Uporabnik: **To pa obvladam (B29).**

Mama: Priden si Matej, zelo lepo od tebe.

SD: A ne da? Matej je nasploh zelo vzoren in moram reči, da nikoli ni negativno izstopal. Bravo Matej. Zato sem vas tudi povabila gospa, da mi poveste, kaj vas muči. Sama namreč menim, da se tu zelo trudimo, da bi bil lepo sprejet in nisem opazila težav.

Mama: **Razen med korono (B30).**

SD: Vem, da vas skrbi za njega. To mi je jasno. Med korono je bil zelo težek čas za vse nas delavce, delali smo tudi po 24-urnih izmenah v posebnih oblačilih. Vem, da stanovalcem to ni bilo fajn, ker so nas komaj prepoznali, ampak bile so izredne razmere in dali smo vse od sebe. Res se vam opravičujem, če je tu prišlo do kakšne stiske. Tudi tebi Matej, upam, da ni bilo prehudo.

Uporabnik: **Dolgčas je bil (B31).**

SD: A med korono?

Uporabnik: Ja, **bolj smo bli not (B32).**

Mama: Saj ve, si rekel.

Uporabnik: **Zdaj je pa v redu (B33).**

SD: Te je bilo strah med korono?

Uporabnik: Malo pa, da ne bi zbolel. Pol ko pa sem, pa nič ni blo.

SD: Žal mi je, da te je bilo strah, upam, da se nisi bal tudi nas, ki smo bili oblečeni v tajveke (posebne zaščitne obleke, narečno).

Uporabnik: Smešno je bilo, **ni me pa bilo strah (B34)**.

Mama: To je lepo slišat, doma nisi točno tak govoril.

Uporabnik: **Pač dolgčas je bil, pa nismo šli ven, pa nisem mogel na obisk, pa to (B35)**.

Mama: Razumem. A bi še rad bil tu?

Uporabnik: **Ja, tu je fajn. Doma pa tut (B36)**.

SD: Kaj pa, če poskusimo tako, kot smo imeli doslej?

Uporabnik: Ja.

Mama: Jaz sem tudi za to, **morate pa razumeti, zakaj me vse skupaj straši (B37)**. Prižgeš televizijo in slišiš milijon teh reči, saj si že čisto nor od tega (sme).

SD: Popolnoma razumem, tudi mi smo včasih pod vplivi medijev, mislim, da se vsakega dotakne, kaj se dogaja po svetu in v državi. Kot pa sem rekla, se resnično trudimo po najboljših močeh za naše uporabnike.

Mama: **Hvaležni smo vam (B38)**.

SD: Mi smo vam pa hvaležni za vaše zaupanje. Matej, če boš kdaj v stiski, me lahko tudi pokličeš, saj imate zapisano mojo telefonsko v sobi?

Uporabnik: Ja, mam, samo še nisem kdaj.

SD: Pa znaš?

Uporabnik: **Znam pa ja, seveda (B39)**.

SD: No, če boš kdaj hotel, me lahko pokličeš. Če ti bo težko ali pa dolgčas.

Uporabnik: Bom.

Mama: Hvala vam.

SD: Veste, zelo cenim, kako tudi vi skrbite za svojega sina. Vem, da je težko, ampak že od začetka imate zelo močan stik z njim. Vem, da so mu obiski pri vas za praznike zelo dragoceni.

Mama: Zdaj, ko ni očeta, je bilo malo manj tega, malo sem rabila časa zase.

SD: To je povsem razumljivo. Zelo dobro skrbite za Mateja, razumem vašo skrb.

Mama: Potem niste osebno vzeli?

SD: Seveda ne, veseli me, da smo se lahko pogovorili o tem.

Mama: Mene tudi.

SD: Kaj pa ti Matej, si zadovoljen, kako smo se zmenili?

Uporabnik: Ja, **meni je tudi fajn tako, kot je (B40).**

SD: Hvala vama, da sta si vzela čas in da smo se lahko pogovorili.

Mama: Fajn bodite, jaz grem pa nazaj v Ljubljano.

SD: Hvala vam, Matej, midva pa greva stvari odnest v tvojo sobo, velja?

Uporabnik: Velja, gremo.

Mama: Lepo bodite.

Oba: Enako, nasvidenje.

Transkripcija pogovora št. 4 (Intervju C)

Pogovor z uporabnico CUDV Črna #1 (anonimno)

Transkripcija je z opravljenega pogovora z dne 11. 3. 2021.

Kako je bilo v zavodu med korono?

Vse je bilo zaprto, nikamor nismo smeli iti (C1). Fajn je bilo, ko smo šli v počitniški dom (C2) (CŠOD op. p.). **Nobenih obiskov ni bilo, pa pogovarjali smo se bolj po telefonu (C3).** Tudi **dol (eno nadstropje nižje) nisem smela iti (C4).** **Ko je bla korona, nam v jedilnici niso pripravljali hrane, so nam preko dvigala pošiljali (C5).** Na začetku v plastičnih krožnikih, zdaj, ko je bolje, pa v kovinskih.

Kako si se počutil med korono?

Ja, bolezen se je zelo vlekla, dokler me niso pozdravili. **Je bilo zelo naporno, pa vsi v maskah in oblekah. (C6)**

Kaj bi si želel med korono, kaj si pogrešal?

Svobodo. Ne bit zaprt. Prijatelje videti (C7).

Transkripcija pogovora št. 5 (Intervju D)

Pogovor z uporabnikom CUDV Črna #2 (anonimno)

Transkripcija je z opravljenega pogovora z dne 11. 3. 2021.

Kako je bilo v zavodu med korono?

Dolgčas je bilo preveč. Ni mi bilo všeč, ker ni bilo nič za delat in nikamor za it (D1).

Kako si se počutil med korono?

Zelo slabo (D2).

Si bil bolan?

To ja, ampak ni blo hudega. **Vse drugo je blo slabo (D3).**

Kaj točno misliš?

Nič nismo smeli, pa oni (delavci) so bili strašni s tistimi oblekami (D4) (zaščitna oprema op. p.).

Kaj si najbolj pogrešal med korono?

Obiske, pa da bi lahko kam šli na sprehod v naravo pa take stvari. Tu smo bli pa vsi na kupu eden z drugim in se kregali (D5).

Transkripcija pogovora št. 6 (Intervju E)

Pogovor z uporabnikom CUDV Črna #3 (anonimno)

Transkripcija je z opravljenega pogovora z dne 11. 3. 2021.

Kako je bilo v zavodu med korono?

Bil sem v stiku z eno delavko, ki je imela Covid, in sem moral v izolacijo (E1). Trenutno sem v telovadnici v izolaciji in **komaj čakam, da se konča (E2).**

Kako si se počutil med korono?

Ja, **ni fajn pa tut še traja (E3).** Lahko, da sem bil zadnji med okuženimi, lahko pa da ne. Pri nam v hiši se to res nikoli ne ve. Ne kličite hudiča.

Kako pa je med izolacijo?

Dolgčas. Če ni koga drugega okuženega, si pač sam tu (E4). Saj dobiš za jest in to, samo **nič drugega ni (E5).** Gledam malo po računalniku in internetu, da mi čas mine.

Bi torej rekel, da »korona« krize še ni konec?

Mislim, da še ni, pa da je tut še en čas ne bo.

Transkripcija pogovora št. 7 (Intervju F)

Pogovor z uporabnikom CUDV Črna #4 (anonimno)

Transkripcija je z opravljenega pogovora z dne 11. 3. 2021.

Kako je bilo v zavodu med korono?

Ja, saj še vedno traja. Zdaj je še vedno vse drugače, ko je korona (F1). Ko se bo to čisto umirilo, bomo prišli na zeleno vejo in bomo lahko delali stvari tudi sami (F2). Zdaj še dosti stvari ne smemo početi sami (F3). Vse je še zaprto, samo kar je nujno, je odprto (F4).

Kako si se počutil med korono?

Še zdaj sem slabo, nič ni, zaprti smo (F5).

Kaj si si najbolj želel med korono?

Da bi šel ven na cigaret,ali pa obiskal prijatelje v zavodu (F6).

Transkripcija pogovora št. 8 (Intervju G)

Pogovor z dr. Andrejo Rafaelič (strokovno sodelavko inštituta za socialno varstvo) med dajanjem izjave za projekt deinstitutionalizacije

Transkripcija je z opravljenega pogovora z dne 11. 3. 2021.

Kakšno je vaše videnje epidemije Covid-19 v smislu posledic, ki jih pusti uporabnikom – v našem primeru uporabnikom, ki obiskujejo zavod CUDV Črna na Koroškem?

Dr. Andreja Rafaelič: Tisto, kar je v Črni epidemija pokazala, je tudi to, **da so znali zelo hitro zelo veliko ljudi preseliti ven (iz zavoda) (G1).** Najti je bilo treba neke začasne rešitve, npr. v hotel in ČŠOD-je, skratka, kamor koli so lahko in kjer so našli nek prostor. **Pokazali so (institucija), da to znajo narediti zelo hitro in da je to možno narediti (G2).** Kolegice iz zavoda pravijo, da **je bilo enim celo lažje delat z uporabniki v drugih prostorih, drugem okolju (G3).** Izkazalo se je, da nekateri uporabniki, s katerimi so tukaj skos težave, da jih v drugem okolju ni. **V drugem okolju so se začeli povsem drugače obnašati (G4).** Kar pomeni, da institucija pravzaprav reproducira neke vzorce vedenja – interakcijske prekrške – s katerimi ne vemo, kako bi točno ravnali. Tako se je pokazalo, da **ko gredo ljudje v manjše enote, četudi provizorične in začasne, da se spremenijo in se boljše počutijo (G5).**

Kaj je do-prinesla epidemija k slabšanju stanja, konkretno v CUDV?

Dr. Andreja Rafaelič: **Covid je pravzaprav pokazal, da so v tem smislu institucije smrtno nevarne (G6).** Predvsem, ker tako zelo zamujamo z deinstitutionalizacijo in razvojem skupnostne oskrbe v Sloveniji. **Zaradi tega je tudi en velik del ljudi – predvsem v domovih za starejše – umrlo (G7).** Covid je po eni strani pokazal, da je deinstitutionalizacija nujna, pa ne samo zaradi človekovih pravic oziroma ker te institucije niso vredne človeka, ampak so tudi **izredno nevarne ne samo v vidiku epidemije (G8)** kot je zdaj, ampak recimo, če bi izbruhnila salmonela, vsi bi se zelo hitro zastrupili.

Transkripcija pogovora št. 9 (Intervju H)

Pogovor s Katarino Ficko (strokovno sodelavko inštituta za socialno varstvo) med dajanjem izjave za projekt deinstitucionalizacije

Transkripcija je z opravljenega pogovora z dne 11. 3. 2021.

Kakšno je vaše videnje epidemije Covid-19 v smislu posledic, ki jih pusti uporabnikom – v našem primeru uporabnikom, ki obiskujejo zavod CUDV Črna na Koroškem?

Katarina Ficko: Čas epidemije je še bolj pokazal, kako zelo so ljudje, ki živijo v zavodih, diskriminirani (H1). Vsi smo to epidemijo občutili v naših življenjih, ampak oni so to še toliko bolj (H2). Nekateri zavodi so se še bolj zaprli, dovoljeno ni bilo niti iti na sprehod (H3). Pomembna je tudi ta izkušnja v Črni. Tukaj so namreč kljub temu, da je bila to ena taka težka situacija, uspeli razviti neke nove odgovore v smislu bolj okrepljenih dežurnih služb (H4), ki so se v tem času vzpostavile, hkrati je epidemija prinesla izkušnjo, ko so se ljudje iz Črne (uporabniki CUDV) razselili v neke manjše skupine (H5), kjer so tako zaposleni kot tudi uporabniki doživeli, kako je v bistvu, če živiš nekje drugje. Nekje, kjer ni te gužve, v manjši skupini. Ljudje, ki živijo v zavodih, to je pokazala epidemija, so na robu družbe in imajo najmanj pravic (H6). Tudi v poletnem času (2020), ko smo ostali lahko potovali in šli na morje, so v enih zavodih ljudje imeli še vedno prepovedane izhode (H7).

Transkripcija pogovora št. 10 (Intervju I)

Pogovor z direktorico CUDV Črna na Koroškem Daljo Pečkovnik (med dajanjem izjave za projekt deinstitutionalizacije)

Transkripcija je z opravljenega pogovora z dne 11. 3. 2021.

Kako ste vi in vaši uporabniki CUDV Črna doživljali koronakrizo?

Dalja Pečkovnik: V CUDV Črna smo se z 20. septembrom 2020 srečali z epidemijo Covid-19. Bili smo priča prvim okužbam, ki so se takrat pojavile – najprej med zaposlenimi. Takrat **smo hitro odreagirali (I1)** in stopili v stik z Nacionalnim inštitutom za javno zdravje (NIJZ) ter s koordinatorji Ministrstva za zdravje za Koroško regijo in takoj tudi pričeli z odvzemom brisov, kar smo naredili precej na široko, da smo vse uporabnike, ki so bili takrat v stiku z rizičnimi kontakti, dali na brise in tudi vse sodelavce. Po tem se je **okužba seveda začela zelo hitro širiti (I2)**. Bili smo enotnega mnenja, da je to **hitro širjenje okužb seveda rezultat našega dela v instituciji (I3)**, se pravi naše specifične dela, ki bazira na precej tesnih kontaktih, na osebni stiku. Takrat smo potem nekako bili postavljeni pred precej težek izziv, pred dejstvo, da so se okužbe začele pojavljati, čeprav smo že od meseca marca res intenzivno delali na tem, da se branimo pred okužbami z **vzpostavitevjo raznoraznih con (I4)**, če bi prišlo do primera okužbe, da se bi hitro znajdlji. Ampak, ko pride do resnice, je situacija popolnoma drugačna.

Kako ste se spoprijeli s situacijo?

Takrat smo se soočili s **prostorsko stisko, s katero se soočamo ves čas (I5)** v našem centru. Z **neprilagojeno hišo (I6)**. Prva misel nam je bila, da moramo najti nadomestno lokacijo. Z vsemi koordinacijami, sestanki, pridobivanju strokovnih mnenj, **smo takrat začeli iskati zunanje nadomestne rešitve, poiskali nadomestne kapacitete in strukture (I7)**, ki bi jih lahko koristili na Koroškem. **Stopili smo v kontakt z občinami, župani in civilno zaščito (I8)**. **Skupaj smo našli idealno rešitev (I9)**, to je center šolskih in obšolskih dejavnosti v Mežici, kamor **smo potem lahko preselili – z vsemi možnimi viri stroke – veliko naših uporabnikov (I10)**. Imeli smo **dober suport Ministrstva za delo, družino, socialo in enake možnosti, tudi sam minister nam je priskočil na pomoč (I11)**. Vsa ministrstva (šolstvo, zdravje) **so strnili moči in nam pri tem pomagali (I12)**. Takrat **smo našli res dobro rešitev (I13)**, zastavili hišo, ki smo jo dobili, za rdečo cono, jo opremili z ustreznimi pripomočki in ustreznim kadrom in nekako potem **zamejili to hitro širjenje okužb (I14)**. Lahko rečem, da

smo se potem spopadali še z določenimi navali okužb – bila so obdobja – **pa smo jih potem spet nekako zamejili (I15)**, ker smo tudi znotraj naše hiše imeli vzpostavljeno sivo cono, imeli smo dejansko vse potrebne ukrepe v hiši. Znotraj hiše smo po nasvetu NIJZ **naredili tudi pregrade znotraj hiše in smo tako te prehode – mešanje zdravih in bolnih – nekako zamejili (I16)**, da smo potem počasi prebrodili vso to krizo. Lahko rečem, da **so naši uporabniki dejansko izjemno dobro sodelovali (I17)** pri tem. Tu gre zahvala vsem njim, ki so tako strpno in odgovorno pristopili in nam **bili v res veliko pomoč, da smo lahko te težave, to krizo, uspešno prebrodili (I18)**.

Transkripcija pogovora št. 11 (Intervju J)

Pogovor z mladostnikom (16 let), ki je uporabnik socialnega dela (psevdonim Mark)

Transkripcija je z opravljenega pogovora z dne 22. 4. 2021.

Mark, hvala za to, da mi boš dovolil postaviti par vprašanj glede vašega družinskega življenja.

Ni problema.

Povej mi, prosim, kako je bilo med pandemijo koronavirusa pri vas doma.

Zmešano (J1).

Kako to misliš?

Skos smo se kregali (J2). Mama in ata sta se nonstop nekaj buzerirala med seboj, kregala sta se. Mi smo **bli pa itak večino časa doma (J3),** kao šola na daljavo. **Brez veze (J4).**

Kaj vse je bilo drugače kot po navadi?

Ja, **očetu se je skoraj zmešalo, ker ni šel v službo (J5),** tako se je začelo. Prvo na čakanje za en mesec, pa še en, pa še en in tako naprej. Mama je malo hodila, malo ne. **Rekla je tut, da več napravimo, ko smo vsi doma (J6).**

Kaj pa ste delali, da vam je bilo lepo?

Skup bolj malo. Bolj sem sam šel na kak sprehod s prijatelji (J7), ampak, ko sem prišel domov, smo se spet **samo kregali (J8).** **Premalo stanovanje je blo, da smo skos skup (J9).** Zdi se mi, da **ljudje sploh nismo navajeni bit štiriindvajset ur na dan skupaj, pa čeprav smo familija (J10).**

Se ti zdi, da je bila napetost, ker ste bili skos skupaj ali zaradi te krize?

Ja, saj kriza je to pripeljala. **Ata čakal na službo, mama čakala v negotovosti, plače so vsi meli manjše (J11),** saj normalno. Potem so pa **mene skos opazovali, kaj delam (J12),** s kom se družim. Prva dva tedna sem moral masko nosit še doma, **bilo je že kot v norišnici (J13).**

Ste imeli v družini drugačne vidike glede virusa?

Ja, pa normalno. Mama je verjela vse, kar je bilo po TV. **Zdaj se kregamo o cepljenju, prej smo se kregali o tem, s kom se družim, pa seveda, da ne grem kam, ko je policijska ura, že eno uro prej sem moral bit doma (J14).**

Pa si sledil njenim navodilom glede ure?

Ja in ne. Včasih sem rekel, da grem na sprehod, pa sem šel v gozd s kolegi in smo se pogovarjali.

Zakaj?

Ker **se mi je z delo, da se bo zmešalo še meni (J15).** **Še meni je blo preveč tega nonstop bit za TV-jem in računalnikom. Ne morem verjet, ampak pogrešal sem šolo (J16).**

Neko normalnost?

Ja, to, kar sem mislil, da je prej bedno, je zdaj zlata vredno, bi rekel. Dejansko **bi še zdaj rad samo to, da so stvari take, kot si bile pred Korono (J17).**

Torej, bi rekel, da so se odnosi v družini spremenili?

Seveda. **Vsi so nekaj napeti, še zdaj (J18).** Zdaj je tretji val, spet vse od znova. **Vprašanja, kje si bil, s kom si bil, to je nonstop pri nas (J19).** Ko kaj narobe rečeš, pa **se spet pojavijo prepiri, še posebej, če rečem, da se ne strinjam s cepljenjem, z maskami pa te stvari (J20).**

Mama noče nič slišat o tem, oče pa znori, če se midva kregava.

Se je kdaj zgodilo kaj hujšega?

Dvakrat je bilo, da me je udaril. Enkrat bolj malo, drugič še kar (J21).

Si to povedal komu?

Ne. Že tak smo na CSD bli večkrat zaradi različnih stvari, zdaj so pa tako ali tako vsi v krizi.

Pa si poskusil govoriti s kom, mamo ali pa strokovnim delavcem, prijateljem?

Eh, **prijatelji majo iste probleme (J22),** mama ne posluša, ker je **ata pač nervozen zaradi te krize (J23)** in se tut onadva nič ne moreta zmeniti. **Kar se tiče CSD, pa nisem, ker verjetno nisem edini. Sem mislil, da se bo umirilo vse skupaj (J24).**

Pa se je umirilo?

Mislim, da se ne bo, dokler traja vse skupaj. **Ko bo ata spet šel v službo, pa mama redno, bo vse, kot je bilo, upam (J25).**

Kako pa je bilo?

Normalno pač. Jaz v šoli, onadva v službi, drugi problemi.

Manjši?

Zagotovo manjši problemi, seveda.

Je bilo kaj bolje med epidemijo, kaj, kar drugače ni bilo v redu?

Prvo mi je bilo fajn, ko sem bil več na računalniku pa ni bilo šole. Oziroma hitro si lahko naredil stvari za šolo pa si bil potem prost. Ampak to je pa tudi to.

Kako se ti je zdela šola na daljavo?

Eh, to je kar nekaj. Slabše skoraj ne gre. Naučiš se bolj malo, itak ne moreš vsega preko računalnika (J26). Pač delaš, kolikor delaš sam, se pravi, če si bolj lene sorte, kot sem sam, je težje. Pa en in drugi dan vse isto. **Niti ne morem več slišat besede Teams ali pa Zoom (J27).**

Torej celo tebi najstniku se je zdelo, da ste preveč na računalnikih?

Vse bi dal za eno konkretno uro športne vzgoje, ko smo igrali nogomet ali kaj takega (J28).

V vmesni fazi ste se tudi vrnili nazaj v šole, kako je bilo potem?

Bolj slabo bom rekel. Niti približno, kot je bilo prej. **Pa ta zmeda z maskami, ali ja, ali ne (J29).** Med sošolci pa itak čisto različna mnenja, **eni verjamejo, drugi ne (J30).**

Je kaj prepira kdaj zaradi tega?

A ker eni verjamejo v to?

Ja?

Itak. **Norca se delamo iz njih. Mi smo pa za njih teoretiki zarote (J31).** Saj nas je pol-pol, pač večinoma odvisno, če starši isto mislijo ali pa v mojem primeru ravno obratno, saj ne vem.

Rekel si, da ste prej bili večkrat na CSD. Ste imeli zdaj kaj podpore od tam?

Vse obravnave so prestavili. Nismo več bli tam, odkar je kriza. Tudi ne vem, kdaj je nov datum, ni kmalu (J32).

Hvala, ker si si vzel čas in odgovoril na moja vprašanja.

Hvala tebi.

Transkripcija pogovora št. 12 (Intervju K)

Pogovor z žrtvijo nasilja v družini (psevdonim Ana, starost 44 let)

Transkripcija je z opravljenega pogovora z dne 22. 4. 2021.

Ana, hvala, da si se odzvala mojemu vabilu.

Z veseljem.

Kot veš, ti ta pogovor daje anonimnost in povedano bom uporabil za svojo zaključno nalogo.

Vem.

Dobro, Ana, povej mi, prosim, kako si ti doživljala epidemijo Covid-19.

Zelo težko (K1). Veš, no, saj veš, drugače me ne bi vprašal. Imam specifično situacijo z nasiljem. **Partner je večkrat imel izbruhe v preteklosti, povezane z alkoholom. No, zdaj je trikrat slabše (K2),** ko je bila epidemija. **Bil je doma, v službo ni hodil oz. zelo malo zaradi tega »čakanja na delo« (K3).** Skratka, prej je včasih prišel domov vinjen in sem se že naučila, da sem tiho, ker so bili lahko hitro problemi. **Imava dva otroke in zaradi tega vztrajam v vezi (K4),** da se razumemo. **Med epidemijo je bilo težko iz vidika, da smo bili večino časa doma (K5).** Včasih sem bila z otrokoma sama, pred epidemijo, a ne, in smo delali nalogo itd., njega ni bilo, je bil naokoli, imeli smo čas zase. Z njim v bistvo nista imeli toliko stika – zdaj pa obratno, **vsí smo doma, napetost je naraščala in seveda se je hitro zgodilo, da so se pojavile težave, tudi fizične (K6).** Skozi leta sem se naučila, kdaj se moram umakniti. Vem, da se sliši čudno, ampak razviješ strategijo. **Žal, zdaj k starim staršem nismo mogli, ker nas**

je bilo strah tudi za njih, v smislu virusa (K7). Saj sploh ne vem, a je vse skupaj res ali ne, ampak za vsak slučaj.

Pa si se obrnila na kakšno strokovno službo, na primer center za socialno delo?

Če sem odkrita, ne. Predvsem, ker **nisem bila niti minuto sama (K8).** Nisem vedela, kdaj, če pa je šel v trgovino, sem šla zraven in tako naprej. **Ni bilo priložnosti (K9).**

Te je bilo strah?

Ja in ne. Ko je bilo hudo, se pravi, **ko me je kaj zagrabil ..., tisti večer me je bilo strah kako bo naslednji dan (K10).** Prej me ni bilo, ker sem vedela, da bo šel v službo in se bodo stvari same polegale.

Kako pa je bilo zdaj?

Ja, tako-tako. **Včasih je naslednji dan pozabil, drugič se je zbudil že zgodaj, ker sta se otroka tudi in mu je šlo to na živce in smo že dan začeli zelo napeto in zelo na trnih (K11).**

Pa je bilo nasilje tudi nad otroki?

Ne, **je pa bilo parkrat blizu med karanteno (K12).**

Kaj pa pred karanteno?

Ne, tisto ne morem reči, kar je bilo, je bilo med nama.

Bi rekla, da vam je kakovost življenja padla zaradi Covid-19 virusa?

Seveda. Sto odstotno. Šola od doma, veliko več dela s tem. **Čakanje na delo, nervoza, povezana s tem (K13).** Nekemu stresnemu obdobju v mojem oz. **našem življenju je prineslo še več stresa (K14), finančno nismo vedeli, kako naprej (K15),** prej sem pa že omenila dilemo glede starih staršev, **tu ni blo tiste podpore, ki sem jo rabila od svojih dveh, ker me je skrbelo še za njih (K16).**

Pa si jima povedala – tvojemu očetu in mami, če prav razumem – da si v stiski?

Ne, seveda ne. Nisem želela še to. Ko sem bila pri njima, pred to krizo, sem kdaj omenila ali pa so »zvlekli« iz mene. **Zdaj pa nisem želela, ker je bil vmes oče bolan in nismo vedeli, ali je Covid ali ne in je bila panika okoli tega (K17).** Če bi še enkrat bilo, bi storila isto in ne bi omenila, kaj češ.

Kaj ti je dajalo moč v teh trenutkih?

Našla sem jo sama v sebi, to moč, kot praviš (K18). Včasih ne vem, od kje sem jo vzela. Upam, da je ne bom več toliko potrebovala v prihodnosti in da bodo šle stvari navzgor.

Hvala, da si nam zaupala tvojo izkušnjo.

Z veseljem, morda komu pomaga.

Transkripcija pogovora št. 13 (Intervju L)

Pogovor s socialnim delavcem v kriznem centru za otroke in mladostnike

Transkripcija je z opravljenega pogovora dne 22. 4. 2021.

Kako je praktično izgledalo stanje pri vas v kriznem centru tekom pandemije – prvega, drugega, tretjega vala te koronakrize?

Pandemija novega korona virusa je na samo delovanje kriznega centra močno vplivala (L1). Ne samo, da **smo se iz zdravstvenih razlogov znašli pred popolnoma novo izkušnjo in scenarijem, ki še nikoli ni bil preigran, smo se čez noč znašli še v vlogi nadomestnega učitelja, IT-delavca in verjetno šele na zadnjem mestu strokovnega delavca v neki novi izkušnji (L2).** Krizni center za otroke in mladostnike **med pandemijo ves čas, v danih okvirih, ohranja vlogo pomoči otrokom in mladostnikom (L3),** ki se iz takšnih in drugačnih razlogov znajdejo pred različnimi življenjskimi težavami in stiskami. Osnovna naloga (nameščanje otrok in mladostnikov, ki iz različnih razlogov začasno ne morejo prebivati v domačem okolju), smo ohranjali v okvirih vseh izzivov, ki nam jih je navrgla zaostrena zdravstvena situacija. **Okrnjeno je bilo svetovanje, ki se je v večini prestavilo bodisi na svetovanje po telefonu bodisi v virtualni svet (L4).**

Kdo je potegnil »ta kratko«, se pravi, kdo je bil najbolj oškodovan – uporabniki, strokovni delavci, oboji?

Menim, da **smo (bili) med pandemijo oškodovani vsi, vendar še najbolj otroci in mladostniki in njihove družine, ki so (bili) ravno v trenutku spreminjanja svojih težav in učenju novih izkušenj (L5).** **Strokovno delo zahteva osebni odnos in pristop, ki je bil z nastopom vseh zaščitnih ukrepov nedvomno oškodovan, če ne v nekaterih primerih prekinjen (L6).**

Kaj so uporabniki najbolj potrebovali v času pandemije? So lahko dobili, po kar so prišli oz. kar so rabili?

Menim, da so najbolj potrebovali podporo, in pa občutek, da ima vse nek smisel, kljub okoliščinam, ki so tako nas (strokovne delavce) kot njih (uporabnike) navdajale z neko skepso in strahom (L7). Potrebovali so kakšen pogovor več in predvsem stik s sočlovekom (L8). Menim, da so tisti, ki so se po pomoč obrnili, le-to tudi prejeli (L9).

Iz katere uporabniške strukture so bili ljudje, ki so med pandemijo potrebovali največ pomoči. (npr. žrtve nasilja, uporabniki v postopku razveze, mladoletniki ...)?

Verjetno vsi naštet, vendar menim, da so vseeno bili otroci in mladostniki, ki so že v običajnih časih tista struktura, ki je pogosto manj slišana, na trenutke morda prezrta, ki potrebujejo največjo pozornost (L10).

Kje vidiš največje pomanjkljivosti socialnega dela med epidemijo – se pravi v neke vrste izrednih razmerah?

Največjo pomanjkljivost vidim v dostopnosti (L11). Z vpeljavo različnih zaščitnih ukrepov se je zmanjšala možnost osebnega delovnega odnosa v raziskovanju posameznikove (uporabnikove) družinske situacije ter pri načrtovanju izvirnega načrta pomoči (L12). Ob tem pa so se uporabniki, s svojimi stiskami in težavami, verjetno še bolj umaknili vase (L13), saj so bili čez noč primorani razmišljati o tem, kako se bodo zaščitili pred virusom, kako bo potekalo šolanje, služba, življenje nasploh (L14) ... Ukvarjanje s temi vsakodnevnimi dilemami, je stopilo v ospredje in tako pomagalo vzdrževati razdaljo (L15).

Kje vidiš rešitev za nastalo situacijo z vašega vidika strokovnih delavcev?

Z vidika kriznega centra vidim rešitev v kadrovske okrepitvi, saj že običajne razmere v povezavi z izmenskim delom, pogosto predstavljajo logistični problem (L16). Pri strokovnem delu pa menim da bi odločevalci morali poiskati rešitve za vsak del socialnega varstva posebej, skratka vsako situacijo presojati in izdajati ukrepe individualno (L17). Pri izvajanju zaščitnih ukrepov trenutno sodimo pod isto okrilje kot drugi socialno varstveni zavodi (npr. posebni socialno varstveni zavodi, domovi za starejše, VDC-ji ...), kar za nas predstavlja skoraj nepremostljiv kadrovske in prostorske problem (L18).

Priloga 4: Dnevniški zapiski opravljanja praktičnega usposabljanja na CUDV Črna (Odprto kodiranje M)

Datum in trajanje	Št. srečanja	Opis srečanja
12. 4. 2021	1.	Moja celotna situacija s prakso je bila, da sem na vsak način želel opravljati delo v CSD-ju v Slovenj Gradcu, a zaradi nenehnih spreminjanj termina prakse zaradi epidemije koronavirusne bolezni Covid sem moral preiti na iskanje druge učne baze. Na CUDV Črna so mi lahko skladno s svojimi možnostmi ponudili en teden strnjene prakse, se pravi osem ur dnevno, kar sem zaradi trenutnih razmer (ki se v tem trenutku spet podaljšujejo) sprejel. Z mojo mentorico Mihaelo sva se danes prvič spoznala, poprej pa slišala že prek telefona. Danes mi je povedala, da <u>v trenutkih razmerah nima toliko družinskih razgovorov, kot bi si morebiti želela (M1)</u> v času mojega praktičnega usposabljanja in da <u>koronavirusna situacija zelo vpliva na delovanje (M2)</u> CUDV Črna. Opisala mi je, kakšno je bilo stanje v času vrhunca okužb in kako so <u>morali zavod popolnoma zapreti (M3)</u> – vzpostaviti čiste in nečiste cone ter da so imeli ogromne <u>težave pri tem, da uporabnikom njihovih storitev razložijo, zakaj ne smejo ven na sprehod, zakaj se ne smejo družiti oz. objemati svojih delavcev na enotah ali pa zakaj morajo biti zaprti po nadstropjih (M4)</u> (nadstropja ločijo različne cone oz. enote zavoda). Čez dan sem spoznal celotno strukturo CUDV Črna, različne enote, na katerih delujejo in začel razumevati delo socialne delavke v tem zavodu. Tu ne gre toliko za napovedane termine kot dejansko za to, da ti <u>uporabniki »vskočijo« v pisarno</u>

		<u>na intervale in te sprašujejo različne stvari, tudi zelo nepovezane. Veliko dela socialna delavka opravi ravno s takšnimi pogovori, s katerimi se potem kasneje naveže na kakšne teme v njihovem življenju in je »up to date« z njihovimi življenji (M5).</u> Na kroženju po ustanovi sva prav tako imela ogromno stikov z uporabniki, <u>vsi so jo poznali in jo želeli objeti, težko pa so razumeli, zakaj je ne smejo zaradi trenutnih covid razmer (M6).</u> Mihaela me je skušala dobro vpeljati v svet uporabnikov – vsi so spraševali, kdo sem in kaj delam tam – zaradi trenutnih razmer niso vajeni, da bi ljudje »od zunaj« prihajali notri v njihovo »hišo« in so bili zelo radovedni. Z uporabniki sem tako vzpostavil prve stike in se z njimi pogovarjal, pokazali so mi, kako živijo (sobe, računalnike, TV, kaj so imeli za kosilo, kaj izdelujejo v prostem času, kako jim je všeč ...). Mislim, da bom lahko dobro nadaljeval delo v naslednjih dneh in da bom lahko v tako kratkem času dovolj dobro sprejet, da bom opravil del določenih razgovorov z uporabniki. Menim tudi, da so uporabniki sicer zelo odprte narave in da je le redkokomu nerodno z menoj, tako da tu ne vidim tolikšnih težav. Stik z eno družino sem imel, ko je mama pripeljala nazaj svojega otroka (varovanca CUDV) s počitnic oz. praznikov pri njih doma (tu sem tudi sodeloval pri pogovoru z družino v okviru naloge).
13. 4. 2021	2.	Današnji dan sem sodeloval na strokovni skupini CUDV. Opazil sem, da je triurna razprava, ki se je udeležijo vse vodje področij (zdravstvena dejavnost, soc. delavka, psihologinja, vodja vzgoje in izobraževanja, direktorica ...) vsak torek, potekala izključno glede reševanja tedenske problematike, ki pa <u>je v veliki meri zaznamovana z epidemijo Covid-19 (M7)</u> – pogovori tečejo o tem, kateri izmed uporabnikov se vračajo kdaj v zavod (s počitnic doma zaradi zadnjega lockdowna), <u>kateri je cepljen in mu ni treba iti v sivo cono zavoda, ko se vrne nazaj, kateri ni cepljen,</u>

	<u>zakaj ni cepljen (M8)</u>, ali so urejena vsa soglasja glede tega itd. Tudi tukaj izvem, da je <u>koronavirus globoko zarezal v delovanje celotnega zavoda in predstavlja eno glavnih tem (M9)</u>. Na timu je veliko govora o vključevanju staršev (včasih imajo starši drugačne želje oz. vizije, ki tudi zmotijo delovanje CUDV, še posebej zaradi Covida-19 – npr. starši želijo, da se otrok vrne po 12 dneh, namesto po 10 kot dogovorjeno ali pa <u>na dnevni ravni spreminjajo stališča glede svojih otrok – cepljenje, ja ali ne (M10)</u> itd.). Vprašanje cepljenja ali necepljenja se morda zdi banalno, ampak spoznam, da za zavod s 150 aktivnimi uporabniki, ki je imel ogromne težave z epidemijo, to predstavlja velik zalogaj in je <u>pomemben dejavnik vsakodnevnega življenja (M11)</u>. Nadaljujemo pogovor o uporabnici, ki je že dlje časa (od oktobrske epidemije) <u>doma in noče več nazaj v zavod (M12)</u> – kasneje sledi pogovor s starši in njo, zakaj ne (prek videoklica). Druga uporabnica je zelo sposobna in si želi, da bi naslednji dan šla sama – brez spremstva – z avtobusom iz Črne v Slovenj Gradec, ker ima termin za zobozdravnika, a zobozdravnica zahteva, da pride s spremstvom. Delavke v zavodu so razdvojene, saj ji po eni strani želijo pokazati, da zmore in da je zelo samostojna, po drugi strani pa so zakonsko vendarle njeni skrbniki in odgovorni za uporabnico. Kasneje v dnevu sodelujem tudi pri pogovoru z uporabnico. Po strokovni skupini se pridružim vodji zdravstvene dejavnosti, ki mi razkaže njeno delo. V CUDV Črna se nahaja celotna mini-bolnišnica oz. zdravstveni dom, ki ima tudi »gostujočo« zdravnico, ki je sicer v pokoju, a živi v sosednjem bloku in jo lahko pokličejo vsak dan. <u>Zdravstveno osebje se v pretežni meri prav tako že leto dni ukvarja predvsem z epidemijo Covida-19 in njenimi posledicami (M13), ugotoviva, da v zavodu skoraj ni osebe, ki ni bila okužena oz. na katero življenje, epidemija ni vplivala oz. imela vpliva, enako velja za zaposlene, ki mi še danes pričajo o razmerah, v katerih so morali delati tiste najtežje mesece, predvsem o tem, da so se</u>
--	--

		<u>počutili popolnoma zapostavljene s strani države in medijev (v primerjavi z zdravniki oz. zdravstvenim osebjem, na primer.)</u> <u>(M14).</u> Za konec dneva se peljeva na ogled stanovanje skupine na Prevaljah, kjer že sedem let živi devet uporabnikov, večinoma po enoposteljnih sobah ter en par v dvoposteljni sobi. Uporabniki skupaj z varuhi večinoma sami pripravijo obroke, hodijo v službo in imajo razne hobije. V času epidemije pa so si del hiše, v kateri so, rezervirali za »time alone«, se pravi, da so se lahko odstranili iz skupine in bili tudi kaj sami zase – barvanje, fitnes in podobno.
14. 4. 2021	3.	Danes sva imela terensko delo – ogledat sva si šla tri VDC-je (varstveno delovne centre), kjer uporabniki delajo od ponedeljka do petka. Sprva sva si ogledala VDC Ravne na Koroškem, kjer imajo tudi dnevno varstvo. Uporabniki so razdeljeni v dve skupini, eno s težjimi, drugo z lažjimi motnjami. Danes so pripravljali visoko gredo za lastni vrtiček (prejšnja je bila dotrajana in s tem posledično uničena). V svojih vrstah imajo izredne pedagoge, kar pride posebej prav pri delu z nekaj mlajšimi uporabniki, med drugimi so to tudi otroci z avtističnim sindromom. Z uporabniki sem vzpostavil prvi stik in pokazali so mi, s čim se dnevno ukvarjajo (umetniški tečaji, fitnes, ples, dramska skupina ...). Nadaljevala sva pot do VDC Muta, ki je najmanjši VDC v Sloveniji, kar se bo kmalu končalo, saj se ravnokar selijo v nove prostore v občino Radlje ob Dravi. Ogledala sva si oba prostora – sedanji je resnično trikrat premajhen, novi pa zelo razkošen. Pogovor tudi o tem, kako niso bili delavci niti slučajno vključeni v pogovore, kako naj bodo prostori razdeljeni, koliko luči, OK, čeprav gre za novogradnjo oz. prizidek, ter bili s strani arhitektov tu strokovno popolnoma ignorirani, kar se dogaja marsikje po Sloveniji. (Največkrat videno, ko so se na Koroškem gradili leseni vrtci brez vključitve vzgojiteljev – rezultat so novogradnje, ki ne služijo namenu in so večkrat v slabšem funkcionalnem smislu kot stari prostori). Pot sva končala v VDC Slovenj Gradec, kjer ravnokar izdelujejo dobrodne izdelke v sodelovanju z olimpijko

		Petro Majdič (jeklena volja – projekt). Spoznal sem dejavnosti v VDC-ju, med drugim zelo prednjačijo po sistemu »lahko branje« in se v tej smeri želijo tudi v prihodnje razvijati. Z uporabniki sem se veliko pogovarjal in vzpostavil nove stike ob druženju. Čeprav sva danes bila zelo veliko na terenu, sem veliko potegnil iz dneva, spoznal delovanje dislociranih enot in tedenski vsakdan uporabnikov izven glavne institucije.
15. 4. 2021	4.	Današnji dan sem bil del projekta deinstitucionalizacije (DI), ki predvideva, da se bo institucija CUDV skoraj v celoti ukinila, stanovalci pa naj bi se razselili po bivalnih enotah oz. bivalnih skupnostih. Delovna skupina projekta je sestavljena iz večine vodilnih članov CUDV Črna na Koroškem in partnerjev iz Inštituta za socialno varstvo, ki se redno dobivajo na tedenski ravni. Današnja tema je (vse teme se nanašajo na reševanje aktualnih težav na tedenski ravni) bila »teritorializacija«, se pravi, fiktivno nameščanje (prek statistike in tabel) uporabnikov v potencialne nove bivalne enote, ki bodo nastajale tekom projekta DI. Eden izmed problemov, ki so jih navedli v CUDV, je, da 35 % uporabnikov, kar je ena tretjina, ni navedlo nobene želje, v kateri kraj se želijo preseliti (na osebnem načrtovanju selitev tega niso navedli), dve tretjini uporabnikov pa je navedlo točen kraj, ki si ga želijo – se pravi, si želijo živeti tam. Pri današnjem sestanku je šlo za reševanje te težave, se pravi, na kakšen način se jih bo razvrščalo v skupine po krajih – predvsem na katere dejavnike in najverjetneje so pomembni dejavniki tu, za katero vrsto duševne motnje gre, kakšne so sposobnosti posameznika in predvsem tudi v kateri VDC trenutno hodi v službo. Veliko vprašanj se je porajalo tudi s tem, kdo bo vse to plačal tudi po koncu pilotnega projekta (pilotni projekt po mojih informacijah traja do junija 2023). Sicer sem izvedel, da se zaposleni redno izobražujejo na temo DI in da si ogledujejo primere dobre prakse. Eden takšnih je na Češkem, kjer so uspešno rešili težavo deinstitucionalizacijskega procesa in financiranja. <u>Današnji dan</u>

		<u>je bil tudi v znamenju tega, da je ena uporabnica bila pozitivna na koronavirus in da bo ponovno treba vzpostaviti vse cone, gre pa za uporabnico, ki je bila že cepljena z dvema odmerkoma (M15)</u> Pfizerjevega cepiva. Tu so se seveda porajali dvomi in veliko vprašanj, delavci se predvsem bojijo vprašanj in pomislekov družin uporabnikov, saj konkretnih informacij tudi sami nimajo – tako delavci kot družinski člani, kako zdaj naprej urgirati oz. ohranjati varnost v zavodu.
16. 4. 2021	5.	Zadnji dan je bil posvečen predvsem evalvaciji mojega dela – vrnila sva se na dva pogovora, ki sem ju imel z uporabniki, in vse druge razgovore oz. pogovore z uporabniki. Strinjala sva se, da sem spoznal posebnost dela CUDV Črna, ki je resnično raznolika – načinov dela je ogromno in se razlikujejo resnično glede na sposobnost in individualno posebnost uporabnika. Veliko sva se z mentorico pogovarjala tudi o tem, kakšno vlogo ima torej družina (vključenost družine, sodelovanje družine v procesih, ki se dogajajo v instituciji ter navsezadnje pri najnovejšem projektu CUDV Črna, to je deinstitutionalizaciji uporabnikov, kjer igra veliko vlogo tudi strinjanje oz. nestrinjanje staršev uporabnikov in da je treba v prihodnje te dvome nekako rešiti). Strinjam se, da je celoten proces deinstitutionalizacije še v povojih in da se je trenutno pojavilo več vprašanj kot odgovorov glede te teme, zdi se, da tudi zaposleni tu še tavajo v temi in da ima vsak drugačne pomisleke glede procesa – vsi se strinjajo, da je proces nujno potreben, manjkajo pa vmesni koraki, ki še niso točno definirani (npr. uporabniki, ki zdaj potrebujejo 24/h pomoč tudi v stanovanjskih skupinah, naj bi zdaj torej samostojno živeli in si sami kuhali, čeprav nekateri ne znajo prižgati niti indukcijske plošče in podobno). Mislim, da bo ključnega pomena, kako bo potekala komunikacija med CUDV (in njihovo miselnostjo, ki se ji tukaj reče »zavodska«, se pravi institucionalna, in inštitutom za socialno varstvo, ki je projektni partner – tudi na tej strani bo verjetno potrebno določeno razumevanje zaposlenih). Praksa mi

	je, četudi je bila kratka, prinesla dragocen vpogled v življenjski svet uporabnikov, ki se izredno razlikujejo med seboj <u>in so resnično po pandemiji koronavirusne bolezni Covid-19 na neki način v hudih stiskah (M16)</u>, hkrati pa so <u>zaposleni bili večkrat pozabljeni s strani države oz. se je na njihove potrebe pozabilo (M17)</u>. Gojim izredno spoštovanje do vseh delavk na CUDV Črna, ker gre za službo, ki je ni mogoče odmeriti v osemurnem delovniku, gre za ogromno odrekanj, dela ob praznikih, vikendih, po 14-urnih izmenah, v času epidemije tudi do 24 ur. Gre za družinski odnos do uporabnikov, saj so delavci njihova nadomestna družina in ta odnos ter toplina se tudi čutita. Prav gotovo sem si »zavodsko« življenje in odnos predstavljal na neki način bolj institucionalen in do določene mere hladen, birokratski, kar pomeni, da sem tudi sam imel kup predsodkov, ki so do danes izginili. Vse spoštovanje njim in njihovem delu ter poslanstvu.
--	---

Priloga 5: Odprto kodiranje znotraj obrazca

Št. izjave	Izjava	Pojem	Povezava s socialnim delom (kategorija)	Opomba
A1	Začelo je načenjat moje živce, tudi zaradi te korone	Stiska	Razveza in ločitev	Omejitev stikov zaradi epidemije
A2	pa ne samo psiho, tudi jem ne kaj dosti, saj me vidiš	Stiska	Razveza in ločitev	Omejitev stikov zaradi epidemije
A3	Zdaj, ko je Covid, je skoraj onemogočeno	Stiki	Razveza in ločitev	Omejitev stikov zaradi epidemije
A4	ima ona en kup razlogov več, da jih ne vidim	Stiki	Razveza in ločitev	Omejitev stikov zaradi epidemije
A5	da je lahko kdo na CSD prenašalec	Stiki	Razveza in ločitev	Omejitev stikov zaradi epidemije
A6	Ker vlada epidemija, trdi, da živi v strahu, da se bi otroci okužili.	Stiki	Razveza in ločitev	Omejitev stikov zaradi epidemije
A7	Na primer, da imam jaz, pa ne bi povedal, če smrkam	Stiki	Razveza in ločitev	Omejitev stikov zaradi epidemije

A8	Ali pa, da ima kdo od moje družine ali prijateljev	Stiki	Razveza in ločitev	Omejitev stikov zaradi epidemije
A9	da ona že ve, da ne upoštevam teh zaprtij države	Stiki	Razveza in ločitev	Omejitev stikov zaradi epidemije
A10	Reče, da otroka smrkata ali pa da imata vročino	Stiki	Razveza in ločitev	Omejitev stikov zaradi epidemije
A11	jih nikoli ne pelje k zdravniku, tam so gužve zaradi epidemije, zdravnik preko telefona reče, naj ostanejo doma in bodo v samoizolaciji	Stiki	Razveza in ločitev	Omejitev stikov zaradi epidemije
A12	jih spet ne vidim dva tedna, čeprav mi pripada	Stiki	Razveza in ločitev	Omejitev stikov zaradi epidemije
A13	Popolna nemoč. Ohromel. Kot da bi mi vzeli še tisto zadnjo od življenja, kar imam.	Stiska	Razveza in ločitev	Omejitev stikov zaradi epidemije
A14	takrat sem spet cel kos, ne pa razbitina	Stiska	Razveza in ločitev	Omejitev stikov zaradi epidemije
A15	fajn se imamo, ko smo sami več časa in se me otroci »spomnijo«	Viri moči	Krepitev moči uporabnika	Omejitev stikov zaradi epidemije
A16	V nekem trenutku je vse spet, kot je bilo.	Viri moči	Krepitev moči uporabnika	Omejitev stikov zaradi epidemije

A17	pogrešam ta občutek	Stiska	Razveza in ločitev	Omejitev stikov zaradi epidemije
A18	pogrešam pa objeme otrok, njihove nasmeh	Stiska	Razveza in ločitev	Omejitev stikov zaradi epidemije
A19	Vse bi naredil, samo da jih bi lahko videl	Stiska	Razveza in ločitev	Omejitev stikov zaradi epidemije
A20	ona to izkorišča	Stiki	Razveza in ločitev	Omejitev stikov zaradi epidemije
A21	Včasih potem napišem, če je eden boln, če mi lahko vsaj drugega dostavijo. Potem odvrne, da nima varstva.	Stiki	Razveza in ločitev	Omejitev stikov zaradi epidemije
A22	Napiše, da zdaj je pa oni tudi zakuhali ali podobno	Stiki	Razveza in ločitev	Omejitev stikov zaradi epidemije
A23	da noče, da oni mene okužijo	Stiki	Razveza in ločitev	Omejitev stikov zaradi epidemije
A24	ji gre zelo na roko, da je izredno stanje, in to traja že ves čas najine razveze	Stiki	Razveza in ločitev	Omejitev stikov zaradi epidemije
A25	Samevam.	Stiska	Razveza in ločitev	Omejitev stikov zaradi epidemije
A26	večino časa sem sam	Stiska	Razveza in ločitev	Omejitev stikov zaradi epidemije

A27	Zdi se mi, da me nihče ne razume	Stiska	Razveza in ločitev	Omejitev stikov zaradi epidemije
A28	Težko je it v najemniško stanovanje, plačevat preživnino in nekak iskat službo ob vsej tej krizi epidemije.	Stiska	Razveza in ločitev	Ekonomska stiska
A29	in mi bo uspelo	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
A30	zaradi epidemije pa ji je seveda še lažje, ker izgovorov ne zmanjka.	Stiki	Razveza in ločitev	Omejitev stikov zaradi epidemije
A31	od 1 do 10? Verjetno 2.	Stiska	Razveza in ločitev	Omejitev stikov zaradi epidemije
A32	Razmišljal bi o tem, kako in kaj jima bom skuhal in kaj bomo delali.	Uporaba lestvice, viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
A33	Vem, kaj jesta najraje in kaj bi bila vesela	Uporaba lestvice, viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
A34	Potem bi šli v park na sprehod, to imata zelo rada	Uporaba lestvice, viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
A35	v kuhni je vedno »fajn« z njo	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
A36	smejimo se.	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije

A37	Res je super.	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
A38	Včeraj smo imeli videoklic, to ni bilo slabo	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
A39	Ja, »ful fajn« smo se imeli. Presmejali smo se.	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
A40	ko smo se slišali, sem bil boljše volje.	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
A41	Rekla je, da bom videl otroke v torek, čez dva dni.	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
A42	Če bi šlo tak naprej, da se bi normalno pogovarjali, kot včeraj, bi bilo super.	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
A43	To si želim	Cilji	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
A44	imam boljši občutek glede vsega, v smislu, verjamem, da jih bom videl čez par dni.	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
A45	včeraj res ni bilo tako slabo	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
A46	hvala za lepe besede in da verjameš v mene	Dajanje komplimentov	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije

B1	Ja, ful je blo fajn	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
B2	V medijih vsi govorijo, da imate nonstop okužbe, pa čeprav ste meli vse te cone in jih pocepili.	Stiska	Opredelitev problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
B3	ampak nonstop zboli nekdo, pa potem vsi nasrkajo. Nazadnje so bli not zaprti.	Stiska	Opredelitev problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
B4	V Topli smo kurli ogenj, piknike smo imeli pa ping-pong igrali.	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
B5	Tam mu je blo všeč.	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
B6	Ne zaupam več najbolj	Stiska	Opredelitev problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
B7	zadeva uhaja izpod kontrole.	Stiska	Opredelitev problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
B8	Rdeča cona, siva cona, vsega ma že poln kufer.	Stiska	Opredelitev problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
B9	Jaz bi rad na obiske hodil.	Stiska	Opredelitev problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
B10	pa domov, samo, če je kdo okužen potem ne smem.	Stiska	Opredelitev problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije

B11	ni mi fajn.	Stiska	Opredelevanje problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
B12	Čisto je potem zaprt v vase in me kliče po telefonu, da nič ne sme. Menda niti na sprehod.	Stiska	Opredelevanje problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
B13	o zdajšnji situaciji, ki me moti	Stiska	Opredelevanje problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
B14	Zdaj včasih gremo (na sprehod)	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
B15	Ja. Ferdona, Mitjo pa Alekseja, mi smo zavodski bratje.	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
B16	Mene vseeno skrbi za njega.	Stiska	Opredelevanje problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
B17	Da bi trpel zaradi okužb drugih ali pa da se bi sam okužil.	Stiska	Opredelevanje problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
B18	V Topli je ping-pong fajn.	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
B19	Glede Tople je bil navdušen.	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
B20	Saj vi ste ful v redu	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije

B21	Fajn. Karte igramo pa sendviče delamo	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
B22	nočem, da je mama jezna.	Stiska	Opredelitev problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
B23	me ni doma	Stiska	Opredelitev problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
B24	nočem, da trpiš	Stiska	Opredelitev problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
B25	Klical si me, da ti ni fajn, ko je blo vse zaprto in okužbe.	Stiska	Opredelitev problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
B26	Takrat ni blo fajn.	Stiska	Opredelitev problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
B27	Zdaj je fajn	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
B28	pekli smo na žaru, se lovili, sprehajali, pa ping-pong smo igrali.	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
B29	To pa obvladam.	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
B30	Razen med korono.	Stiska	Opredelitev problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije

B31	Dolgčas je bil.	Stiska	Opredelitev problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
B32	bolj smo bli not.	Stiska	Opredelitev problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
B33	Zdaj je pa v redu.	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
B34	da ne bi zbolel.	Stiska	Opredelitev problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
B35	ni me pa bilo strah	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
B36	Pač dolgčas je bil, pa nismo šli ven, pa nisem mogel na obisk, pa to.	Stiska	Opredelitev problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
B37	Ja, tu je fajn. Doma pa tut.	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
B38	morate pa razumeti, zakaj me vse skupaj straši	Stiska	Opredelitev problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
B39	Hvaležni smo vam	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
B40	Znam pa ja, seveda.	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
B41	meni je tudi fajn, tako kot je.	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije

C1	Vse je bilo zaprto, nikamor nismo smeli iti	Stiska	Opredelitev problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
C2	Fajn je bilo, ko smo šli v počitniški dom	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
C3	Nobenih obiskov ni bilo, pa pogovarjali smo se bolj po telefonu	Stiska	Opredelitev problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
C4	dol (eno nadstropje nižje) nisem smela it.	Stiska	Opredelitev problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
C5	Ko je bla korona, nam v jedilnici niso pripravljali hrane, so nam preko dvigala pošiljali	Stiska	Opredelitev problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
C6	Je bilo zelo naporno, pa vsi v maskah in oblekah.	Stiska	Opredelitev problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
C7	Svobodo. Ne bit zaprt. Prijatelje videti.	Stiska	Opredelitev problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
D1	Dolgčas je bilo preveč. Ni mi bilo všeč, ker ni bilo nič za delat in nikamor za it.	Stiska	Opredelitev problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
D2	Zelo slabo.	Stiska	Opredelitev problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
D3	Vse drugo je blo slabo.	Stiska	Opredelitev problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije

D4	Nič nismo smeli, pa oni (delavci) so bili strašni s tistimi oblekami	Stiska	Opredelitev problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
D5	Obiske, pa da bi lahko kam šli na sprehod v naravo pa take stvari. Tu smo bli pa vsi na kupu eden z drugim in se kregali	Stiska	Opredelitev problema (nezaupanje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
E1	Bil sem v stiku z eno delavko, ki je imela Covid in sem moral v izolacijo	Stiska	Opredelitev problema (izolacija)	Omejitev stikov zaradi epidemije
E2	komaj čakam, da se konča.	Stiska	Opredelitev problema (izolacija)	Omejitev stikov zaradi epidemije
E3	ni fajn pa tut še traja.	Stiska	Opredelitev problema (izolacija)	Omejitev stikov zaradi epidemije
E4	Dolgčas. Če ni koga drugega okuženega, si pač sam tu	Stiska	Opredelitev problema (izolacija)	Omejitev stikov zaradi epidemije
E5	nič drugega ni.	Stiska	Opredelitev problema (izolacija)	Omejitev stikov zaradi epidemije
F1	Zdaj je še vedno vse drugače, ko je korona	Stiska	Opredelitev problema (izolacija)	Omejitev stikov zaradi epidemije
F2	Ko se bo to čisto umirilo, bomo prišli na zeleno vejo in bomo lahko delali stvari tudi sami	Stiska	Opredelitev problema (izolacija)	Omejitev stikov zaradi epidemije

F3	še dosti stvari ne smemo početi sami	Stiska	Opredelitev problema (izolacija)	Omejitev stikov zaradi epidemije
F4	Vse je še zaprto, samo, kar je nujno, je odprto	Stiska	Opredelitev problema (izolacija)	Omejitev stikov zaradi epidemije
F5	Še zdaj sem slabo, nič ni, zaprti smo.	Stiska	Opredelitev problema (izolacija)	Omejitev stikov zaradi epidemije
F6	Da bi šel ven na cigaret, ali pa obiskal prijatelje v zavodu	Stiska	Opredelitev problema (izolacija)	Omejitev stikov zaradi epidemije
G1	da so znali zelo hitro zelo veliko ljudi preseliti ven (iz zavoda).	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
G2	Pokazali so (institucija), da to znajo narediti zelo hitro in da je to možno narediti	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
G3	je bilo enim celo lažje delat z uporabniki v drugih prostorih, drugem okolju	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
G4	V drugem okolju so se začeli povsem drugače obnašati.	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
G5	ko gredo ljudje v manjše enote, četudi provizorične in začasne, da se spremenijo in se boljše počutijo.	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
G6	Covid je pravzaprav pokazal, da so v tem	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave

	smislu institucije smrtno nevarne			
G7	Zaradi tega je tudi en velik del ljudi – predvsem v domovih za starejše – umrlo.	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
G8	izredno nevarne, ne samo v vidiku epidemije	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
H1	Čas epidemije je še bolje pokazal, kako zelo so ljudje, ki živijo v zavodih, diskriminirani	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
H2	oni so to še toliko bolj.	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
H3	Nekateri zavodi so se še bolj zaprli, dovoljeno ni bilo niti iti na sprehod.	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
H4	uspeli razviti neke nove odgovore v smislu bolj okrepljenih dežurnih služb	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
H5	razselili v neke manjše skupine	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
H6	so na robu družbe in imajo najmanj pravic.	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
H7	v enih zavodih ljudje imeli še vedno prepovedane izhode.	Stiska	Stroka socialnega dela	Omejitev stikov zaradi epidemije
I1	smo hitro odreagirali	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije

I2	okužba seveda začela zelo hitro širiti	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
I3	hitro širjenje okužb seveda rezultat našega dela v instituciji	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
I4	vzpostavitev raznoraznih con	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
I5	prostorsko stisko, s katero se soočamo ves čas	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
I6	neprilagojeno hišo	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
I7	smo takrat začeli iskati zunanje nadomestne rešitve, poiskali nadomestne kapacitete in strukture	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
I8	Stopili smo v kontakt z občinami, župani in civilno zaščito	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
I9	Skupaj smo našli idealno rešitev	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
I10	smo potem lahko preselili – z vsemi možnimi resursi stroke – veliko naših uporabnikov.	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
I11	dober suport Ministrstva za delo, družino, socialo in enake možnosti, tudi sam minister nam je priskočil na pomoč	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije

I12	so strnili moči in nam pri tem pomagali	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
I13	smo našli res dobro rešitev,	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
I14	zamejili to hitro širjenje okužb	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
I15	pa smo jih potem spet nekako zamejili	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
I16	naredili tudi pregrade znotraj hiše in smo tako te prehode – mešanje zdravih in bolnih – nekako zamejili,	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
I17	so naši uporabniki dejansko izjemno dobro sodelovali	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
I18	bili v res veliko pomoč, da smo lahko te težave, to krizo, uspešno prebrodili.	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
J1	Zmešano.	Stiska	Opredelitev problema (izolacija)	Omejitev stikov zaradi epidemije
J2	Skos smo se kregali	Stiska	Opredelitev problema (napetost)	Omejitev stikov zaradi epidemije

J3	bli pa itak večino časa doma	Stiska	Opredelitev problema (izolacija)	Omejitev stikov zaradi epidemije
J4	Brez veze.	Stiska	Opredelitev problema (izolacija)	Omejitev stikov zaradi epidemije
J5	očetu se je skoraj zmešalo, ker ni šel v službo	Stiska	Opredelitev problema (revščina)	Omejitev stikov zaradi epidemije
J6	Rekla je tut, da več napravimo, ko smo vsi doma.	Stiska	Opredelitev problema (revščina)	Omejitev stikov zaradi epidemije
J7	Skup bolj malo. Bolj sem sam šel na kak sprehod s prijatelji	Stiska	Opredelitev problema (izolacija)	Omejitev stikov zaradi epidemije
J8	Samo kregali	Stiska	Opredelitev problema (napetost)	Omejitev stikov zaradi epidemije
J9	Premalo stanovanje je blo, da smo skos skup	Stiska	Opredelitev problema (napetost)	Omejitev stikov zaradi epidemije
J10	ljudje sploh nismo navajeni bit štiriindvajset ur na dan skupaj, pa čeprav smo familija.	Stiska	Opredelitev problema (napetost)	Omejitev stikov zaradi epidemije
J11	Ata čakal na službo, mama čakala v negotovosti, plače so vsi meli manjše	Stiska	Opredelitev problema (revščina)	Omejitev stikov zaradi epidemije
J12	mene skos opazovali, kaj delam	Stiska	Opredelitev problema (napetost)	Omejitev stikov zaradi epidemije

J13	bilo je že kot v norišnici.	Stiska	Opredelitev problema (napetost)	Omejitev stikov zaradi epidemije
J14	Zdaj se kregamo o cepljenju, prej smo se kregali o tem, s kom se družim, pa seveda, da ne grem kam, ko je policijska ura, že eno uro prej sem moral bit doma.	Stiska	Opredelitev problema (napetost)	Omejitev stikov zaradi epidemije
J15	se mi je z delo, da se bo zmešalo še meni	Stiska	Opredelitev problema (napetost)	Omejitev stikov zaradi epidemije
J16	Še meni je blo preveč tega nonstop bit za TV-jem in računalnikom. Ne morem verjet, ampak pogrešal sem šolo.	Stiska	Opredelitev problema (napetost)	Omejitev stikov zaradi epidemije
J17	bi še zdaj rad samo to, da so stvari take kot si bile pred korono.	Cilji	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
J18	Vsi so nekaj napeti, še zdaj	Stiska	Opredelitev problema (napetost)	Omejitev stikov zaradi epidemije
J19	Vprašanja, kje si bil, s kom si bil, to je nonstop pri nas	Stiska	Opredelitev problema (napetost)	Omejitev stikov zaradi epidemije
J20	se spet pojavijo prepiri, še posebej, če rečem, da se ne strinjam s cepljenjem, z maskami pa te stvari	Stiska	Opredelitev problema (napetost)	Omejitev stikov zaradi epidemije

J21	Dvakrat je bilo, da me je udaril. Enkrat bolj malo, drugič še kar.	Stiska	Opredelitev problema (nasilje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
J22	prijatelji majo iste probleme	Stiska	Opredelitev problema (nasilje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
J23	ata pač nervozen zaradi te krize	Stiska	Opredelitev problema (nasilje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
J24	Kar se tiče CSD, pa nisem, ker verjetno nisem edini. Sem mislil, da se bo umirilo vse skupaj.	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
J25	Ko bo ata spet šel v službo, pa mama redno, bo vse kot je bilo, upam.	Cilji, Želje	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
J26	Eh, to je kar nekaj. Slabše skoraj ne gre. Naučiš se bolj malo, itak ne moreš vsega preko računalnika	Stiska	Opredelitev problema (napetost)	Omejitev stikov zaradi epidemije
J27	Niti ne morem več slišat besede Teams ali pa Zoom.	Stiska	Opredelitev problema (napetost)	Omejitev stikov zaradi epidemije
J28	Vse bi dal za eno konkretno uro športne vzgoje, ko smo igrali nogomet ali kaj takega	Cilji, Želje	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
J29	Pa ta zmeda z maskami, ali ja, ali ne	Stiska	Opredelitev problema (napetost)	Omejitev stikov zaradi epidemije

J30	eni verjamejo drugi ne.	Stiska	Opredelevitev problema (napetost)	Omejitev stikov zaradi epidemije
J31	Norca se delamo iz njih. Mi smo pa za njih teoretiki zarote	Stiska	Opredelevitev problema (napetost)	Omejitev stikov zaradi epidemije
J32	Vse obravnave so predstavili. Nismo več bli, tam odkar je kriza. Tudi ne vem, kdaj je nov datum, ni kmalu.	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
K1	Zelo težko.	Stiska	Opredelevitev problema (nasilje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
K2	Partner je večkrat imel izbruhe v preteklosti, povezane z alkoholom. No, zdaj je trikrat slabše,	Stiska	Opredelevitev problema (nasilje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
K3	Bil je doma, v službo ni hodil oz. zelo malo zaradi tega »čakanja na delo«	Stiska	Opredelevitev problema (napetost)	Omejitev stikov zaradi epidemije
K4	Imava dva otroke in zaradi tega vztrajam v vezi	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
K5	Med epidemijo je bilo težko iz vidika, da smo bili večino časa doma	Stiska	Opredelevitev problema (izolacija)	Omejitev stikov zaradi epidemije
K6	vsi smo doma, napetost je naraščala in seveda se je hitro zgodilo, da so se	Stiska	Opredelevitev problema (nasilje)	Omejitev stikov zaradi epidemije

	pojavi se težave, tudi fizične.			
K7	Žal zdaj k starim staršem nismo mogli, ker nas je bilo strah tudi za njih, v smislu virusa	Stiska	Opredelitev problema (nasilje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
K8	nisem bila niti minuto sama	Stiska	Opredelitev problema (nasilje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
K9	Ni bilo priložnosti.	Stiska	Opredelitev problema (nasilje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
K10	ko me je kaj zagrabil ..., tisti večer me je bilo strah, kako bo naslednji dan	Stiska	Opredelitev problema (nasilje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
K11	Včasih je naslednji dan pozabil, drugič se je zbudil že zgodaj, ker sta se otroka tudi in mu je šlo to na živce in smo že dan začeli zelo napeto in zelo na trnih.	Stiska	Opredelitev problema (nasilje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
K12	je pa bilo parkrat blizu med karanteno. (nasilje nad otroki)	Stiska	Opredelitev problema (nasilje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
K13	Čakanje na delo, nervoza povezana s tem.	Stiska	Opredelitev problema (nasilje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
K14	našem življenju je prineslo še več stresa,	Stiska	Opredelitev problema (nasilje)	Omejitev stikov zaradi epidemije
K15	finančno nismo vedeli, kako naprej	Stiska	Opredelitev problema (revščina)	Omejitev stikov zaradi epidemije

K16	tu ni blo tiste podpore, ki sem jo rabila od svojih dveh, ker me je skrbelo še za njih.	Stiska	Opredelitev problema (izolacija)	Omejitev stikov zaradi epidemije
K17	Zdaj pa nisem želela, ker je bil vmes oče bolan in nismo vedeli, ali je Covid ali ne in je bila panika okoli tega	Stiska	Opredelitev problema (izolacija)	Omejitev stikov zaradi epidemije
K18	Našla sem jo sama v sebi, to moč, kot praviš.	Viri moči	V rešitev usmerjen pristop	Omejitev stikov zaradi epidemije
L1	Pandemija novega koronavirusa je na samo delovanje kriznega centra močno vplivala	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
L2	smo se iz zdravstvenih razlogov znašli pred popolnoma novo izkušnjo in scenarijem, ki še nikoli ni bil preigran, smo se čez noč znašli še v vlogi nadomestnega učitelja, IT-delavca in verjetno šele na zadnjem mestu strokovnega delavca v neki novi izkušnji.	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
L3	med pandemijo ves čas, v danih okvirih, ohranja vlogo pomoči otrokom in mladostnikom	Viri moči (obrnili po pomoč in jo prejeli)	Iskanje pomoči	Delo v izrednih okoliščinah

L4	Okrnjeno je bilo svetovanje, ki se je v večini prestavilo bodisi na svetovanje po telefonu bodisi v virtualni svet.	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
L5	smo (bili) med pandemijo oškodovani vsi, vendar še najbolj otroci in mladostniki in njihove družine, ki so (bili) ravno v trenutku spreminjanja svojih težav in učenju novih izkušenj	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
L6	Strokovno delo zahteva osebni odnos in pristop, ki je bil z nastopom vseh zaščitnih ukrepov nedvomno oškodovan, če ne v nekaterih primerih prekinjen.	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
L7	Menim, da so najbolj potrebovali podporo, in pa občutek, da ima vse nek smisel, kljub okoliščinam, ki so tako nas (strokovne delavce) kot njih (uporabnike) navdajale z neko skepsjo in strahom.	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
L8	kakšen pogovor več in predvsem stik s sočlovekom	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave

L9	tisti, ki so se po pomoč obrnili, le-to tudi prejeli.	Viri moči (obrnili po pomoč in jo prejeli)	Iskanje pomoči	Delo v izrednih okoliščinah
L10	menim, da so vseeno bili otroci in mladostniki, ki so že v običajnih časih tista struktura, ki je pogosto manj slišana, na trenutke morda prezrta, ki potrebujejo največjo pozornost	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
L11	Največjo pomanjkljivost vidim v dostopnosti	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
L12	zmanjšala možnost osebnega delovnega odnosa v raziskovanju posameznikove (uporabnikove) družinske situacije ter pri načrtovanju izvirnega načrta pomoči	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
L13	so se uporabniki, s svojimi stiskami in težavami verjetno še bolj umaknili vase	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
L14	čez noč primorani razmišljati o tem, kako se bodo zaščitili pred virusom, kako, bo potekalo šolanje, služba, življenje nasploh	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave

L15	Ukvarjanje s temi vsakodnevnimi dilemami je stopilo v ospredje in tako pomagalo vzdrževati razdaljo.	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
L16	rešitev v kadrovski okrepitvi, saj že običajne razmere v povezavi z izmenskim delom pogosto predstavljajo logistični problem	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
L17	odločevalci morali poiskati rešitve za vsak del socialnega varstva posebej, skratka vsako situacijo presojati in izdajati ukrepe individualno	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
L18	sodimo pod isto okrilje kot drugi socialno varstveni zavodi (npr. posebni socialno varstveni zavodi, domovi za starejše, VDC-ji ...), kar za nas predstavlja skoraj nepremostljiv kadrovski in prostorski problem.	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
M1	v trenutkih razmerah nima toliko družinskih razgovorov, kot bi si morebiti želela	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave

M2	Koronavirusna situacija zelo vpliva na delovanje	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
M3	morali zavod popolnoma zapreti	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
M4	težave pri tem, da uporabnikom njihovih storitev razložijo, zakaj ne smejo ven na sprehod, zakaj se ne smejo družiti oz. objemati svojih delavcev na enotah ali pa, zakaj morajo biti zaprti po nadstropjih	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
M5	uporabniki »vskočijo« v pisarno na intervale in te sprašujejo različne stvari, tudi zelo nepovezane. Veliko dela socialna delavka opravi ravno s takšnimi pogovori, s katerimi se potem kasneje naveže na kakšne teme v njihovem življenju in je »up to date« z njihovimi življenji	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
M6	vsi so jo poznali in jo želeli objeti, težko pa so razumeli, zakaj je ne smejo zaradi trenutnih codiv razmer.	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
M7	je v veliki meri zaznamovana z epidemijo Covid-19	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave

M8	kateri je cepljen in mu ni treba iti v sivo cono zavoda, ko se vrne nazaj, kateri ni cepljen, zakaj ni cepljen,	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
M9	Koronavirus globoko zarezal v delovanje celotnega zavoda in predstavlja eno glavnih tem	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
M10	na dnevni ravni spreminjajo stališča glede svojih otrok – cepljenje ja ali ne	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
M11	pomemben dejavnik vsakodnevnega življenja	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
M12	doma in noče več nazaj v zavod	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
M13	Zdravstveno osebje se v pretežni meri prav tako že leto dni ukvarja predvsem z epidemijo Covida-19 in njenimi posledicami	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
M14	ugotoviva, da v zavodu skoraj ni osebe, ki ni bila okužena oz. na katero življenje, epidemija ni vplivala oz. imela vpliva, enako velja za zaposlene, ki mi še danes pričajo o razmerah, v katerih so morali delati tiste najtežje mesece, predvsem o tem,	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave

	da so se počutili popolnoma zapostavljene s strani države in medijev (v primerjavi z zdravniki oz. zdravstvenim osebjem, na primer.).			
M15	Današnji dan je bil tudi v znamenju tega, da je ena uporabnica bila pozitivna na koronavirus in da bo ponovno potrebno vzpostaviti vse cone, gre pa za uporabnico, ki je bila že cepljena z dvema odmerkoma	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
M16	in so resnično po Covid pandemiji na nek način v hudih stiskah	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave
M17	zaposleni bili večkrat pozabljeni s strani države oz. se je na njihove potrebe pozabilo	Stiska	Stroka socialnega dela	Sistemske težave